

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI

OR

TYPICAL SELECTIONS

FROM

ASSAMESE LITERATURE.

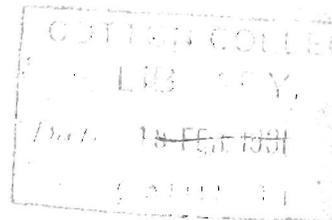
"Vol. I."

FIRST THREE PERIODS.

EDITED BY

"HEMCHANDRA GOSWAMI,"

ASSAM CIVIL SERVICE.

PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF CALCUTTA

1929

CONTENTS OF THE THREE VOLUMES.

“Typical Selections from Assamese Literature” or “Asamiya Sahityar Chaneki,” compiled by Srijut Hemchandra Goswami, was published in three volumes consisting of seven parts, between the years 1923 and 1929.

Volume I, in one part, published in 1929, with a Preface and Life-sketch of the late Mr. Goswami by Prof. S. K. Bhuyan, and a Note on Assamese Language and Literature by Mr. Goswami and Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua.

	PAGES.
<i>Giti-yuga</i> or the first period :—	
Dhai-nam	1-6
Garakhia-nam	7-9
Bia-nam	10-19
Bihur-nam	20-34
Nao-kheloā git	35-37
Baramahi git	38-44
Gaolia git	45-63
Tokari-nam	64-65
Huchari-nam	66-70
Ai-nam	71-75
<i>Mantra-aru-Bhanita-yuga</i> or the second period :—	
<i>Mantras</i>	76-100
<i>Dak-bhanita</i> or the aphorisms of Dak	101-133
<i>Prak-Vaisnava-yuga</i> or the third period :—	
Rudra Kandali	134-148
Hem Saraswati	149-165
Madhava Kandali	166-317
Kaviratna Saraswati	318-325
Durgavar	326-355
Volume II, Part I, published in January, 1924.	
<i>Vaisnava-yuga</i> or the fourth period :—	
Sankar Deva	2-198
Madhava Deva	199-302
Rama Saraswati	303-370
Ananta Kandali	371-420
Volume II, Part II, published in May, 1924.	
<i>Vaisnava-yuga</i> :—	
Pitamvara Dvija	421-432

PAGES.

Sridhara Kandali	...	...	433-452
Bhagavata Misra	...	...	453-483
Gopal Misra	...	...	484-504
Bhattadeva	...	...	505-522
Sagar Khari	...	...	523-531
Gopalcharan Dvija	...	...	532-539
Govinda Misra	...	...	540-569
Srivishnu Bharati	...	...	570-581
Sukavi Narayan Deva	...	...	582-594
Chandrachura Aditya	...	...	595-601
Vishnu Bharati	...	...	602-608
Ramcharan Thakur	...	...	609-619
Krishnananda Dvija	...	...	620-626
Bhakatia Phakara	...	...	627-629
Damodar Das	...	...	630-648
Ratnakara Misra	...	...	649-682
Aniruddha	...	...	683-697
Ramananda Dvija	...	...	698-723
Narottam Thakur	...	...	724-739
Bhushan Dvija	...	...	740-748
Damodar Dvija	...	...	749-762
Gopinath Pathak	...	...	763-781
Kavi Ramrai Das	...	...	782-814
Sriram Jadumani	...	...	815-830

Volume II, Part III, published in July, 1924.

Vistar-yuga or the fifth period :—

Ramchandra Barpatra-gohain	...	...	831-844
Ranganath Dvija	...	...	845-862
Nilakantha Das	...	...	862-874
Kesav Das	...	...	875-892
Ananta Acharyya	...	...	893-903
Lakshminath Dvija	...	...	904-914
Pithuram Dvija	...	...	915-934
Ram Dvija	...	...	935-951
Vishnuram Dvija	...	...	952-961
Jainarayan	...	...	962-973
Kamdeo Bipra	...	...	974-979
Bhadracharu Das	...	...	980-995

PAGES.

Kalidas	...	...	996-1004
Ramananda	...	...	1005-1015
Kaviraj Chakravarti	...	...	1016-1025
Ramananda Dvija	...	...	1026-1038
Ram Misra	...	...	1039-1061
Dvija Visweswara	...	...	1062-1072
Dina Dvijavara	...	...	1073-1092
Krittivasa Pandit	...	...	1093-1103
Rudraram Kavi	...	...	1104-1123
Gangaram Das	...	...	1124-1129
Raghunath Das	...	...	1130-1138
Ranganath Dvija	...	...	1139-1145
Kaviraj Chakravarti	...	...	1146-1162

Volume II, Part IV, published in November, 1924.

Vistar-yuga :—

Dvijavara	...	...	1163-1174
Nandiswar Dvija	...	...	1175-1182
Khargeswar Dvija	...	...	1183-1195
Bipra Damodar	...	...	1196-1208
Srinath Dvija	...	...	1209-1222
Narottam Dvija	...	...	1223-1232
Ratikanta Dvija	...	...	1233-1241
Raghunath Das	...	...	1242-1256
Ananta <i>alias</i> Hridayananda	...	...	1257-1269
Daityari Thakur	...	...	1270-1295
Vidyachandra Kavisekhar Agamacharyya	...	...	1296-1307
Bhavananda	...	...	1308-1315
Bhavadeva Bipra	...	...	1316-1330
Gangadas Sen	...	...	1331-1338
Subudhi Rai	...	...	1339-1356
Bhavani Das	...	...	1357-1369
Haridas Bipra	...	...	1370-1375
Gopinath Pathak	...	...	1376-1383
Vidya Panchanan	...	...	1384-1395
Dvija Ramananda	...	...	1396-1419
Madhunarayan	...	...	1420-1436
Krishnacharyya Dvija	...	...	1437-1451
Asam Buranji	...	...	1452-1460
Baloram Dvija	...	...	1461-1479

Volume III, Part I, published in August, 1923.

Vartaman-yuga or the sixth period :—

Suryakhari Daivajna	1-22
Ratikanta Dvija...	23-49
Parasuram Dvija	50-64
Kasinath Tamuli Phukan	65-79
Arunoday	80-99
Anandaram Dhekial Phukan	100-120
Nidhiram Levy Farwell	121-144
Baloram Phukan	144-152
Jajnaram Deodhai-Barua	153-156
Purnananda Deka-Barua	157-160
Hemchandra Barua	161-189
Gunabhiram Barua	190-218
Ramakanta Chaudhuri	219-235
Raghudeva Goswami	236-245
Indivar alias Nilkumud Barua	246-251
Kaliram Barua	252-270
Gopinath Chakravarti	271-290
Balinarayan Bara	291-305
Madhachandra Bardalai	306-317
Kamalakanta Bhattacharyya	318-347

Volume III, Part II, published in December, 1923.

Vartaman-yuga :—

Bholanath Das	348-361
Lambodar Bara	362-391
Ratneswar Mahanta	392-417
Satyanath Bara	418-445
Lakshminath Bezbarua	447-483
Chandrakumar Agarwala	484-494
Rajanikanta Bardalai	495-499
Kanaklal Barua	500-526
Hemchandra Goswami	527-564
Anandaachandra Agarwala	565-591
Benudhar Rajkhowa	592-603
Padmanath Barua	604-628
Haliram Mahanta	629-632
Purnakanta Devasarma	633-642
Durgaprasad Datta Majindar Barua	643-648

প্রথম খণ্ডৰ সূচীপত্ৰ

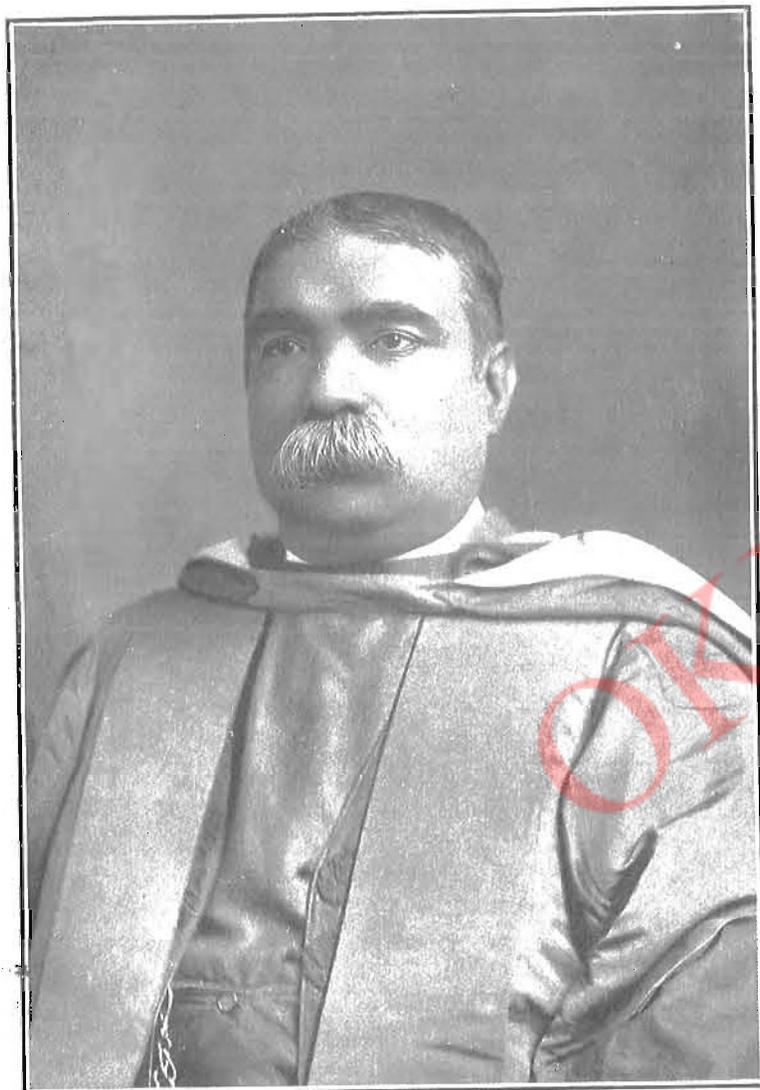
গীতি-যুগ

১। ধাই নাম	পিঠি
(ক) লৰা শুওৱা নাম	১
(খ) লৰা নিচুকোৱা নাম	৩
(গ) লৰা ওমলোৱা নাম	৫
২। গৰখীয়া নাম	৭
৩। বিয়া নাম	
(ক) সাধাৰণ	১০
(খ) হৰগোবীৰ বিয়া	১৪
(গ) ৰাম-সীতাৰ বিয়া	১৫
(ঘ) কৃষ্ণ-কাক্ষীৰ বিয়া	১৬
(ঙ) উষা-অনিলকঙ্কৰ বিয়া	১৮
৪। বিহুৰ নাম	২০
৫। নাও খেলোৱা গীত	৩৫
৬। বাবমাহী গীত	
(ক) মধুমতীৰ গীত	৩৮
(খ) কন্যা বাবমাহী	৪০
৭। গাৱঁ লীয়া গীত	
(ক) ফুল কোঁৱৰ	৪৫
(খ) মণি কোঁৱৰ	৫৭
(গ) পগলা-পাৰ্বতীৰ গীত	৫৯

	পিঠি
দেৱজিত	২৬৯
বামায়ণ, উত্তৰাকাণ্ড, লৱ-কুশৰ বামায়ণ কীৰ্ত্তন	৩২১
৪। কবিবল্ল সৰস্বতী	
মহাভাৰত, দ্ৰোণপৰ্ব, কৈলাস বৰ্ণন	৩১৮
৫। দুৰ্গাবৰ	
গীতি-বামায়ণ, অৰণ্যাকাণ্ড, বাম-লক্ষ্মণৰ বিলাপ	৩২৬

OKDISCD

UNIVERSITY
LIBRARY
1923 FEBRUARY
GALE

SIR ASUTOSH MOOKERJEE

To
SIR ASUTOSH MOOKERJEE, KT., C.S.I.,

I humbly beg leave to inscribe
this book
in grateful recognition of
his noble endeavours
to sow the seed of Indian Nationality
by stimulating research
in the Vernacular Literature of the Country,
and thus paving the way
for the reconstruction of the truly
National History of Regenerated India.

HEMCHANDRA GOSWAMI,
Assam, 1923.

PREFACE.

Upon me has devolved the most responsible task of piloting through the press the first volume of *Typical Selections from Assamese Literature*, and of supplying the introductory matter relating to the entire compilation. When I remember the extreme care and solicitude with which the lamented compiler watched the publication of the previous parts, and the high ideal of scholarship which he and the originator imposed upon this momentous compilation, I feel my efforts can hardly reach the verge of perfection. Srijut Hemchandra Goswami breathed his last on May 2, 1928, after the second and third volumes were published, and the first 150 pages of the first volume were in print. Sir Asutosh Mookerjee who originated the scheme of publishing typical selections from the principal literatures of India, and whose interest in the present compilation remained unabated till the end, died somewhat unexpectedly at Patna on May 25, 1924. Srijut Bholanath Barua, a premier merchant and business man of Calcutta, who financed the publication of the Assamese selections by the University of Calcutta, died on May 30, 1923. It is a lamentable irony of fate that the three persons who were so intimately associated with the compilation and publication of the Assamese selections have not lived to see the completion of their labours. *ce*

The origin of the present compilation was the patriotic zeal of the late Sir Asutosh Mookerjee to unfold all that is best in Indian culture on the principle "that the most fruitful results in the domain of higher studies could be achieved only by the assimilation of what is best in the West with what is best in the East, for the revivification of all that is most vital in our national ideals."¹ He it was who dis-

¹ Sir Asutosh Mookerjee's Convocation Speech of 1923.

covered and removed the grotesque anomaly that while in England and Germany the study of the English and German languages forms part of the highest stages of University scholarship, in India the study of the Vernaculars was performed in a perfunctory and elementary fashion. He initiated a scheme for the advanced study of the Indian Vernaculars by which "for the first time in the history of Indian Universities, it became possible for a person to take the highest University degree on the basis of his knowledge of his mother-tongue."¹ In 1919, the University of Calcutta, with the sanction of the Government of India, established its Department of Indian Vernaculars which the distinguished founder characterised as "a special feature of our University and which should constitute its chief glory in the eyes of all patriotic and public-spirited citizens." According to the Regulations, a student studying for the M. A. in Indian Vernaculars "should possess a knowledge of two vernaculars, namely, a thorough knowledge of his mother-tongue and a less comprehensive knowledge of a second vernacular. The student is also required to obtain a working acquaintance with two of the languages which have formed the foundation of the Indian Vernaculars, such as Pali, Prakrit and Persian. The languages which have already been recognised as principal languages are Bengali, Hindi, Gujrati and Oriya. The languages which have been recognised as subsidiary languages are Bengali, Assamese, Oriya, Hindi, Urdu, Maithili, Gujrati, Marathi, Telugu, Tamil, Canarese, Malayalam and Sinhalese."

As a fitting adjunct to this advanced study of the Indian Vernaculars, the University further organised a scheme for the preparation and publication of volumes of typical selections in all the Indian Vernaculars, from the earliest stages

of their development to modern times, and the following note appears on page 87 of the *Report on Post-Graduate Teaching in the University of Calcutta, 1918-1919*,—

"During the session under review, on the recommendation of the Council of Post-Graduate Teaching in Arts, the Senate at its meeting held on the 31st August, 1918, sanctioned a scheme for the preparation of a series of volumes of typical selections to facilitate advanced study of the Indian Vernaculars in their critical, scientific, historical and comparative aspects with a view to include them as subjects for the degree of Master of Arts of this University. The scheme, which was initiated by the Hon'ble Sir Asutosh Mookerjee, the President of the Council, was first considered by a joint meeting of the Boards of Higher Studies in Sanskrit, Pali, Arabic and Persian, and Comparative Philology. For the purpose of editing the selections the following arrangements were made :—

- Marathi—Mr. D. R. Bhandarkar, M.A., Carmichael Professor of Ancient Indian History and Culture.
 Prakrit—Dr. P. D. Gune, M.A., Ph.D., under the guidance of Sir Ramkrishna Gopal Bhandarkar, K.C.I.E., M.A.
 Assamese—Srijut Hemchandra Goswami, Joint-Editor of the Assamese lexicon *Hema-kosha*.
 Pali—Mahamahopadhyaya Dr. Satischandra Vidyabhusan, M.A., Ph.D., and Dr. Benimadhab Barua, M.A., D.Lit.
 Oriya—Babu Bijaychandra Majumdar, B.A.
 Hindi—Lala Sitaram, B.A.
 Gujarati—Prof. I. J. S. Taraporewala, B.A., Ph.D., and Prof. A. B. Dhruva, LL.D.
 Urdu—The Hon'ble Dr. A. Suhrawardy, M.A., Ph.D."

In March 1918, Sir Asutosh Mookerjee visited Gauhati with the other members of the Calcutta University Commission. His mind was delving into the possibilities of developing vernacular studies in his *alma mater*. Lieutenant-Colonel P. R. T. Gurdon, I.A., C.S.I., then Com-

missioner of the Assam Valley Division, pointed out Srijut Hemchandra Goswami, his Personal Assistant, as the most competent person to undertake the compilation of the typical selections from Assamese literature. With that keen eye for merit which distinguished Sir Asutosh above his contemporaries, he readily accepted the suggestion. Mr. Goswami was requested to submit a plan of the proposed work, and he submitted the following scheme to Sir Asutosh in his letter, dated April 23, 1918.—

“I propose to divide Assamese literature into six different periods on historical and philological grounds.

“The first period begins about 600 A.D., when the Chinese pilgrim Hiuen-Tsiang visited the country of Kamarupa, and extends up to 800 A.D., when the aphorisms of Dak were first reduced to writing. During this period literature remained in an unwritten state and it was entirely lyrical in its nature. The cradle songs, the pastoral songs, the Bihu songs and the ballads of Assam belong to this period. I propose to call this as lyrical period or *Giti-yuga*.

“The second period begins about 800 A.D., when the *mantras* and the aphorisms were first reduced to writing, and extends up to 1200 A.D., the time when the regular written literature took its birth. I propose to style this period as the period of *mantras* and aphorisms or *Mantra-aru-bhanita-yuga*.

“The third period begins about 1200 A.D., when the translation of the Puranas and the Ramayana was taken in hand for the first time by writers like Hema Saraswati, Madhava Kandali and Pitambar Dwija, to prepare the way for Vaisnavism in the next period, and extends up to 1450 A.D., the time of Sankara's birth. I propose to call this the Pre-Vaisnavite period or *Prak-Vaisnava-yuga*.

“The fourth period commences at 1450 A.D., with the birth of Sankara Deva, the great exponent of Vaisnavism in

Assam, and it extends up to about 1600 A.D. All the great writers of ancient Assamese literature flourished in this period, and the literature was chiefly employed for the propagation of Vaisnavism. I propose to call this as the Vaisnavite period or *Vaisnava-yuga*.

“The fifth period begins about 1600 A.D., with the consolidation of the Ahom power in the country, and it extends up to 1800 A.D., about which time the country came under British rule.¹ This period was marked with great literary activities and numerous books were written on a variety of subjects by writers of all grades, but on the whole it was a period of deterioration owing to the depredations caused by the Moamarias and the Burmese. As the literature in this period lost in depth it gained in surface, and so I propose to call this the period of extension or *Vistar-yuga*.

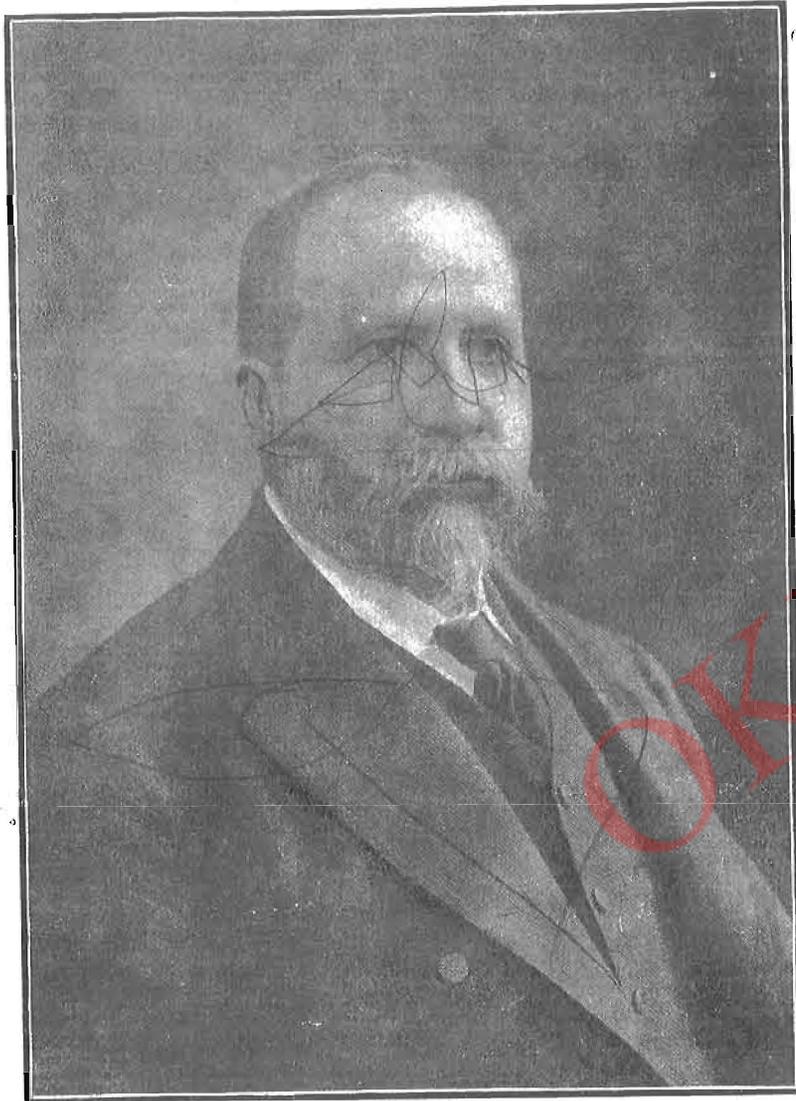
“The sixth or the last period commences in 1800 A.D., with the advent of the British and it continues up to the present time. With the spread of English education the vernacular literature of the country assumed a new mould, and I propose to call this the modern age or *Vartaman-yuga*.”

On the recommendation of the Council of Post-Graduate Teaching in Arts, the Senate at its meeting held on the 31st August, 1918, appointed Srijut Hemchandra Goswami to prepare the selections from Assamese literature on an honorarium of Rs. 2,000. An additional sum of Rs. 400 was subsequently sanctioned for the services of a copyist.

Sir Asutosh Mookerjee could not have hit upon a more competent person for the work than Mr. Goswami. While a student of the Presidency College he had compiled the first systematic history of Assamese language and literature,

¹ The British came to Assam in 1826, and modern Assamese literature tinged with the influence of the new contact began from that date. There would have been no material disadvantage if the fifth period of Mr. Goswami's classification had ended in, and the sixth period begun from, that year.

which was published as a serial in the monthly journal *Jonaki*, Calcutta series. Jointly with Lt.-Col. P. R. T. Gurdon he had edited and seen through the press the voluminous dictionary of the Assamese language, *Hemakosha*, compiled by the late Srijut Hemchandra Barua. Whatever leisure he could wrest from the responsible duties of an executive officer of the Government was devoted to literary and antiquarian pursuits. Sir Edward Gait found in him a most enthusiastic and helpful worker when he instituted a systematic survey into the possibilities of historical research in Assam, 'as we know from his *Report on the Progress of Historical Research in Assam*, 1897. Mr. Goswami had represented to the Government the immediate necessity of collecting the ancient Assamese manuscripts lying for ages in the archives of Assamese families. Sir Archdale Earle, then Chief Commissioner of Assam, readily took up the suggestion, and in October, 1912, deputed Mr. Goswami to collect the available manuscripts, which, in the words of Col. Gurdon, "supplied Hem Gosain with a great portion of the information which he acquired and afterwards utilised in his published works." He had compiled with extraordinary pains a descriptive catalogue of the *puthis* collected, which is now being published by the Calcutta University. He had edited and published the sixteenth century Assamese prose rendering of the Gita by Bhattadeva, and the old metrical chronicle of the Darrang Rajas. He had contributed a series of critical articles on numerous old Assamese classics in the pages of the first two volumes of the *Usha*. He had published, with his introductory notes, the rock inscriptions of Assam and the diplomatic letters of the Ahom court in the sixth, seventh and eighth volumes of the *Alochani*. For the space of forty-five years, 1883-1928, he was a devoted student of Assamese literature and history, being more acquainted with original sources than any other Assamese gentleman of the time.

SRIJUT BHOLANATH BARUA

MERCHANT AND PHILANTHROPIST

Born 1853

Died 1923

The financial difficulties which Sir Asutosh Mookerjee experienced in developing the Post-Graduate Department of the Calcutta University have now become a matter of history. The publication of the Assamese selections would have been postponed indefinitely but for the patriotism and generosity of Srijut Bholanath Barua who was a well-known figure in the business circles of Northern India. During the second session of the All-India Oriental Conference, held at Calcutta in January, 1922, Sir Asutosh in the company of Mr. Goswami personally approached Mr. Barua for financial assistance in the publication of the Assamese selections. The irresistible appeal of Sir Asutosh readily obtained the aid solicited, and Sir Asutosh mentioned in his Convocation Speech of March, 1922,—“Mr. Bholanath Barua, one of the most enlightened sons of Assam, has offered a handsome donation of rupees ten thousand to meet the cost of publication of the Assamese selections.”

The original plan of the typical selections from Assamese literature was to publish the pieces in two volumes, of one thousand pages each. The first volume was to contain the selections from the first four periods, and the second volume from the last two periods. “An introduction in English will be added to the first volume, dealing with the history of the language and literature, and a glossary of the archaic words with meanings will be put at the end of the second volume.” The original plan included provisions for illustrations, and index, and notices of the authors included in the compilation, which would have immensely added to the value and utility of the book. But Mr. Goswami’s continuously failing health culminating in his untimely demise did not make it possible to publish the book according to the original plan.

Convenience and bulk dictated the division of the book into three volumes, a scheme which was subsequently adopted by Mr. Goswami in July, 1923. The first volume was to contain the first four periods, the second volume the fifth

period, and the third volume the modern period. The second scheme also underwent slight changes, as the second volume, as it is now printed, contains selections from the fourth period. The printing of the second and third volumes was first undertaken, as the matter for the first volume could not be got ready before all the other volumes were printed off. Sir Asutosh was to write a preface to the third volume, but unfortunately we find only his scheme for the typical selections with special reference to the volumes on Assamese literature inserted at the beginning of the third volume.

Mr. Goswami's original idea was to make every volume self-contained, *i.e.*, complete in itself, with preface, introduction, contents, text and glossary. He wrote in a letter from Jorhat, dated July 10, 1923,—“The Preface will give only an account of the preparation and the printing of the book; the Introduction will give the history of Assamese literature showing the progress and development of the language with the distinctive characteristics of the periods dealt with in the volume; and the Glossary would give the archaic words with their interpretations. The modern period being almost devoid of archaic words, the Glossary of the third volume would be necessarily small. In my opinion, this would be a much better arrangement than to have a separate volume of Glossary for all the periods.” This would have been certainly the ideal method of publishing the selections, but Mr. Goswami's official preoccupations, his gradually failing health, coupled with the inconvenience of printing the book from a distance, did not permit it to be brought out on the lines of modern critical compilations.

I would, therefore, suggest that arrangements should be made for compiling and publishing a supplementary volume which will contain a critical introduction dealing with the history of Assamese language and literature with special reference to the periods into which the selections have been grouped; it should also have illustrations, a glossary, an

errata, and short notices of the authors represented in the selections. Then only will be realised the ideal set forth by the distinguished originator of the scheme when he said,—“The general plan of the volumes will be historical and critical. The selections, if judiciously made, will serve to illustrate linguistic and literary evolution and help to illuminate many a dark corner of social, religious and administrative history. Each volume will be furnished with an introduction, glossary, notes and appendices.” Mr. Goswami's work suffers by being the first of its kind in Assam; and there are many phases of Assamese language and literature which were lost sight of by the original compiler, and which might be adequately represented in the supplementary volume. The historical and dramatic literature of Assam, which constitutes its chief distinction from the other vernacular literatures of India, might be more amply represented. Selections from works compiled under the commission of the state, such as the treatises on elephants and horses and other similar productions, might also find place in the supplementary volume. New classics which have been raked up by the labours of recent investigators might also be represented in that volume.

As the compilation and publication of the proposed supplementary volume are evidently a matter of delay, we venture to place these selections before the learned world with a short sketch of the life and works of the editor which will naturally illustrate many aspects of Assamese language and literature and throw light on many authors and pieces included in the *Typical Selections*. In lieu of the much desired historical introduction from the pen of Mr. Goswami, which would have given evidence of his vast erudition and life-long acquaintance with the literature of ancient Assam, we insert here a very carefully compiled note on Assamese language and literature by Mr. Goswami and Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua. This note was submitted in 1907 to Mr.

F. W. Südmersen, B.A., then Principal, Cotton College, Gauhati, who was engaged in compiling a monograph on the Assamese language at the instance of the Assam Government.

I am indebted to Sriman Saratchandra Goswami, B.A., the eldest of the surviving sons of Mr. Hemchandra Goswami, for placing at my disposal the papers, notes and diaries of his distinguished father.

COTTON COLLEGE,
GAUHATI, ASSAM.
September 3, 1929.

SURYYAKUMAR BBUYAN.

SRIJUT HEMCHANDRA GOSWAMI

A SHORT BIOGRAPHICAL SKETCH.

The late Srijut Hemchandra Goswami's chief claim to the recollection and gratitude of posterity consists in his life-long devotion to the cause of Assamese literature and history. He pursued his labours in the midst of the heavy duties of an executive officer of the Government, and there is hardly any branch of historical investigation in which he did not actively and arduously exert himself. A born scholar and investigator he was a source of inspiration to all who came in contact with him, and wherever he went, he, by his earnestness and affability created an atmosphere of learning and scholarship. By the art of gentle persuasiveness of which he was an adept master, he enlisted the sympathy and patronage of high Government officials in the cause of historical research. His personality was of no less consequence than his performance.

Hemchandra Goswami was born on January 8, 1872, at Gaurang Satra, near Golaghat in the district of Sibsagar, Assam. His father Srijut Dambarudhar Goswami, mauzadar, died at Benares when Hemchandra was only eight years old. His mother Srijukta Ghanakanti Devi, now the sole guardian of the family consisting of two sons and a daughter was reduced to the verge of despair regarding the maintenance and education of her children. Hemchandra had to remain at home for some time without any school education, but this was the time when he learnt from his mother a large mass of traditional history, with which every Assamese lady of the older generation was naturally equipped. He further initiated himself in the reading of manuscripts and committed to memory a large portion of the Amar-kosha, the two things which marked the early education of every Brahman youth

SRIJUT HEMCHANDRA GOSWAMI

ANTIQUARIAN AND SCHOLAR

Born 1872.

Died 1928.

of those days. When Hemchandra was only thirteen his mother contrived to have him sent to Nowgong to live with a relative of the family for purpose of education.

Nowgong was then the centre of the literary revival which followed the due recognition of Assamese as the language of the schools and courts. The leading figure was Rai Bahadur Gunabhiram Barua, the virtual dictator of the Assamese literature of the nineteenth century. Among the members of the circle were persons whose contributions have mainly formed the nucleus of modern Assamese literature. They were Bholanath Das the poet, Ratneswar Mahanta the antiquarian, Padmabas Goswami the free-thinker, Rudram Bardaloi, Dharmeswar Goswami, Baladeva Mahanta, Balarayan Bara, Naranath Mahanta, Ratnadhara Barua, Chandrasahas Bhuyan, Mahadananda Bhattacharyya, Mrs. Padmavati Devi Phukanani and Mrs. Bishnupriya Devi. Being thrown into the atmosphere of Nowgong an impressionable youth like Hemchandra Goswami, whose literary instincts had already been roused to some extent, could not long remain outside its domination and sway. Rai Bahadur Gunabhiram Barua was not slow in detecting the potentiality of the youth, and welcomed the latter's articles in the pages of the *Assam-Bandhu* of which he was the founder and the editor. Mr. Goswami wrote a number of poems in the pages of the same journal which were marked by simplicity of diction and ideas, as a reaction against the prevailing school of Assamese poetry with its outlandish half-Bengali jargon and structure, mainly popularised by the contributions of Bholanath Das.

Having passed the Entrance Examination from the Nowgong High School in 1888, Mr. Goswami joined the Presidency College at Calcutta. He read there for four years but failed to get the B.A. Degree, which was due to his engrossment in the work of the Assamese Language Improvement Society. It was a very critical juncture in the history of Assamese language and literature. Systematic attempts were made

in certain uncritical quarters to brand Assamese as a mere *patois* of Bengali. Assamese youngmen who lived in Calcutta as students took up arms against this humiliation and did all that lay in their power, by carrying on a regular propaganda in the press, to restore to their mother tongue its legitimate recognition as a daughter of Sanskrit, as different from Bengali as English is from Spanish or Italian. They stinted themselves of the meagre allowance remitted from home and conducted two papers, the *Bijuli* and the *Jonaki*, to champion the cause of Assamese and to re-kindle in the minds of all Assamese-speaking people a confidence and interest in their native literature. The resultant effect of this strenuous literary campaign was the failure that attended the University career of several Assamese young men who afterwards distinguished themselves in various spheres of activity. Among them are included men like Sriji Lakshminath Bezbarua, the premier Assamese man of letters of the present day, Rai Bahadur Anandachandra Agarwala, the poet and Superintendent of Police, and Rai Shaib Padmanath Gohain-Barua, special literary pensioner.

Mr. Goswami identified himself with the successful conduction of the *Jonaki* and he wrote a series of articles on the history and development of Assamese language and literature. Though he failed to get a degree he cherished a great love of the Presidency College, and his face glowed with enthusiasm when he spoke of his distinguished Professors F. J. Rowe, W. T. Webb, C. H. Tawney, J. C. Bose and H. M. Percival.

Mr. Goswami's family circumstances did not allow him to remain longer in Calcutta as he had to earn bread for himself and the other members, he being married in the meantime. He served as the Head Master of the Sonaram High School at Gauhati after which he went to Shillong, the capital of Assam, to try his fortune there. He was in the Secretariat for some time where he came in contact

with Mr. (now Sir) Edward Gait, who was then engaged in collecting materials for the purpose of compiling a critical history of ancient and modern Assam. Lt.-Col. P. R. T. Gurdon justly remarks,—“Hem Goswami was of great assistance to Sir Edward Gait in his work of historical research in which the former’s knowledge of Sanskrit and acumen for digging and delving in a previously unknown field supplied a collaborator with just the equipment that Sir Edward required.”¹ The services which Mr. Goswami rendered to Sir Edward have been well appreciated in the letter which the distinguished historian wrote to the present writer soon after Mr. Goswami’s death, in which he said,—“It is over thirty years since I saw Hemchandra Goswami. He was then quite a young man, but already took much interest in Assamese history and literature. He helped me a good deal in hunting up references to ancient Kamarupa in the Puranas, Tantras, etc. He also, as you have already noted, collaborated with Col. Gurdon in editing Hemchandra Barooah’s Assamese Dictionary. His death will be a great loss to his country.”

Mr. Goswami was commissioned by Mr. Gait to translate into English an Assamese chronicle recovered from the family of Juvaraj Keshavkanta Singha, grandson of Chandrakanta Singha, the last reigning king of Assam. Mr. Goswami’s masterly translation of the chronicle which bristled with untranslatable archaisms at once brought him to the notice of the Local Government, and he was appointed on 17th May, 1897, as Sub-Deputy Collector, though he was not a graduate. As for Sir Edward Gait he has duly acknowledged Mr. Goswami’s services in his Report on the Progress of Historical Research in Assam, published by the Assam Government in 1897.

¹ Col. Gurdon’s letter to the present writer, dated June 19th, 1925, published in the *Cotton College Magazine* for February, 1929.

As a Sub-Deputy Collector Mr. Goswami won the estimation of his administrative superiors. Col. Gurdon, who had an extensive experience of the administration of Assam, refers in glowing terms to Mr. Goswami’s career as a Sub-Deputy Collector,—

“I rememeb[r] how well he supervised the work of his subordinates at that time and how he met any difficulty with that determination and sangfroid which always distinguished him, for the work of a Sub-Deputy Collector Tahshildar provided no bed of roses in those days, and revenue and settlement duties were full of difficulty more specially at a time when the whole settlement system was reorganised by Sir Bampfylde Fuller. It was about this time that the first re-settlement operations on scientific principles were undertaken in the Assam Valley, when Hem Goswami was easily marked out by the authorities as just the man for settlement work under the new conditions; and I remember how highly the settlement officer, Mr. Barnes, spoke of Hem Goswami’s keenness and driving power.”

On May 2nd, 1905, Mr. Goswami was promoted to the Assam Executive Service and appointed Extra Assistant Commissioner or Deputy Magistrate at Gauhati. He was then transferred to Tezpur, where with his old friend Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua he evolved many schemes for the improvement of Assamese literature. Mr. Gohain-Barua founded the *Usha*, a monthly Assamese periodical, which established a reputation for chaste and lucid diction, no less for the classical character of the subjects dealt with in its pages. Mr. Goswami contributed a series of articles on several ancient Assamese manuscripts, but the most momentous contribution from Mr. Goswami was his account of the battle of Saraighat, in which the Mogul hordes under Raja Ram Singha were completely defeated by the Ahom forces under the General Lacit Barphukan. The unparalleled heroism of Lacit Phukan revealed for the first time through

the glowing narrative of Mr. Goswami was portrayed in numerous dramas and poems written subsequently. Licit became a national hero of the Assamese people who found in him a new source of inspiration. Mr. Goswami had the gratification of seeing annual celebrations on the occasion of the hero's anniversary and the dedication of several dramas to himself for having brought home to his countrymen a new ideal and a new message. In collaboration with Mr. Gohain-Barua he compiled a note on Assamese language and literature for the use of Mr. F. W. Südmersen, who was commissioned by the Government to compile a monograph on the origin and development of the Assamese language. Mr. Goswami was mainly responsible for the award of a special literary pension to Mr. Gohain-Barua, the first distinction conferred by the Government upon an Assamese man of letters. The difficulties were many, and when Mr. Goswami broached the subject to Col. Gurdon the latter simply remarked,—“ You have given me a very tall order to execute.”

One of the recommendations of Mr. Südmersen was the appointment of a responsible Government officer for the collection of the Assamese Puthis lying forgotten in Assamese families. Mr. Goswami in an interview with the Chief Commissioner of Assam showed him several valuable Assamese manuscripts partially destroyed, and pointed out the necessity of taking immediate steps to collect all puthis that might be recovered. Sir Archdale Earle, who several years previous to his connexion with Assam had guided the educational destiny of Bengal as its I.C.S. Director of Public Instruction, acknowledged the urgency of the matter, and Mr. Goswami was, as a matter of course, placed on Special Duty from October, 1912 to March, 1913. He was to act under the guidance of Col. Gurdon, the Honorary Provincial Director of Ethnography. The appointment met with a chorus of approval from all quarters and Mr. Goswami put himself

in earnestness about his new work, for which he was more naturally equipped than for sifting the complications of Civil and Criminal litigation. As a preliminary step, the Sub-Deputy Collectors of the Assam Valley Division were requested to prepare censuses of Puthis in their respective jurisdictions. Mr. Goswami visited the districts of Goalpara, Kamrup, Nowgong, Sibsagar and Lakhimpur; he also paid a visit to Cooch-Bihar, where in the State Library a large number of Assamese manuscripts have been deposited since the days of Maharaja Naranarayan, who like his great contemporary Akbar, commissioned a number of Assamese scholars to translate into Assamese the Mahabharata and treatises on Mathematics and Astronomy. Mr. Goswami's visit to the Satras or Vaishnava monasteries of Assam was rewarded by the recovery of a large number of manuscripts in Assamese and Sanskrit, the most remarkable of them being the treatise on elephants, entitled *Hasti-Vidyarnava* compiled by a scholar of the court of King Siva Singha, 1714-44. Mr. Goswami's collection included Assamese chronicles, song books, dramas, aphorisms, books on medicine and arithmetic, commentaries on the Bhagavata and Raghu-vamsam, a treatise on the artistic manipulation of the fingers known as *Hasta-muktavali*, an Ahom dictionary, besides the usual cluster of manuscripts found in old Assamese families. The deputation lasted till March, 1913. The manuscripts acquired as gifts or loans were deposited at the office of the Commissioner of the Assam Valley Division, from where they have been since removed to the premises of the Kamarupa Anusandhan Samiti. The next task which occupied Mr. Goswami was the compilation of a descriptive catalogue of the manuscripts collected, for which he was placed on special deputation in August, 1914. He had to write an account of each puthi under the following heads,—name, subject, author, date, description, opening lines, closing lines, colophon, contents, owner, place of deposit, and remarks. The compilation of this volume entailed great

labour upon Mr. Goswami, and it will not be far from the truth that it aggravated the symptoms of his failing health; but as Col. Gurdon said,—“The descriptive catalogue of Assamese literature was the work of Hem Gosain’s alone, and it is on this great achievement that his fame will probably rest and go down to posterity.”

Mr. Goswami played a leading part in the establishment of the Kamarupa Anusandhan Samiti or the Assam Research Society at Gauhati in the year 1912. The growing desire of all the scholars interested in the history and antiquities of Assam to co-ordinate their individual efforts was felt for several years. Mr. Goswami in concert with Mahamahopadhyaya Padmanath Bhattacharyya and Rai Bahadur Kalicharan Sen represented to the Government the extreme desirability of extending its patronage to an institution of that type. Sir Archdale Earle again came up to meet this cultural demand of the province under his administration. Mr. Goswami was seen romping about the antiquarian sites in the neighbourhood of Gauhati in the company of his ardent fellow-workers. Many were the schemes which they took up for execution by the new-born society. A critical edition of the *Yoginitantra* and a collection of the diplomatic letters of the Ahom Court was undertaken by Mr. Goswami himself. He edited for the Samiti the chronicle of the Ahom Rajas recovered from Keshav Kanta Juvaraj. He was in fact the permanent President of the Samiti except at intervals when he was away from Gauhati. His interest in the advancement of the Samiti remained undiminished till the last moment of his life. His ready counsel was a source of inspiration to the younger generation of workers. The translation of the Samiti into a full-fledged museum with a permanent staff and systematic arrangements for collecting relics and finds from all parts of the province, was the dream of Mr. Goswami’s life, and his attempt to enter the provincial

Legislative Council in 1926, was mainly inspired by this ambition.

The next phase in the life of Mr. Goswami was his association with Sir Asutosh Mookerjee. Being the foremost antiquarian of Assam his name was already known in literary circles in Bengal. He was one of the chief promoters of the Bangiya Anushilan Sabha of Gauhati, established with the avowed object of disseminating knowledge of the history and literature of Assam. One chief achievement of the Sabha was the popularisation in Bengal of the story of the martyred Assamese princess Jaymati. This Sabha is still existing in the shape of the Gauhati branch of the Bangiya Sahitya Parishat. Mr. Goswami read papers in Bengali on Chaitanya’s visit to Assam and on the antiquities of Kamakhya. His home was the resort of all Bengali scholars who came to Gauhati on flying visits. Mr. Goswami had seen Sir Asutosh on several occasions at Bhowanipore. When the latter came to visit the Colleges of Gauhati in March, 1918, as a member of the Calcutta University Commission, he found an opportunity of further extending his scheme of publishing typical selections from Indian literatures, and selected Mr. Goswami to undertake the Assamese section of the work. The whole scheme was discussed by the Senate of the Calcutta University in August, 1918, and Mr. Goswami obtained formal appointment for the work on an honorarium of Rs. 2,000. The University subsequently sanctioned a grant of Rs. 400 for copying the selections from original manuscripts, books and periodicals. After some correspondence with Sir Asutosh Mookerjee, Mr. Goswami settled upon a definite plan of work dividing Assamese literature into six periods. He was fully occupied with this work for more than three years. This gigantic work was carried out in addition to his heavy duties as Extra Assistant Commissioner. The manuscript of the *Typical Selections* was handed over to the University towards the end of 1921. It was approved by the University, but difficulty arose

regarding the expenses of its publication. The University was passing through a financial crisis and the newly organised Vernacular Department had naturally to suffer in spite of the best endeavours of Sir Asutosh. In January, 1922, Mr. Goswami stayed as a guest at the Howrah residence of Mr. Bholanath Barua, an Assamese gentleman who had risen to wealth and eminence by extensive business concerns in India and England. Mr. Goswami persuaded Mr. Barua to come to the rescue of Sir Asutosh in the matter of publishing the Assamese selections. This possibility was pointed out to Sir Asutosh, who motored down to Mr. Barua's one fine afternoon and obtained from the merchant and philanthropist a promise to finance the publication of the Assamese selections. The next day a cheque for Rs. 10,000 reached the hands of Sir Asutosh. The printing of the book was undertaken at the Calcutta University Press, but some difficulty arose owing to the absence of types of some Assamese letters. Sir Asutosh got them cast in a leading Calcutta foundry. The printing of the book went on apace though some inconvenience arose for the distance at which the compiler lived. The printing of the first volume was postponed to the last for obvious reasons, chiefly because it had to contain the introductory matter relating to the entire compilation. Only six parts were published during the life-time of Mr. Goswami, four parts of the second volume and two parts of the third.

The Assam Sahitya Sabha was established in December, 1917, with the object of promoting the cause of Assamese language and literature, on the lines of the Bangiya Sahitya Parishat. After some change of fortune its headquarters were permanently established at Jorhat. The momentous task which the Sabha has undertaken is the compilation of an exhaustive dictionary of the Assamese language to be known as 'Chandrakanta Abhidhan,' to the memory of the late Srijut Chandrakanta Handique, B.A., son of Rai Bahadur Radhakanta Handique, the munificent patron of the compilation. Hemchandra

who had presided over one of its annual sittings, was transferred to Jorhat in October, 1922, and he at once became the friend, philosopher and guide of the Sahitya Sabha, which was then running through a financial crisis. The cause of Assamese literature has always suffered for the absence of a wealthy leisured class; men who have to follow other vocations in life have to work in the field of literature; and every financial project has to be executed by Government support or by contribution from individual donors. Hemchandra approached His Holiness Naradeva Goswami, the Adhikar of Dakshinpat Satra and obtained from him a donation of Rs. 8,000; another Satradhikar, Srijut Radha Nath Deva Goswami of Mahara Satra made an endowment of Rs. 2,000, to be called "Kamaladevi Trust Fund," after the name of the donor's mother. The object of the latter endowment was the publication of juvenile books. Hemchandra's personality and persuasiveness were mainly responsible for the second gift as well. Mr. Goswami approached His Holiness Kamaldeva Goswami of Auniati Satra and obtained from him a promise for a donation of Rs. 5,000, but the unexpected death of that cultured and philanthropic Satradhikar Gosain could not then materialise the gift.

Mr. Goswami had in the meantime collected the old Vaishnava dramas of Assam, known as *Ankiya nats* and sent them to the press. He also edited the voluminous prose translation of the Bhagavat by Bhattadeva known as *Katha-Bhagavat*.

Incessant literary labours coupled with the sedentary work of a judicial officer had in the meantime produced symptoms of a disease which was responsible for Hemchandra's premature death. He retired from Government service in February, 1925. He proposed to utilise this long-sought leisure in undertaking more arduous tasks. He convinced Mr. H. C. Barnes, I.C.S., M.A. (Oxon.), C.I.E., Commissioner of the Assam Valley Division, of the

desirability of publishing old classics with English translations, representing different phases of Assamese culture. Mr. Barnes accordingly moved the Government for sanction and financial assistance which were readily obtained. The editing and the translation of the classics were entrusted to responsible scholars, under the general direction of Mr. Goswami, and the books selected were,—*Hasti-vidyarnava*, *Kamaratna-tantra*, *Vaidya-kalpa-taru*, *Dak-bhanita*, *Kitabat-manjari*, historical letters, *Ghora-Nidan* and two Assamese chronicles. But during Mr. Goswami's life-time only one book *Kama-ratna-tantra* could be sent to the press. The book has now been published.

Mr. Goswami's well-deserved retirement and rest were converted into a period of strenuous labour. He became the director of one or two local banks at Gauhati, and proposed the publication of a periodical from Nalbari. In November, 1926, he stood as a candidate for election to the Assam Legislative Council from the Golaghat constituency, but was defeated by his Swarajist rival.

While a student of the Presidency College, Mr. Goswami had married Srijukta Bamasundari Devi, the daughter of Kesavchandra Sarma Barua of the Rasendra-Barua family, who were hereditary physicians of the Ahom monarchs. The children of the marriage were Kiranchandra Goswami now deceased, Saratehandra Goswami, B.A., Prafullachandra Goswami, Tarunchandra Goswami and three daughters Muktabala Devi, Hiraprabha Devi and Kamalakumari Devi.

On the 13th of December, 1927, Mr. Goswami's eldest son Kiranchandra who was opening a tea-garden in the Golaghat sub-division died of pneumonia leaving a young and childless widow. Hemchandra's mother, long confined to bed, followed her grandson in February, 1928. Towards the end of April, 1928, a diabetic carbuncle appeared on the face of Hemchandra, and after two weeks of suffering he breathed his last in the morning of May 2, 1928. His

remains were cremated at the foot of the Kamakhya Hill, facing the vast expanse of the Brahmaputra river.

The death of Hemchandra Goswami has created a void which it is very difficult to fill. His earnestness and infinite capacity for work are best revealed in the books or articles he edited or compiled. The keynote of his life was his intense patriotism which manifested itself in an indomitable desire to dig up the past glories of Assam and place them before his countrymen as a stimulus and inspiration. His Gauhati house was the rendezvous of scholars who happened to visit Assam. We had seen there Sir Prafullachandra Roy, Mr. Kasinath Dikshit, Dr. D. R. Bhandarkar, Prof. G. Tucci and Sir Devaprasad Sarvadhikary, all listening rapturously to the antiquities and civilisation of ancient Kamarupa from the lips of the Assamese savant. The gorgeously illustrated manuscript of *Hasti-vidyarnava* was shown by Mr. Goswami to Dr. Rabindranath Tagore and Mahatma Gandhi. Lord Reading, to whom this manuscript was shown by Mr. Barnes, expressed great delight on seeing this marvellous specimen of Assamese painting and scholarship. Mr. Goswami's object in exhibiting these rare tokens of Assamese civilisation to distinguished visitors to Assam was to raise their estimation of his much abused and misrepresented countrymen.

Literary Works.

The literary career of Hemchandra Goswami spread over a period of forty-five years commencing from his school days at Nowgong under the irresistible association of Rai Bahadur Gunabhiram Barua. Mr. Goswami's literary performance is in the main critical and editorial, though in his earlier years he wrote verses with considerable ease and spontaneity. He was chiefly engaged in supplying the raw materials with the help of which constructive and scientific

criticism may be undertaken in future when more materials will be forthcoming. He was bewildered at the sight of the immense mine of sources and data for a history of Assam and of Assamese language and literature. Large numbers of manuscripts representing the culture and civilisation of Assam are lying untraced and forgotten in the archives of Assamese families besides numerous inscriptions and archaeological relics scattered throughout this hoary land of Kamarupa. The first task of the historical pioneer in Assam is to collect the data now readily available but which will be effaced during the course of a few decades. Hemchandra's performance has the risk of being superseded by the more critical, scientific and academic attempts of future workers; but their value will lie chiefly in the fact that they have been able to rouse and maintain a sustained interest in historical investigations in Assam. The achievement of the pioneer or spade-worker is as laudable as that of the constructive historian, the latter being impossible without the former. The pioneer is a martyr to his cause while the fortunate reconstructor reaps the fruit of his earlier path-finder's labours. While the majority of his countrymen remained deeply engrossed in worldly pursuits, Hemchandra's life was dominated by an overwhelming, if not fanatical, zeal for research. He had to create his own facilities. The arduous duties of a judicial officer could not hold him back from the performance of what, he thought, was his life's mission. He will live in the grateful remembrance of posterity, not as an efficient revenue officer or magistrate, but as an earnest and zealous Assamese worker whose patriotism was primarily directed towards the revivification of the glorious past of his motherland. The regrettable spectacle of Hemchandra poring over official files or over the contending versions of deponents,—Hemchandra who by his natural equipment and taste could perform tasks of more enduring and permanent importance—was nothing short of a national calamity.

The first appearance of Hemchandra before the public was with an article on agriculture contributed to Rai Bahadur Gunabhiram Barua's *Assam-Bandhu* for February-March, 1885, of which Mr. Goswami himself wrote on the copy of his own volume,—“This was my first Assamese composition when my age was thirteen years and I was reading in the fifth class of Nowgong Government High School.” In this piece the young author deplored the abandonment of agricultural pursuits by the educated middle class of Assam. The style is direct and earnest in tone. This was followed by a number of poems published in the same magazine. These poems have been incorporated in his collection of juvenile verses published in 1907 under the title *Phular Chaki*, literally a nosegay of flowers. The pieces do some credit to a young lad in the early teens.

Mr. Goswami's historical contributions are mainly embodied in the books he edited, and in the occasional papers he wrote to Assamese periodicals. We give below short notices of his more important works with the belief that they will afford us glimpses into certain phases of the history of Assamese literature.

Hemakosha.—Hemchandra Barua, one of the founders of modern Assamese literature died in 1896 leaving unpublished his dictionary of the Assamese language, known as *Hemakosha* after the name of the distinguished author. The manuscript of this voluminous compilation was handed over to Lt.-Col. P. R. T. Gurdon by the late Dulalchandra Chaudhuri. Mr. Gait, realising the importance of the work moved the Government for having it published at their expense. Sir Henry Cotton, the then Chief Commissioner of Assam, granted a sum for the purpose. During the earthquake of June 1897, the buildings of the Government Press at Shillong were completely destroyed, and Mr. Gait had to rescue the manuscript of *Hemakosha* from below a heap of debris. Col. Gurdon and Mr. Goswami jointly undertook the editorial responsibility.

The coadjutors were engaged in this work for many months in addition to their ordinary official duties. "This important work," writes Col. Gurdon, "occupied us for many months and gave us plenty to do, the revision and editing being undertaken by both of us in addition to our ordinary duties. While engaged, Hem Gosain and I were naturally much thrown together, and many were the talks we had over the antiquity and beauty of the Assamese language and Assam historical research." Hemchandra was entrusted with the editing of the vernacular portion of the work, and the fact that *Hemakosha* has served as the only authority for the spelling and meaning of Assamese words during the space of nearly thirty years since its publication in 1900 pays a glowing tribute to the careful compilation and editing respectively of the earlier and the later Hemchandra.

Darrang-raj-vamsawali.—This is a metrical chronicle of the descendants of Biswa Singha, the founder of the Koch dynasty, who established themselves as rulers in Cooch-Bihar, Bijni, Darrang and Beltola. The book was composed by Suryyakhari Daibajna during the latter part of the eighteenth century under the patronage of Samudranarayan, Raja of Darrang. The original manuscript embellished with copious illustrations was examined by Mr. Gait who wrote an account in the *Journal of the Asiatic Society of Bengal* for 1893. Mr. Goswami recovered the book in 1912 from Kumar Khagen-dranarayan of the now *faincant* Darrang Raj family. The book was edited by Mr. Goswami and published by the Assam Government in 1917. The language of the book is refined and artistic, and the handling of the materials systematic and picturesque. Apart from the general history of the Koch rulers down to Balinarayan, *alias* Dharmanarayan, brother of Parikshit, grandson of Cilarai, the interest of the book centers round the vigorous description of the victorious expeditions of Sukladhwaja or Cilarai, and the construction of the Kamakhya temple at Gauhati by an architect named

Megha Mukdum under the orders of King Naranarayan of Cooch-Bihar. The King was a reputed patron of scholars, poets and saints; and his commissioning of the erudite pandits of the land to translate Sanskrit masterpieces into Assamese for "the edification of Sudras and females and of Brahmans at a later age" has its counterpart in a similar attempt made by his great contemporary Akbar. King Naranarayan summoned all the scholars of Gauda and Kamarupa and commanded them to compile new treatises or translate specific classics. Purushottam Vidyavagis was entrusted with the compilation of a grammar entitled *Ratnamala-vyakaran*; Rama Saraswati was to translate the entire Mahabharata, the Ramayana and the eighteen Puranas; Sankar Deva was asked to translate the twelve *gantos* of the Bhagavata; Sridhara compiled a popular treatise on astronomy; and Bakul Kayastha was to render *Lilavati* into Assamese. The description of the above attempt of the King for the cultural regeneration of his countrymen is not an artistic device to bring in all the poets and scholars of Naranarayan's time together in one canvas. It is a historical fact and has been corroborated by the independent testimony of the writers themselves who have all acknowledged their gratitude to the royal patron in the colophons of their respective works. This measure of King Naranarayan places him on the same line with Alfred, Akbar and Sir Asutosh Mookerjee. The *Darrang-raj-vamsawali* has been an invaluable source-book for all studies connected with the early history of the Koch rulers.

Katha-Gita.—This is a prose rendering of the Gita by Baikunthanath Kaviratna Bhagavata-Bhattacharyya commonly known as Bhattadeva, a contemporary of Sankar Deva and a learned exponent of the Vaisnava cult. His descendants are still holding charge of two notable monasteries of Kamrup, Patbausi Satra and Biahkuchi Satra. Bhattadeva was also the author of the Assamese prose translation of the

Bhagavata, known as *Katha-Bhagavata*, the word *Katha* being prefixed to titles of books written in prose as distinguished from verse. *Katha-Gita* is a monument of religious Assamese prose which has a conventional Sanskrit ring and a marked affinity to the artificial diction of old Assamese poetry. The style though not racy has a majestic simplicity of its own. At the end of every chapter the author has inserted a brief peroration pointing to the glory of Srikrishna and urging all men and women to attain salvation through the adoration of Srikrishna. Mr. Goswami published this book with his introduction in 1918. Sir Prafullachandra Roy, who presided over the Tezpur session of the Assam Students' Conference, marvelled at the antiquity of Assamese prose literature and recorded his impressions in a language worthy of the scientist and patriot,—“Indeed the prose Gita of Bhattadeva composed in the sixteenth century is unique of its kind. I had an opportunity of coming across an excellent edition of this book which we owe to the patriotism and scholarship of Pandit Hemchandra Goswami. It is a priceless treasure. Assamese prose literature developed to a stage in the far distant sixteenth century which no other literature of the world reached except the writings of Hooker and Latimer in England. There has been a controversy for long about the independence and identity of the Assamese language. This is extremely foolish. This is due, I hold, to the provincial patriotism and the national conceit of the Bengalees living in Assam. The *Katha-Gita* shows clearly that the Assamese literature developed to a standard in the sixteenth century which the Bengalee literature had reached only in the time of Iswar Chandra and Bankim Chandra. In fact, if some Assamese scholars now get up and say that it is the Bengalee who has borrowed his prose from Assamese literature and enriched his own, it will be very difficult to dislodge him. I think the question may now be considered as solved and settled for good. I say this not as a representa-

tive Bengalee but as the ex-president of the Bengal Literary Conference.”

Sir Asutosh Mukerjee's opinion was equally gratifying,—“The people who could write Gita in such prose in the sixteenth century was not a small people.”

Purani Asam Buranji.—In 1922 was published *Purani Asam Buranji* under the auspices of the Kamarupa Anusandhan Samiti. Mr. Goswami supplied the introduction and the editorial paraphernalia. The manuscript of the chronicle was recovered from the family of Yuvaraj Keshav Kanta Singha, grandson of Chandra Kanta Singha, the last reigning King of Assam. This particular volume dealing with the history of the Ahoms from King Sukapha to King Gadadhar, A.D. 1228-1696 is one of the many *Buranjis* which are a distinctive feature of Assamese literature.

The editor points to some of the characteristic aspects of Assamese *Buranjis*. He refers to the regrettable loss of an Assamese chronicle of Bardhaman which he proposed to publish and which was exhibited in the Gauripur session of the Uttar Banga Sahitya Sammilan. It may be mentioned that *Purani Asam Buranji* published by the Kamarupa Anusandhan Samiti, is the first Assamese *Buranji* or chronicle to see the light of day.

Typical Selections from Assamese Literature.—This voluminous compilation was undertaken at the instance of the late Sir Asutosh Mookerjee in execution of his extensive scheme for promotion of the study of the Indian Vernaculars in the Calcutta University. The work was commenced in 1918 soon after Sir Asutosh's visit to Gauhati as a member of the Sadler Commission. The whole range of Assamese literature has been divided, for the purpose of this compilation, into six distinctive periods, *viz.*, the lyrical period or *Giti-yuga*, the period of mantras and aphorisms or *Mantra-arubhanita-yuga*, the pre-Vaisnavite period or *Prak-Vaisnava-yuga*, the period of extension or *Vistar-yuga*, and the modern age or the

Varlaman-yuga. The original plan adopted in consultation with Sir Asutosh included the insertion of a historical introduction, a glossary of archaic terms and short notices of the authors selected; but the death of the editor when only the second and the third volumes had been published and the first volume was in the press made the insertion of the proposed editorial matter an impossible task. As a pioneer work undertaken by a man of Mr. Goswami's limited leisure, it does credit to the editor and will serve as the necessary basis for the comparative study of the history of Assamese language and literature, though a future work of the same type may benefit by the unavoidable deficiencies of Mr. Goswami's performance. It may be mentioned that Mr. Goswami's own contributions have been inserted in the third volume of the "Typical Selections," Part 2, pages 527 to 564. The original plan was to bring down the selections to the date of compilation, but it was modified with a view to include writers up to the end of the nineteenth century.

Kama-ratna-tantra.—The publication of this book was undertaken in execution of the Assam Government scheme to translate representative Assamese classics into English. Assam, the reputed home of the Tantras, has a large assortment of manuscript specimens of old Tantric literature, and Hemchandra could not do better than select this *Kama-ratna-tantra*, the prescriptions of which are still adopted by some sections of the Assamese on purposes laid down. According to the editor, "the book describes how by incantations and other methods a man as well as a woman can be subdued, attracted, made hostile, paralysed, killed, freed from evils, excited and so on. It gives the methods to be adopted for the performance of the above facts in the forms of medicines, *mantras* and *jantras*." The Tantra prescribes the remedies necessary, among others, for the following objects,—subduing of wives, subduing of husbands, preven-

tion of sleep, causing quarrels, protection of crops, success of one's speech, besides other objects verging on the side of obscenity, which made the editor write,—"To an ordinary eye the book will appear full of indecencies but in the light of science everything will appear instructive and illuminating." Mr. Goswami used to repeat the story how Mr. Barnes at once welcomed the idea of printing the book saying,—"This book must be published," when Mr. Goswami pointed out to him the recipes for taming refractory wives and shrews. It is not surprising that Assam where the magical potents prescribed in this Tantra were practised, should be known to the rest of India as a land of witchcraft and black arts.

In accordance with the general plan of this series, the English translation is inserted on the page facing the corresponding Assamese text, thereby rendering the book highly helpful to foreign scholars who want to master the peculiarities of the Assamese language as employed in technical purposes.

The manuscript of *Kama-ratna-tantra* was recovered from the Na-Gosain family of North Gauhati, who were *gurus* of the Assam Rajas. Mr. Goswami supplied the preface and the foreword which are dated April 17, 1926. The book has been printed at the Assam Secretariat Press, and published posthumously in May, 1929.

✓ *A Descriptive Catalogue of Assamese Puthis.*—This book contains a descriptive account of the puthis collected by Mr. Goswami during his deputation in 1912-13; and it is being published from the Calcutta University Press at the expense of the Assam Government. The first part, pages 1 to 184, deals with Assamese manuscripts, and the second, pages 187 to 256, with Sanskrit puthis. This catalogue was compiled during a short period of deputation commencing from August 1914. Every manuscript is described under the following heads,—name, subject, author, date, description,

the opening lines, the closing lines, colophon, contents, owner, place of deposit and remarks. The compilation of the details under the above heads was a work of unceasing labour, and the words of Lt.-Col. P. R. T. Gardon who was associated with the collection of the manuscripts and the preparation of the catalogue may be quoted,—“The descriptive catalogue of Assamese literature which is, I believe, still in the press, was the work of Hem Gosain’s alone, and it is on this great achievement that his fame will probably rest and go down to posterity.” Though Mr. Goswami did not live long enough to write a constructive history of Assamese literature, the mass of valuable information supplied in this catalogue will serve as the foundation for all such endeavours in future. The book records the result of Mr. Goswami’s life-long acquaintance with old Assamese literature. It also affords scattered glimpses into the political history of Assam which had always a close relationship with the progress and development of its language and literature.

↓ *Ankiya Bara-nat*.—The antiquity of Assamese dramas as well as its historical literature is a feature conspicuous by its absence in Bengal. The early Vaisnava poets in imitation of their Maithili forerunners and compatriots adopted numerous devices for the popularisation of their creed. Sankar Deva translated *Bhagavata* and other classics glorifying Srikrishna, while his chief apostle Madhava Deva busied himself in interpreting and expounding the cardinal principles of his master’s creed. Sankar Deva introduced the custom of singing religious hymns to the accompaniment of musical instruments and of reading aloud to a devoted audience portions of religious and semi-religious classics. One of his most momentous innovations was the propagation of his faith by the spectacular appeal of dramatic performances, an idea which he might have seized during his extensive travels in Behar and Orissa, having seen the enactment of

Vidyapati’s dramas, the Assamese poet being much junior in age to his Maithili contemporary. Thus in Assam as in Europe motives of religion led to the birth of the drama. Sankar Deva was himself a master of music and of the histrionic art, and like the great Shakespeare, took part in the acting of his own dramas.

The volume *Ankiya Bara-nat* is a collection of twelve dramas written by Sankar Deva and Madhava Deva, viz., *Kalia-daman*, *Patniprasad*, *Rasa-krida*, *Rukmini-haran*, *Sriram-vijay*, *Parijat-haran*, *Arjun-bhanjan*, *Chordhara Jhumura*, *Bhumi-lutiwa*, *Pimpara-guchua*, *Bhojan-vyavahara* and *Sri-krishna-janma*. The language of these dramas presents a curious mixture of Maithili and Assamese. Songs are closely interspersed, and the original Sanskrit texts on which a particular scene is based are inserted in apposite places with simple renderings in Maithili-Assamese. The Sutradhar introduces the main theme of the drama, as well as the scenes and characters as they come along. The illusion is maintained by the preponderance of music, the archaic ring of the diction and the sacred character of the subjects treated.

The popularity of the Vaisnava dramas has continued till this day. They are popularly known as *Bhawanas* and are acted in the *nam-ghars* or houses of public gathering attached to every Assamese Hindu village. The anniversaries of the saints and the major *tithis* of the year are occasions when these plays are enacted in the public halls without the aid of a stage or scenes. They are also performed on secular occasions which necessitate a large congregation of individuals, such as marriages and *sraddhas*, in temporary sheds erected for the purpose close to the residences of the families who perform the ceremonies. The Ahom monarchs honoured distinguished visitors to their courts by inviting them to the performance of *Bhawanas* arranged for that sole purpose. A stranger paying even a flying visit to any Assamese village will hear the music of drums indicating that rehearsals are

going on for some dramatic entertainment. It has been customary with the Vaisnava Satradhikars of the Assamese monasteries to give tokens of their learning and religious zeal by first composing a drama before they are formally ordained as pontiffs.

Mr. Goswami sent his collection of dramas several years before his death, but they have not seen the light of day as yet on account of the delinquency of the Calcutta press of which every Assamese publisher of books is an invariable victim.

Katha-Bhagavata.—Mr. Goswami sent this second work of Bhattadeva to the press several years ago, but the voluminous character of the book will necessarily take many more years before it sees the light of day. Sankar Deva translated the Bhagavata into Assamese verse jointly with Ananta Kandali, while Bhattadeva rendered the same into simple and majestic Assamese prose thus laying the foundation of the *Bhagavati Dharma*, another name of the Vaisnava creed as it obtained in Assam through its principal sponsors. The diction of the *Katha-Bhagavata* is no doubt artificial and far removed from the actual language spoken by the people. It has great affinity to the artistic diction of Assamese Vaisnava poetry which is familiar to every Assamese Hindu, the reading aloud of Vaisnava classics to a devoted audience being universal in Assam. Even the uninitiated and illiterate Assamese peasant can follow the stories of the *Katha-Bhagavata* and draw morals from them. The Bhagavata had thus a great influence in humanising the Assamese people and educating them in the cardinal principles of religion and morality as propounded through the life and teachings of Srikrishna. *Katha-Bhagavata* when published will be of interest to all scholars of Eastern India on account of its linguistic catholicity, inasmuch as it can be followed by any man of Orissa and Behar, not to speak of Bengal and Assam.

Publications in Periodicals.—Among the most important of the contributions of Hemchandra to the vernacular periodicals mention may be made of the following :—

1. Presidential speech delivered at the fourth session of the Assam Literary Conference, published in *Chetana*, Volume II, No. 5, pp. 231 *spp*. The author describes the inter-relationship between literature and national advancement, and the wealth and variety of ancient Assamese literature, with suggestions for the recovery and publication of ancient Assamese classics.

2. Presidential speech delivered at the seventh session of the Assam Students' Conference, published in *Milan*, Volume I, No. 1, pp. 9-27. The address dealt with the educational ideals of the East and the West, and the pursuit of literature by students.

3. Essays on old Assamese manuscripts, published mainly in the first and second volumes of *Usha*. The books described were,—*Santa-akhyan* or the story of the saints, by Viswanath, detailing the various sects of Vaisnavism, their founders, and the principal Satras or monasteries representative of the sects; *Chaitanya-patal* in Assamese prose by Srikrishna Bharati, describing the excellence of Chaitanya's creed, and the reformer's alleged visit to Kamarupa; *Govinda-charit* by Bhavananda Misra, a metrical biography of Govinda Thakur, a disciple of Madhava Deva, and a propagator of the Vaisnava creed in Darrang; *Chandi* written by Ruchinath Kandali during the reign of Rudra Singha, A.D. 1696-1714; *Sial Gosair Puthi*, written by Kaviraj Daibajna during the reign of Madranarayan, Raja of Darrang, describing the life of Dharmadeva whose son was brought up in the den of a jackal in the first year of his infancy. Two more papers were contributed to the third volume of the *Usha*, one on *Kavya-sastra*, an Assamese translation of the *Hitopadesa*, and the other on *Santa-muktavali* dealing with the lives of several Vaisnava saints. Mr. Goswami also wrote two more illuminating

going on for some dramatic entertainment. It has been customary with the Vaisnava Satradhikars of the Assamese monasteries to give tokens of their learning and religious zeal by first composing a drama before they are formally ordained as pontiffs.

Mr. Goswami sent his collection of dramas several years before his death, but they have not seen the light of day as yet on account of the delinquency of the Calcutta press of which every Assamese publisher of books is an invariable victim.

Katha-Bhagavata.—Mr. Goswami sent this second work of Bhattadeva to the press several years ago, but the voluminous character of the book will necessarily take many more years before it sees the light of day. Sankar Deva translated the Bhagavata into Assamese verse jointly with Ananta Kandali, while Bhattadeva rendered the same into simple and majestic Assamese prose thus laying the foundation of the *Bhagavati Dharma*, another name of the Vaisnava creed as it obtained in Assam through its principal sponsors. The diction of the *Katha-Bhagavata* is no doubt artificial and far removed from the actual language spoken by the people. It has great affinity to the artistic diction of Assamese Vaisnava poetry which is familiar to every Assamese Hindu, the reading aloud of Vaisnava classics to a devoted audience being universal in Assam. Even the uninitiated and illiterate Assamese peasant can follow the stories of the *Katha-Bhagavata* and draw morals from them. The Bhagavata had thus a great influence in humanising the Assamese people and educating them in the cardinal principles of religion and morality as propounded through the life and teachings of Srikrishna. *Katha-Bhagavata* when published will be of interest to all scholars of Eastern India on account of its linguistic catholicity, inasmuch as it can be followed by any man of Orissa and Behar, not to speak of Bengal and Assam.

Publications in Periodicals.—Among the most important of the contributions of Hemchandra to the vernacular periodicals mention may be made of the following :—

1. Presidential speech delivered at the fourth session of the Assam Literary Conference, published in *Chetana*, Volume II, No. 5, pp. 231 *spp*. The author describes the inter-relationship between literature and national advancement, and the wealth and variety of ancient Assamese literature, with suggestions for the recovery and publication of ancient Assamese classics.

2. Presidential speech delivered at the seventh session of the Assam Students' Conference, published in *Milan*, Volume I, No. 1, pp. 9-27. The address dealt with the educational ideals of the East and the West, and the pursuit of literature by students.

3. Essays on old Assamese manuscripts, published mainly in the first and second volumes of *Usha*. The books described were,—*Santa-akhyan* or the story of the saints, by Viswanath, detailing the various sects of Vaisnavism, their founders, and the principal Satras or monasteries representative of the sects; *Chaitanya-patal* in Assamese prose by Srikrishna Bharati, describing the excellence of Chaitanya's creed, and the reformer's alleged visit to Kamarupa; *Govinda-charit* by Bhavananda Misra, a metrical biography of Govinda Thakur, a disciple of Madhava Deva, and a propagator of the Vaisnava creed in Darrang; *Chandi* written by Ruchinath Kandali during the reign of Rudra Singha, A.D. 1696-1714; *Sial Gosair Puthi*, written by Kaviraj Daibajna during the reign of Madranarayan, Raja of Darrang, describing the life of Dharmadeva whose son was brought up in the den of a jackal in the first year of his infancy. Two more papers were contributed to the third volume of the *Usha*, one on *Kavya-sastra*, an Assamese translation of the *Hitopadesa*, and the other on *Santa-muktavali* dealing with the lives of several Vaisnava saints. Mr. Goswami also wrote two more illuminating

papers on Madhava Kandali, in *Chetana*, Volume IV, and the other on Hema Saraswati, in *Milan*, Volume II, the two poets being predecessors of Sankar Deva, who acknowledged his obligations to the first in lines which have been immortal like Dunbar's tribute to Chaucer and Shakespeare's more famous one to Marlowe.

4. A short history of Assamese language and literature was compiled by Mr. Goswami when he was a student of the undergraduate classes of the Presidency College. This was read at the second anniversary of the Assamese Language Improvement Society, Calcutta, held under the presidency of Rai Bahadur Gunabhiram Barua, and published as a serial in the *Jonaki*, Vol. III. The author pointed out the three distinctive stages in the history of Assamese literature, which have been elaborated for the purpose of the "Typical Selections" into six periods. According to the earlier division the first period ranged from the earliest times to Sankar Deva; the second from Sankar Deva to the British occupation of Assam; and the third is the modern period characterised by the influence of the western contact. The author describes the salient features of each age and concludes with an appreciation of the two leading litterateurs of the day, Rai Bahadur Gunabhiram Barua and Hemchandra Barua. This portion has been incorporated in *Asamiya Sahityar Chaneki*, Volume III, part 2, pages 527-542. This series of articles represented the first systematic attempt to trace historically the growth of Assamese language and literature, and gave early promises that its author was a competent person to undertake investigations on the subject, and they have been justified by the subsequent achievements of Mr. Goswami.

5. Another valuable contribution of Mr. Goswami was the publication of the texts of some old Assamese copper-plate and rock inscriptions with historical prefaces. The bulk of these articles was contributed to the seventh and eighth volumes of *Alochani*, and included the texts of the inscrip-

tions at Vasisthasram, Chila-parvat, the Barphukan's Dopdar or Durbar Hall, the Barphukan's Victory Pillar, Sukreswar Temple, Samdhara Fort, Siddheswar Temple, Rudreswar Temple, Phatasil Duar or the western entrance of Gauhati, Kanai-barasi-boa Rock, Durga Temple, Janardan-Phalgutsav Temple. In 1925 Mr. Goswami recovered a second copper-plate of King Indrapala from a villager in Kamrup, the first one being published in the Journal of the Asiatic Society of Bengal by Dr. Hoernle in 1897. It is now in the worthy hands of Mr. K. N. Dikshit who is engaged in its decipherment.

6. Another contribution of great importance was the publication of the texts of some historical epistles exchanged between the Ahom court and the courts of Cachar and Jaintia. They were published as a serial in the seventh and eighth volumes of *Banhi*. They embody specimens of the diplomatic diction and court language of the time, whereas the letters addressed by the Cachari and Jaintia Rajas have an additional importance as they are written in Bengali prose, though somewhat quaint and adulterated. Before his death Mr. Goswami was engaged in the translation of the historical letters in execution of the scheme inaugurated by Mr. Barnes and himself.

7. Besides the above Mr. Goswami also contributed a number of historical articles to periodicals. He wrote on Chaitanya in Assam and on the construction of the Kamakhya temple in the twenty-second volume of the *Bangiya Sahitya Parisat Patrika*. His description of the battle of Saraighat where the Assamese troops under Lacit Phukan routed the Mogul army under Aurangzeb's general Ram Singha, Raja of Amber, was published in the first volume of the *Usha*. It was an epoch-making contribution reminding the Assamese of the heroism and chivalry of which their ancestors were capable. Mr. Goswami also translated into Assamese Mr. (afterwards Sir) Bampfylde Fuller's *Land Revenue Policy of the Govern-*

ment of India, and it was published by the Assam Government. He translated with Col. Gurdon the story of the Prodigal Son in standard Assamese for Dr. Grierson's *Linguistic Survey of India*. Mr. Goswami also wrote an introduction to the first edition of the present writer's *Life of Anundoram Borooah*, published in 1920. He gave there a short account of the biographical literature of ancient Assam, and referred particularly to the biography of a female saint named Ai-Lakshmi.

Conclusion.—Thus lived and worked Hemchandra Goswami, affable and inspiring in personality, versatile and catholic in scholarship, undaunted and unflinching in the service of his country's history and literature, an ardent patriot, a true Indian and a truer Assamese. Diverse are the ways of serving one's motherland; and Hemchandra's mission was to make his countrymen realise their past greatness specially in its cultural aspects; and this he regarded as the stepping stone to the revival of his country's consciousness and all endeavours for its regeneration. Inspired by this noble ideal Hemchandra worked unceasingly for its realisation, devoted all his leisure which his heavy official duties could permit, sacrificed his health and comfort, worked when others slept, and died before his time and before his life's goal was finally reached. But he wakened his countrymen to a phase of patriotism which posterity will not let willingly die. He has sown the seeds of possibility which in time will yield a rich harvest to the delight and amazement of all beholders. When Assam will be culturally discovered by Bengal and the rest of India, Hemchandra's contributions will serve as guide-posts suggesting lines of research and investigation. To repeat the words of Lt.-Col. P. R. T. Gurdon, "truly a great and good man has passed away and one whose place it will be extremely difficult to fill."

COTTON COLLEGE,
GAUHATI, ASSAM.
3-9-1929.

SURYAKUMAR BHUYAN

A NOTE ON

ASSAMESE LANGUAGE AND LITERATURE.

BY SRIJUTS HEMCHANDRA GOSWAMI AND PADMANATH GOHAIN-BARUA.

[The following concise and succinct note on Assamese language and literature was compiled by Srijuts Hemchandra Goswami and Rai Sahib Padmanath Gohain-Barua, and was submitted in 1907 to Mr. F. W. Südmersen, B.A. (London), Principal Cotton College, Gauhati, and sometime Fellow of the Calcutta University, who was then engaged in writing a short monograph on the Assamese language for the Government of Assam. The covering letter over the signatures of the two collaborators, dated Tezpur, July 8, 1907, ran as follows,—“We beg to forward herewith a note on the Assamese language and literature as requested in your letter of the 8th May, 1907. In the preparation of this note a number of authorities had to be consulted which will explain the delay.” Mr. Südmersen, before he left Gauhati for good in December, 1926, handed over to me the typewritten manuscript of the original note with Mr. Goswami's corrections and additions, saying it would be of use to me in future.

Mr. Südmersen's book was published by the Assam Government in 1908 under the title *Notes on the Assamese Language*. Though small in bulk it helped in dispelling many of the erroneous notions relating to the identity and status of the Assamese language, and practically set at rest the controversy which had long tended to undermine the very existence of that sweet and dignified speech. Mr. Südmersen's opinions and suggestions couched in his characteristically terse and vigorous style drew the attention of the powers that be, and were partly responsible for the inclusion of Assamese in the list of the Indian Vernaculars up to the B.A. stage of the Calcutta University.

The two writers of this note are men of outstanding position in the domain of modern Assamese literature. Mr. Gohain-Barua is the author of a large number of Assamese historical dramas as well as of vernacular text-books, and is the first Assamese man of letters to receive a special literary pension from the Government. Though the present note of Messrs. Goswami and Gohain-Barua was written long before the former's

decease, before he had access to the Assamese manuscripts he collected during his deputation in 1912-13, and before he studied them minutely and systematically for compiling his *Typical Selections from Assamese Literature* and his *Descriptive Catalogue of Assamese Manuscripts*, it has an intrinsic value of its own, as it embodies the trained and careful opinions of two very responsible and eminent Assamese litterateurs whose names are bound to go down to posterity, and because, in the absence of the constructive and critical history of Assamese language and literature from the mature pen of Mr. Goswami which was to adorn the first volume of his *Typical Selections*, this note affords the nearest available approach to what he would have written. We have here opinions which he might subsequently modify or retain. But the broad and general outline which he adopted in this note was virtually followed by him in the divisions of the periods for the *Typical Selections*. Having regard to the length of time that intervened the compilation of this note and the death of Mr. Goswami, it is, however, evidently necessary that his opinions and statements in certain places should be treated with due caution and discrimination before they are accepted or declared as his last word.—
S. K. Bhuyan.]

ON ASSAMESE LANGUAGE AND LITERATURE.

I. THE EARLIEST BEGINNING OF THE LANGUAGE.

The Assamese language, which belongs to the Eastern Group of the Indo-Aryan vernaculars, is a direct descendant of the Sanskrit language, which was the speech of the first Aryan settlers of the Brahmaputra Valley. Rev. Mr. Brown, an eminent scholar and the first grammarian of the Assamese language, has ascertained after a careful examination of the language, that no less than 63 per cent. of its words are derived from Sanskrit.¹ No doubt its vocabulary has an

¹ Rev. Nathan Brown who founded a branch of the American Baptist Mission in Assam in 1836 was a great authority on Indo-Chinese languages as well as Assamese, as evidenced by his numerous contributions to the J.A.S.B. In his biography written by Mrs. Brown we read,—“Mr. Brown admired the Assamese language; its open agreeable vocalisation, its picturesque Sanskritic characters, its quaint inflections and idioms, became almost native to him. Above all he delighted in its marked family likeness to the European tongues. He vindicated its independence of Bengali, and maintained its legitimate descent from the ancient Sanskrit.”—S. K. B.

infusion* of Non-Aryan words picked up from the neighbouring hill tribes; but that has in no way affected the structure of the language, which has remained always Aryan. To ascertain the beginning of the language, therefore, we must go back to the time when the first Aryan settlement took place in the country. The ancient history of Assam has yet to be written, and what goes by the name of its history helps us but little in fixing the date of the earliest Hindu colonisation with any degree of certainty. But from the mention of the Kingdom of Pragjyotisha in the great epics of India, and in several Puranas of great antiquity, it can fairly be presumed, that this valley was long known to the great Hindu race, and so its fertile soil and the inferiority of its original inhabitants and their want of religion could not have failed to attract the early attention of the adventurous Hindu warriors and priests, as affording the best field for their action. In fact, some copper-plates are still extant recounting a long line of kings, who ruled over Kamarupa, descending from Bhagadatta, the contemporary of the great Yudhisthira.

The first authentic account of ancient Kamarupa has been left by Hiuen-Tsiang, the Chinese traveller, who visited the country in 640 A.D. He found abundant Deva temples; the people adoring and sacrificing to the Devas, and having no faith in Buddha; he found the manner of the people simple and honest, their nature very impetuous and wild, and their memories retentive. Then, the reigning King was Kumar Bhaskaravarman, and from the time that his family seized the land and assumed the government, there elapsed a thousand generations, so the Buddhist pilgrim says. Men of high talent from distant regions seeking after office visited his dominions. *The language of the people differed a little from that of Mid-India.*¹ This account

¹ Dr. Suniti Kumar Chatterji is of opinion that this “differing a little” as noticed by the observant pilgrim may have reference to the modifications of Aryan sounds first

corroborates the fact that the country enjoyed the influence of Hinduism from long before the visit of Hinen-Tsiang. Mr. Gait has stated in his *History of Assam*,—"The Indian King Samuda who according to Forlong was ruling in Upper Burma in 105 A.D., must have proceeded thither through Assam, and so must the Hindus who led the Tobampas or Shams in their conquest of the mouths of the Mekong in 280 A.D." From this Mr. Gait infers that "it is, therefore, by no means improbable that other adventurers found their way at a still earlier period to Northern Bengal and Assam." All these things point to a very early settlement of Hindus in Assam. Mr. R. C. Dutt, in his *Ancient India*, has collected evidences to prove that Hindu settlement extended over Bengal and Orissa sometime between 500 and 200 B.C. It is probable that the Hindus came to Assam before that time, as the fertile highlands of Assam must have had greater attractions for them than the swampy plains of Bengal. The Hindus of Assam claim to have come here from Mid-India and not from Bengal. Their language also corroborates this view. Dr. Nicholl, on page 72 of his *Assamese Grammar* has correctly observed that "Assamese is not, as many suppose, a corrupt dialect of Bengali, but a distinct and a co-ordinate tongue, having with Bengali a common source of current vocabulary. Its Sanskrit did not come to it from Bengal, but from the Upper Provinces of India—this, all who carefully examine the matter will readily admit."

The Chinese pilgrim discovered little difference between the language of the people of Kamarupa and that of Mid-India. In many matters social and religious, the Hindus of Assam resembled more the people of Northern India than

brought about in the Magadhi Prakrit or Apabhramsa dialect current in Kamarupa with its predominantly Tibbeto-Burman population wherefrom the modified pronunciations might have spread to the contiguous tracts of Bengal, where, however, they do not seem to have become regularly established in the way they have done in Assamese. Vide Dr. Chatterji's "Origin and Development of the Bengali Language," Vol. I, p. 79.—S. K. B.

the people of Bengal. The Assamese Hindus recognise the authority of the Benares school of Pandits, whereas the Bengal Hindus submit to the authority of the Nadiya school. Mitakshara was the law which regulated the division of property in Assam, whereas the Dayabhaga was the law of Bengal.

The court language of the Hindu kings of Kamarupa was always Sanskrit, and all the businesses of the state used to be transacted in that language. The written language of the people also remained Sanskrit for a very long time; they, however, being cut off from their parent stock and having been confined in a valley their speech gradually changed forms, till at last it was stereotyped into a separate tongue. This, of course, did not happen in a day or at a particular moment, but the process of change went on and on till at length it gave birth to the Assamese language.

2. ITS EARLIEST LITERATURE, PUTHIS, NAMES OF CHIEF AUTHORS.

The Assamese language, though it existed from a very long time as a separate form of speech, had no written literature till a comparatively recent time. The earliest puthi in the language is supposed to be the aphorisms of Dak, a native of Lehi-dangara village in Barpeta. The date of Dak's writings has not yet been fixed, but the peculiarity of his language leaves little doubt that it belonged to a time much prior to that of Sankar Deva, the father of Assamese literature. Dak's aphorisms are more widely diffused and much more popular with the Assamese people than even the writings of Sankar Deva. After Dak's writings come some of the *Buranji* puthis. In the beginning of the thirteenth century, the government of the country passed into the hands of the Ahom kings who introduced a system of recording the principal events of their reign. At first this

was no doubt done in the Ahom language, but soon after their language was replaced by the Assamese, and the Buranjis began to be written in that language. Although these Buranjis have greatly enriched Assamese literature and constituted the chief glory of our language, it is a matter of great regret that they do not contain the names of their authors and the dates on which they were written.¹ As far as we are aware these writings have not yet been examined by any expert with a view to ascertain their dates on the paleographic grounds. But it must be admitted that the regular literature of Assam begins from the time of Sankar Deva who flourished in the fifteenth and sixteenth centuries. It is true that a few writers of note like Madhava Kandali and Mahendra Kandali appeared in the field before Sankar Deva, and translated the whole of the Sanskrit Ramayana into metrical Assamese, and that Sankar Deva has acknowledged himself to have written into Assamese in imitation of Madhava Kandali and others;² but it must be admitted that it was Sankar Deva who gave the greatest impetus to the cause of Assamese literature by his voluminous and varied writings. His contemporaries, Madhava Deva and Rama Saraswati, also contributed very largely for the improvement of Assamese literature by their numerous writings. A list of the chief Assamese authors with their works was published by the Society for the Improvement of the Assa-

¹ It is not always true. Several Buranjis contain the names of their authors and the dates of their compilation, or the names of sovereigns under whose patronage they were written. The general tendency was, however, towards anonymity, as chronicles had to narrate deeds which did not always bring credit to their perpetrators, in which case the writers ran the risk of retribution in the hands of the parties aggrieved. *Vide Prof. S. K. Bhuyan's New Lights on Mogul India from Assamese Sources*, pub. in the *Islamic Culture* for Oct., 1928, pp. 544-546.—S. K. B.

² The oft-quoted lines wherein Sankar Deva acknowledged his indebtedness to Madhava Kandali and others, in the treatment of the Srikrishna and Rama themes, may be quoted : পূৰ্ব কবি অশ্রমাদী, মাধব কন্দলী আদি, তেহে বিবচিল কৃষ্ণ কথা, তাহান পদক চৰি, নিবন্ধিলে পদ আমি.....and again পূৰ্ব কবি অশ্রমাদী, মাধব কন্দলী আদি, বিবচিল পদে বাম কথা হস্তীৰ দেখিয়া দ্বাৰ, শশা বেন ফাবে মাৰ্গ, মোৰ ভৈল তেহয় অবস্থা ॥—S. K. B.

mese Language, a copy of which we beg to submit with this note. The list will show that "Assamese literature is as old, if not older, than that of Bengali, and down to the commencement of the present century was as copious," as observed by Dr. Grierson, the greatest living authority on the languages of India.

3. THE CHIEF PERIODS OF ASSAMESE LITERATURE.

Assamese literature may be divided into three chief periods :—

- (1) From the earliest time to the birth of Sankar Deva.
- (2) From the birth of Sankar Deva to the British occupation of the country.
- (3) From the British occupation to the present time.¹

First period.—The first period which extends from the earliest beginning to the birth of Sankar Deva may be called the dark age of Assamese literature. In the first part of this period the language existed only as a form of speech. The marriage songs of Assam and a few pastoral ballads are the only literary productions that have come down to the present age. Some of the marriage songs are supposed to be as old as the rape of Rakmini, the daughter of Bhisimaka who ruled over Sadiya as a contemporary of Narak and Bana, and they have kept green the memory of that pre-historic event of Assam. The aphorisms of Dak, some Buranjis and the writings of Madhava Kandali and a few other poets belong to the latter part of this period. The Buranjis have preserved the prose style of that age, whereas the writings of Madhava Kandali and others represent the poetry of the

¹ The three chief periods mentioned here have been expanded into six in the *Typical Selections*. The first period of this note has been further sub-divided into three periods, the lyrical period, the mantra period, and the prak-Vaisnava period; the second into two periods, the Vaisnava and the expansion periods, while the last period has remained the same.—S. K. B.

age; their style was improved upon by the writers of the next period.

Second period.—This was the most prosperous period of Assamese literature. Under the patronage of the native rulers, a host of writers appeared in this period and wrote numerous books in Assamese language enriching various departments of its literature. Almost all the eminent authors in the Assamese language belong to this period, amongst whom the names of Sankar Deva, Madhava Deva, Chandra Bharati, Ananta Kandali *alias* Rama Saraswati,¹ and Govinda Misra stand forth in bold relief. The literature of this period is religious, poetical, and mostly consist of translations from Sanskrit.

Third period.—The third period is the modern age of the Assamese language which was inaugurated by the members of the American Baptist Mission in Sibsagar. They began by publishing in homely Assamese many Christian tracts and the translation of the whole of the Bible. But their illustrated monthly magazine *Arunodai*, which was the first journal in our language, imported a new life to the language by creating a taste for reading amongst the people and by introducing the conversational prose style in writing. It is in one sense the most remarkable period of the Assamese language, since, during this period, for some time, the fate of the Assamese language was trembling in the balance. The right of the Assamese language to be ranked as a separate language was seriously questioned by some interested persons, and the Government of Sir George Campbell instituted an enquiry into the matter (in the 'seventies of the last century). Some patriotic Assamese like the late Mr. Anandaram

¹ The consensus of modern opinion is for making Ananta Kandali and Rama Saraswati two separate poets. Mr. Goswami seems to have shared this opinion later in life as we can easily infer from his account of Rama Saraswati in his *Descriptive Catalogue of Assamese Manuscripts*, pp. 13-14. In the *Typical Selections*, they have been treated as two different poets.—S. K. B.

Dhekial Phukan and the Christian Missionaries of Sibsagar upheld the cause of the Assamese language, and the verdict of the Government was given in favour of Assamese and it was recognised in the courts and the schools of Assam.

All the periods have been discussed and described at length by Srijut Hemchandra Goswami in his essay entitled "The Assamese Language" published in the third volume of *Jonaki*, an Assamese monthly journal now defunct.

4. ITS DIRECT DESCENT FROM SANSKRIT.

ITS SIMILARITY WITH HINDI.

Competent critics are of opinion that 63 per cent of words of the Assamese language are of Sanskrit origin. Some of these words have no doubt come directly from Sanskrit but others have come through the medium of Prakrita and Brajabuli and more specially the latter. The eminent writers of the second period were all expounders of Vaisnavism and as such they wrote chiefly on the sacred theme of Radha and Krishna, and very naturally they took delight in introducing as many words from the Brajabuli, as they could, in their compositions, on the belief, that Brajabuli being the language of Radha and Krishna, was most suited to express anything relating to Radha and Krishna. This, on one hand, increased the stock of words in the Assamese language, and on the other, made the resemblance between Hindi and Assamese closer and more pronounced. The nasal twang so common in both these languages and a large number of common words of everyday use cannot fail to impress even a casual observer with a strong resemblance between the Assamese and Hindi. Dr. Brown has very ably supported this view in the introduction of his *Assamese Grammar*.

5. DISTINCTION BETWEEN BENGALI AND ASSAMESE.

This question was very ably discussed by capable judges and they all came to the conclusion that both these languages Assamese and Bengali, are as distinct from each other as two co-ordinate languages belonging to the same stock can be.¹ Comparative philology has taught us that the mutual intelligibility is the true test for judging the similarity of two languages. If an Assamese peasant from an interior village is allowed to exchange thoughts with a Bengal peasant of similar description both unaided by any gestures or signs, they will scarcely be able to make one understand the other. The Assamese language widely differs from Bengali in its inflections, idioms, phrases and proverbs. Mr. J. D. Anderson of the Indian Civil Service had truly observed in an article published in the *Calcutta Review* for July, 1896,—“Assamese differs materially from Bengali in grammatical forms: its plural is formed in a different manner from the Bengali plural; the feminine gender is shown in a different way; there is much difference in the conjugation of verbs, specially in the present and the future tenses; it differs also in idioms, in syntax and collocation of words.” There is also an important difference in its vocabulary; it retains a considerable

¹ Mr. Sudmersen's words in this connection may be quoted,—“That Assamese has descended directly from Sanskrit no longer admits of doubt. The claim that the language was but a patois of Bengali was so devoid of foundation that it was no sooner seriously considered and studied than it was seen to be entirely untenable. Bengali and Assamese are both descendants of Sanskrit as French and Italian are of Latin.... In structure of sentences, in inflection, in pronunciation, these languages show marked differences. In use of the negative as a prefix instead of an affix as in Bengali, in the formation of its plurals and its feminine, in the conjugations of its verbs specially the present and the future tenses, in its pronunciation of certain sounds, and even in its alphabets, in its idioms and in its vocabularies there are such important differences that only the theory of a common origin can afford any adequate explanation. Assamese, resembling Bengali as it does through its common parentage, resembles still more the languages of Orissa and Upper India.”—S. K. B.

proportion of Prakritic words, for which, Bengali has substituted Bengali words. There is a further difference of pronunciation which more than anything else tends to make interchange of ideas difficult. In this connection we can do nothing better than quote some of the best authorities on the subject. Mr. Needham Cust, the renowned linguist and ethnographer, in his book *A Sketch of the Modern Languages of the East Indies* has observed,—“The grammar of the Assamese language is quite different from that of Bengali, as far apart as Italian and French are from each other.” In another place of the same book he has stated,—“The Assamese language existed in its present form for centuries and the pronunciation corresponds with the Hindi language—the field whence came the emigration of its colonists, than with that of Bengali, who had no access to the valley until after the Muhammadan invasion.”

From the resemblance of certain words the superficial observer runs at once to the conclusion that both the languages are one and the same, that Assamese is a mere patois of Bengali. Such observers forget that every language is at liberty to admit into it any number of words from different languages. There is scarcely a language on this earth which has not adopted some words from the neighbouring tribes or foreign nations, but few have adopted the grammar of a foreign dialect. In English dictionaries the number of Latin words would perhaps far exceed the number of Saxon words, and an English sentence may contain a large proportion of Latin words, and still it may be the sentence is not a Latin one. Professor Huxley is credited with the assertion that “the primrose is a corollifloral dicotyledenous exogen with a monopetalous corolla and a central placenta.”¹ Now

¹ Dr. Grierson gives a similar passage, English in structure but Latinised in vocabulary, of course in a different context in Vol. I, Part I of his “Linguistic Survey of India,” page 152n.—“A certain vir had two filii. And the junior filius medio of them said to his pater,—‘Pater, give me the pars of the substantia that falleth to me,’ etc.—S. K. B.

this is an English sentence inspite of its every word being Latin, because its grammar is English and not Latin. Besides, the Assamese language has a literature as old and rich as the Bengali, and in the department of history it is perhaps the richest of all the Indian dialects. Srijut Benudhar Rajkhowa, Extra Assistant Commissioner, published a small pamphlet containing expert opinions on the distinction between the Assamese and Bengali, which may be referred to in this connection.

6. THE GREATEST PERIODS OF PROSPERITY OF ASSAMESE: DO THEY CONCUR WITH SIMILAR PERIODS OF BENGALI LITERATURE ?

As has been already stated the second period is the most prosperous period of Assamese literature. In this period all the important Sanskrit religious books were translated into Assamese. Books were composed on medicine and arithmetic. The histories, the biographies of eminent persons, dramas and *kavyas* were written: the great epics of India were translated into the Assamese language. Then the dominion of the Assamese language extended as far as the kingdom of Cooch-Bihar. We regret to have to say that we are not familiar with the periods of the Bengali literature, and are, therefore, not in a position to offer any remarks on the point, whether the second period of Assamese literature concurs with similar periods of Bengali literature.

7. THE BURANJIS, THE CHIEF ONES WITH THEIR AUTHORS, GENERAL CHARACTERISTICS OF STYLE, ETC.

The chief Buranjis have been described by Mr. Gait in his *Report on the Progress of Historical Research in Assam*. But it is greatly to be regretted that the names of their

authors are not to be found in them. In all probability they were written by the court scribes. From a careful study of their style their dates can be ascertained with a certain degree of precision. They were written in current prose and the ancient style is quite different from the modern, and one can be easily distinguished from the other. In the older ones the style was a conversational one, and the sentences were simple, but in the later productions a more literary style seems to have been introduced, and compound sentences seem to have replaced the old simple style.¹

8. WHAT DOES ASSAMESE OWE TO BENGALI ?

The Assamese language owes very little to the Bengali language. As has already been stated its Sanskrit came to it directly from Mid-India, and not through Bengali. Before the occupation of the British the Bengalis had very little access to the Province, and the communication between Bengal and Assam was extremely difficult. Assam had an independent and self-contained government from time immemorial, and in no period of history both the countries were governed by the same monarch.²

It is true that in ancient time the boundaries of Assam extended as far as Karatoya, and included a large slice of the land now called Bengal, but the seat of the government

¹ For a critical examination of the Buranjis of Assam, see Prof. S. K. Bhuyan's (1) *New Lights on Mogul India from Assamese Sources*, published in four parts in the *Islamic Culture*, Hyderabad, Deccan, for July, 1928 to July, 1929: and (2) *Assamese Historical Literature in Indian Historical Quarterly* for September, 1929.—S. K. B.

² There are several instances of Assam and Bengal, or at least a portion of Bengal, being under the same sovereign. Samudragupta's empire evidently extended over Bengal and Assam, and so did that of Yasodharman of the Mandasor Inscription. After the death of Sasanka Narendragupta, Emperor Harshavardhana handed over Karna-suvarna to his friend and ally Kumar Bhaskarvarman, King of Kamarupa. Harshadeva, father of Rajyamati,—“sprung from the race of Bhagadatta,” consort of Jayadeva II, the Licchavi King of Nepal,—was the ‘lord of Gauda, Odra, Kalinga, and Kosala.’ If Harshadeva was a king of Kamarupa, as most likely he was, then his hegemony passed beyond the limits of his own kingdom.—S. K. B.

being always in Assam, the manners and customs of the people were least affected by anything Bengali. But with the advent of the British a large number of Bengalis came into the Province, seeking employment. Their education and acquaintance with the methods of British administration made them more suited for employment in the new Government. These people found it difficult to transact the business of the Government in the vernacular of the country, while their false pride prevented them from acquiring a knowledge of it. It was their interest, therefore, to represent the Assamese language as a corrupt form of their own vernacular with a view to get it replaced by Bengali, if possible. They had nearly succeeded in their attempt; but for the timely intervention of the noble missionaries at Sibsagar and some patriotic Assamese gentlemen it would have been crushed out of existence long long ago. We learn from the General Report on Census of India, 1891, that the same game was played with Uriya. It has been stated there,—“For some years an attempt was made to degrade Uriya into a dialect of Bengali so as to exclude it from schools and public offices, but fortunately history and philology prevailed over political ambition and the elder language has held its own against its hybrid sister.”

The same Report has the following words about the Assamese language,—“Assamese has had like Uriya the experience of resisting an attempt of the ambitious Bengali to reduce it to a patois, and thus open a wider field of employment to the studious youths of the Lower Provinces, and like Uriya, too, Assamese has been hitherto successful.”¹ It is

¹ James Moffatt Mills who knew the conditions of Orissa and Assam so well, being first Commissioner of the Orissa Division, and then special officer appointed by the Bengal Government to investigate into the administration of Assam thus wrote,—“The people complain, and in my opinion with much reason, of the substitution of Bengalee for the vernacular Assamese. Bengalee is the language of the courts, not of the popular books and *shastras*, and there is a strong prejudice to its general use. It is because instruction is imparted to the youths in a foreign tongue that they only look to Govern-

true, the just cause of the Assamese language was vindicated at last, but the Government was persuaded to replace the Assamese language by the Bengali in the courts and schools of Assam which continued till the time of Sir George Campbell. The deplorable results that ensued this mistaken policy have been beautifully described by the late Anandaram Dhekial Phukan in a brochure entitled *A Few Remarks on the Assamese Language*, published in 1855, a brief abstract of which was published in the *Indian Antiquary* for 1896, page 57.¹

From the above it will be seen that the Assamese people have no grateful recollections of their first contact with their Bengali brethren, and therefore, it was their earnest endeavour to keep their language as far away from the influence of the Bengali as possible, and they adopted a policy quite different from that of Bengal for the culture of their language. The Bengali writers succeeded in making their standard language quite different from their colloquial by gratuitously abusing their power of borrowing Sanskrit

ment for employment. Assamese is described by Mr. Brown, the best scholar in the Province, as a beautiful simple language, differing in more respects from than agreeing with the Bengalee, and I think we made a great mistake in directing that all business should be transacted in Bengalee, and that the Assamese must acquire it..... An English youth is not taught Latin until he is well grounded in English, and in the same manner an Assamese should not be taught a foreign language until he knows his own.”—From Mills' *Report on the Province of Assam*, 1854, quoted in Prof. S. K. Bhuyan's *Early British Relations with Assam*, p. 43.—S. K. B.

¹ Mr. Phukan said in one place, page 27,—“In speaking of the results that have attended the use of Bengali in the Government schools in Assam, we do not think we could convey to our readers a correct idea on the subject, in more appropriate and concise language, than to say, that the introduction of Bengali books into the Assam schools, has been productive of consequences, precisely similar to those that would have followed had the Latin or French been adopted as the medium of instruction in the elementary schools of Great Britain, and had French or Latin Grammars been given to the first beginner, instead of Grammars of the English language; Latin spelling books in lieu of English Primers; or French Juvenile Tales in the place of English Nursery Stories.”—S. K. B.

words, while the Assamese escaped a similar fate by conducting their language on their own national line.¹

9. MODERN ASSAMESE LITERATURE.

Dr. Grierson is of opinion that "Assamese literature is as old, if not older, than that of Bengali, and down to the commencement of the present century, was as copious." Mr. Gait has stated on page 329 of his *History of Assam*, first edition,—“Assamese is believed to have attained its present state of development independently of, and earlier than Bengali.” But in the modern time it has not been equally fortunate; it has fallen far behind the Bengali literature. While the Bengali language grew rapidly under favourable circumstances, the Assamese language lagged behind having had to fight hard to assert its very existence.² The unfortunate controversy, took much of its time and energy, and

¹ About the Sanskritisation of Bengali Mr. Sudmersen wrote,—“It is necessary that Assamese writers should avoid the error of their Bengali brethren and make a larger use of the vigorous material at their own disposal. They should avoid the constant incorporation of Sanskrit, which resulted in modern Bengali literature differing so widely from that of the eighteenth century. The effect of this in Bengal has been the fatal dissociation of language from literature, so that it can ever be said that the grammar of colloquial Bengali actually differs from the grammar of its literature. Literature growing thus alienated cannot remain vigorous or national.” Seventeen years after, Lt.-Col. P. R. T. Gurdon pointed to a similar tendency among Assamese writers in his review of Prof. S. K. Bhuyan's *Barphukanar Git* in the *J. R. A. S.* for October, 1926, p. 767. Dr. Suniti Kumar Chatterji is, however, of opinion that “during the last two or three decades there has been quite a revolution in literary Bengali.....and that there has been a constant attempt to bring the literary language more in line with the colloquial,”—quoted in *Addenda Majora*, in the *Linguistic Survey of India*, Vol. I, Part I, Introductory, 1927, p. 222.—*S. K. B.*

² The handicaps under which Assamese writers have to labour are described in S. K. Bhuyan's *The Assamese*, pub. in the *Assam Review* for April, 1928, p. 14,—“The progress of Assamese literature has been seriously hampered by the numerical inferiority of the reading public. For several decades after the British occupation of the country Bengali was the language of the schools and of the courts; and the influence of Bengali literature thus introduced has not been eradicated entirely from the land. The Assamese author publishes a book at a loss, and he is naturally shy in repeating his financially unprofitable experiment by publishing another book. The Assamese are not whirled by the remote traces of any world movement, and no Assamese litterateur of the present day

the progress of the literature was seriously checked. It is no doubt making some progress now, but it has been necessarily slow, as it has not yet been able to recover its lost grounds completely.

10. IS THERE AN INCREASE OR DECREASE IN THE PRODUCTION OF LITERARY WORKS IN ASSAMESE ?

There has no doubt been an increase in the literary productions in recent years, but the increase is so slight that it is not worthwhile to take any account of it. The expansion of Bengali literature in the present age is chiefly due to the growth and prosperity of the Bengali people and the spread of high education amongst them.¹ All these elements are wanting in the case of the Assamese people; they are proverbially a poor people; there is no leisured class in Assam who can devote their time and money for the advancement of their national literature. They have been decimated by the Kala-azar. Every year a large number of them are carried away by cholera, by small-pox and other epidemics. Their resources were seriously crippled by the earthquake of 1897.

has occupied a position in the world-wide republic of human letters. To ensure a large circulation of his book the Assamese author has to adjust the manner and matter of his writings to suit the mind of all readers ranging from the most highly educated scholar down to his semi-illiterate countrymen. Every man has to struggle hard for bread and cannot participate in the economically unprofitable amenities of a cultured life, by expanding the scope of his knowledge or 'voyaging through the realms of thought alone.' The only effective remedy will be the establishment of a central publishing organisation, with a network of branches all over the Assam Valley.....The cumulative effect of all these handicaps has been the concentration of Assamese literary activities in Assamese periodicals.”—*S. K. B.*

¹ To this should be added the existence of a city of eleven hundred thousand souls in the heart of the Bengali nation, and the presence of a wealthy leisured class among the Bengalis.—*S. K. B.*

Their poverty has stood in the way of their high education. There are very few men who can give their sons high education without the aid of Government. Such conditions are hardly conducive to the growth of their national literature, and it is, therefore, small wonder that Assamese literature has made so little progress in recent years.

11. THE FUTURE OF ASSAMESE LITERATURE: HOW IT MAY BE ENCOURAGED.

The future of Assamese literature is indissolubly linked with the future of the Assamese nation. As Dr. Grierson has stated—"Assamese literature is essentially a national product. It always has been national and it is so still. The genius of its people has led it along lines of its own and its chief glory—history—is a branch of study almost unknown to the indigenous literature of Bengal. Whether the nation has made the literature or the literature the nation, I know not, but, as a matter of fact, both have been for centuries and are in vigorous existence." So long the language has survived the hostile attacks and has maintained its own against its enemies. But how it will fare in future, the future will only show.

The unequal competition with a more advanced nation may lead to the extinction of the nation and its language; under favourable circumstances and the fostering care of the Government they may thrive again, and attain their pristine glory. On the whole, there do not exist sufficient grounds, to be despondent about the future of the Assamese language. If the Government continue the same wise policy, which it has hitherto followed in respect of the Assamese language, it is bound to grow and expand. In the recent years the Government have done much for the furtherance of the

cause of Assamese language and literature. By publishing the *Hema-kosha*, the only authoritative dictionary in the language, they have established the language on a very firm basis, and by getting the language recognised by the Calcutta University, they have given it a status and a new impetus. The necessity of imparting education to the Assamese boys through the medium of their mother tongue was long recognised in principle, but it has been given effect to only quite recently. These facts have led the promoters of the Assamese language to hope that Assamese literature has a bright and cheering prospect before it.

There are various ways in which Assamese literature can be encouraged. We beg to suggest a few of them below:—

(a) Only a few *puthis* belonging to Assamese literature have yet seen the light of publication. Steps should be taken to preserve them from the hands of decay, and the valuable ones should be published.

(b) The stringent rules about the submission of text-books should be relaxed in favour of Assamese.

(c) Rewards should be offered for exceptionally good text-books on different subjects, as was done some years back.

(d) Reading libraries should be established at important centres of rural areas, where Assamese books, magazines and newspapers should be kept.

(e) Small libraries of Assamese books should be attached to all the important village schools.

(f) Good Assamese books of real merit should be published by the Government, *e. g.*, *Hema-kosha*, or a number of copies subscribed.

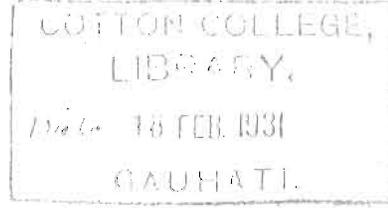
(g) The literary magazines should be subscribed by the Local Boards for the village schools.

(h) Rewards should be offered for publishing translations of the standard English or Sanskrit works.

(i) Authors of special merits should be honoured by titles like Rai Bahadur and Rai Sahib, Khan Bahadur and Khan Sahib, and Kaisar-i-Hind medals.

TEZPUR.
8th July, 1907.

H. C. GOSWAMI.
P. BOROOAH.

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

গীতি যুগ ।

পাই-নাম ।

(ক) লবা শুওৱা নাম ।

- ১। শিয়ালী এ নাহিবি বাতি ।
তোৰে কাণে কাটি লগামে বাতি ॥
আমাৰে মইনা শুব এ ।
এতিয়াই গৰু লৈ যাব এ ॥
- ২। আমাৰে মইনা শুব এ ।
বাৰীতে বগৰি কব এ ॥
বাৰীতে বগৰি পকি সৰিৰ ।
(৩০০) মইনাই বুলি খাব এ ॥
- ৩। লাই হালে জালে, আবেলি বতাহে
লফা হালে জালে পাতে ।
আমাৰে মইনা হালিছে জালিছে
কালি দুপৰেৰে ভাতে ॥
- ৪। ভাত খাই মইনা দোলত উঠিলে
পানী খাই মইনা শোৱে ।
তামোল খাই মইনা সেলেঙ্গি লাগিলে
দোলা কাত্তি হৈ পৰে ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি।

- ৫। আমাৰ আইটী শুব,
বাপেক আহি কলা কব।
ঠোক মেলিব খাব ॥
- ৬। গা হেলি মেলি কৰিছে আইদেৱৰ
হল শয়নবে বেলি।
চকু তিবে বিবে কৰিছে আইদেৱৰ
লোৱাহি পাৰ্চীতে লেটি ॥
- ৭। কাণকাটী এ নাহিবি বাতি।
তোৰে কাণে কাটি লগামে বাতি ॥
কাণকাটীৰ মূৰতে মকুৱা ফুল।
কাণকাটী পালেগৈ বতনপুৰ ॥
- ৮। বাপুকণ ধুনীয়া পাটবে চুৰিয়া,
মূৰত হেঙ্গুলীয়া ছাতি।
বাটৰ বাটকুৱাই, বৈ বৈ শুধিছে,
কোনে বিষয়াৰে নাতি ॥
- নাতিৰ নাতি জপনাৰ কাঠি,
লবালে মাখুন্দী হাতী।
আমাৰ বাপু শুইছে গধূলী বেলিকা,
নাহিবি কাণখোৱা বাতি ॥
- ৯। ধেনু চাৰি মইনা মোৰ গুচাইলেক জাঁত।
বদ পাই জিলিকিছে মুকুতাৰে দাঁত ॥
দৈ থৈছো ছুপ্ত থৈছো থৈছো আক লাক।
শুবৰ শয্যা পাৰি থৈছো তাতে থৈছো গাক ॥
- ১০। কাণখাতী এ নাহিবি বাতি।
তোৰে কাণে কাটি লগামে বাতি ॥
কাণখাতীৰ মূৰতে মকুৱা ফুল।
কাণখাতী পালেগৈ বতনপুৰ ॥

ধাই-নাম।

১১।

বাপা এ নলাবি বাতি
বাটতে জলিছে ষোলটা চাতি।
চাতি জলক বস্ত্ৰি জলক,
পোহৰ মহয় ভাল।
বিয়াৰ সময় মহলা দিলি
পোহৰ হব ভাল ॥
আজিৰো চানা মাই, কালিৰো চানা মাই,
চানা মাই তীয়ঁহৰ জালি।
আজি কালি কৰি, চানা মাই ডাঙ্গাৰ হল,
বিবাহৰ বাতৰি পালি ॥

১২।

(খ) লৰা নিচুকোৱা নাম।

১।

যশোদা মাও মাথনি থোৱা।
কৃষ্ণাই কান্দিছে কোলাতে লোৱা ॥

২।

বতাহতে হালে জালে চন্দনৰে চৰা।

৩।

শৰাইতে বাগৰি কান্দে, আইদেৱৰ লৰা ॥

আমাৰ মইনা সৰু, বাখে বড় বড় গৰু
এছাৰি হেৰুৱাই কান্দে এ।

লোকৰ ধানে খাব, কিলাব কোবাৰ
ঘৰলই আনিবা গৰু এ ॥

৪।

নেকান্দিবা সৰু আইটী নিছিঞ্জিবা মণি।

সত্যে সত্যে বিয়া দিমে মাধৱক আনি ॥

৫।

জোন কাকা এ আহ আহ।

ভাত দিম মাছ দিম

ছাঙ্গৰ তলত বাহা দিম

(আমাৰ) বাপাৰ মূৰত টুপুৰ কৈ পৰ ॥

৬।

নেকান্দিবা, নেকাটিবা,

নকৰিবা ৰোহ।

সত্যে সত্যে গুণৱতী,

এড়ি মেঘাণ্ড তোক ॥

- ৭। মোৰে বোপাই লাহৰি,
নেপাইছো আহৰি ।
বৰা জুৰিছো আহু,
সেই বৰা বানি, পিঠা গুড়ি সানি,
বোপালৈ লৈ যাম লাক ॥
- ৮। আইকণৰ মলুৰা, কোৱাই লই গলে,
কোনে আনি দিব পাৰে ।
আইকণৰ ককায়েক দীঘলে ডাঙ্গৰে,
সেয়ে আনি দিব পাৰে ॥
- ৯। ফুলি আছে গোলাপ ফুল,
নেভালিবা দাল ।
আমাৰ মইনা বহি আছে,
দেখিবলৈ ভাল ॥
- ১০। বড় চৰাৰ মুখেতে বকুল ফুল ফুলিছে,
নিৰ্তো তিনি পাহি সৰে ।
মাইনাৰ চকুলৈ চাবকে নোৱাৰি,
হীৰা কি মুকুতা জলে ॥
- ১১। বাপুৰে বাৰীতে পকা কবদৈ,
চকুড়ি ভাটোএ খায় ।
তাৰে এটি কোনে আনি দিব পাৰে,
লোহাৰে ডাঙে কোবাই ॥
- ১২। জোনা বাই এ বেজী এটি দিয়া ।
বেজীনো কেলেই মোনা সিবলৈ ।
মোনানো কেলেই ধনে ভড়াবলৈ ।
ধনেনো কেলেই হাতী কিনিবলৈ ।
হাতীনো কেলেই উঠি ফুৰিবলৈ ।
বাঁহৰ মুঢ়া বগৰীৰ গুড়া ।
সোতো আহিছে চকুচেলোৱা বুঢ়া ॥
- ১৩। জোনা বাইএ এটি তৰা দিয়া ।
এটি তৰা নেলাগে দুটি তৰা দিয়া ॥

পাত নাই চোত নাই কিহতকৈ দিম ?
হালধীয়া চৰায়ে বাও ধান খায় ।
শহুৰৰ পুতেকে নাও মেলি যায় ।
নাৰে বোলে তুল তুল, বঠায় বোলে তুল তুল,
গধূলীতে ডবা কোবায় ॥

(গ) লৰা ওমলোৱা নাম ।

ধিনিকি ধিন্দৌ দৌ
মাণিকী কুপৌ ।
ককাই নৌ ওপজোঁতেই
তিনজনী বৌ ॥

১। নাম ধৰা নাম ধৰা কচু পাতৰ খোলা ।
বুঢ়া গোঁসাই নামি আছে হেকোৰ কেকোৰ দোলা

২। মাৰৰ নিচিনা নহলি ।

৩। বাপেৰৰ নিচিনা নহলি ॥

৪। বাৰীতে আছিলে ভেকুলী বেঙ্গ ।

তাৰে নিচিনা দুখনি ঠেঙ্গ ॥

৫। চিলনীয়া, বিলনীয়া,

আমাৰ আইটীৰ ছুলি বঢ়াই নিয়া ।

৬। চুছি মাজি দিওঁ মই

আট্টেহতীয়া হবি তই ॥

৭। ধুলে ধুলে ধুলা লাগি পৰে ।

ধুলা লাগিল গাটি ।

আইকণ হল কাতি ॥

৮। চৈ চৈ এ চিচৈ পোৱালী ।

লোনে মাছে ভাত খাই কি কৈ খিনালি ॥

৯। চৈ চৈ এ চিচৈ পোৱালী ।

বাটোটোকাই লৈ যায় টিকা জোকাৰি ॥

১০। লাও কলি কলি, জিকা কলি কলি,

মইনাই ভাত খালে বৰ পিড়াত বহি ।

মইনাই ভাত খায়, ককায়েকে চক,

মাহীয়তী পেহীয়তী ঠেঙ্গৰ তলে যক ॥

৮। একাঠু পানীতে কুলুম ফুল ফুলিছে,
মেলিব নোৱাৰে পাহি।

আমাৰে আইটী নিচেই কুমলীয়া,
মুখতে মিচিকি হাঁহি ॥

৯। আবেলি বেলিকা, ঘাটলৈ নেযাবা
ঘাটতে গধূলি হব।

চিলাই খাপে মাৰি, মদাৰত তুলিব,
বুঢ়ীমাৰ বাউলী হব ॥

১০। সৰুতে সৰুৰাম গৰু ৰাখিছিলো,
সঙ্গপাই গঙ্গালৈ গলো।

মাৰাক পুহিবৰ একো চিন নেপালোঁ,
বড় হৈ যিতিয়া হলো ॥

১১। বাপাৰ বাড়ীৰ মধু সোলেঙ্গ,
ছাগে বেঢ়ি খায়।

বাপাৰ বায়েক লীলাৱতী
শহুৰিলৈ যায় ॥

১২। নাচ বাই জেতুকী এ
হাতে মেলি মেলি নাচ।

নাচ বাই জেতুকী এ
ভৰি মেলি মেলি নাচ ॥

তয়ো বগী ময়ো বগী
একে খন বিলবে মাছ ॥

গৰখীয়া নাম

১। হৰ হৰ বটা চৰাই।
মোৰ ধান নেথাৰি তোক দিম গোটা কড়াই ॥

ধানো খাম চাউলো খাম,
তোক বিয়া কৰাই ঘৰলৈ যাম ॥

২। টোকোৰা এ আমাৰ ধান নেথাৰি
লোকৰ ধান খাৰি।

আক বেলিলৈ কই দিম,
দালত পড়ি পড়ি খাৰি ॥

দালতুল ভাঙ্গি তই তেলীৰ তালৈ যাৰি
তেলীয়ে দিব তেল খাবণী মালীয়ে দিব ফুল।

শালিকী এ বটৌ টৌ।

ভাত হল শাক হল শালিকী বাই বা কেহেলৈ গল ?

এই খিনিতে আছিলে জাবৰ খুচৰি,
কোনোবাই লৈ গল ডিঙ্গি মুচৰি ॥

৪। বদালি এ বদ দে।

আলি কাটি জালি দিম

বড় পিড়া পাৰি দিম,

তাতে বহি বহি বদ দে ॥

বদালিৰ মাকৰ কুটকুৰা ছুলি।

কাহানি পাবগৈ বিৰিঙ্গাৰ গুৰি ॥

৫। বগলী এ সবাহলৈ নগলি কিয় ?

গৈছিলো গৈছিলো বাটত বৰখুনে পালে।

বঙ্গদৈৰ ঘৰতে সোমাৰ খুজিলো

চেঙ্গদৈ কুকুৰে খালে।

চেই কুকুৰ চেই নাহিবি জপনা দেই ॥

৬। ইয়কলি ইয়কলি,

অতক ধান চাউল কত পালি ।

পোৱে খালে, জীয়ে খালে,

থাক্ থাক্ থাক্ ॥

৭।

কুপোঁ কু কু,

খুদ থৈছো খাহি আহ ।

কেনকৈ যাম ?

বেঙ্গেনা গছত ডোঁকা থৈ

দেও দি দি আহ ॥

৮।

বেজী সিওঁ সিওঁ ?

নিসিবাঁ নিসিবাঁ ।

পাত বাওঁ বাওঁ ?

নেবাৰাঁ নেবাৰাঁ ।

এই পিনে যাওঁ ?

এই পিনে চুৰাপাতনি ।

এই পিনে যাওঁ ?

এই পিনে যম বজাৰ ঘৰ ॥

✓ ৯।

পেহী ওঁ পেহা, আমলখি কেহা,

টেকেলি পেটা গোবিন্দ ওঁ জাল বাওঁ গৈ আহা ॥

জাল বাই জুলি বাই যাওঁ সিপাৰত ।

আবতনী পলাই গল মনৰ বেজাৰত ॥

✓ ১০।

অ ফুল অ ফুল নুফুল কিয় ?

গৰুৱে যে আগ খায় ফুলিমনো কিয় ?

অ গৰু অ গৰু আগ খা কিয় ?

গৰখীয়াই যে মোক নৰখে আগনো নেখাম কিয় ?

অ গৰখীয়া অ গৰখীয়া গৰু নেবাখ কিয় ?

ৰান্ধনীয়ে যে ভাত নিদিয়ে মইনো ৰাখিম কিয় ?

অ ৰান্ধনী অ ৰান্ধনী ভাত নিদিয় কিয় ?

খড়িকটীয়াই যে খড়ি নিদিয়ে মইনো দিম কিয় ?

অ খড়িকটীয়া অ খড়িকটীয়া খড়ি নিদিয় কিয় ?

কমাৰে যে দা নিদিয়ে মইনো দিম কিয় ?

অ কমাৰ অ কমাৰ দা নিদিয় কিয় ?

এজাৰকটীয়াই যে এজাৰ নিদিয়ে মইনো দিম কিয় ?

অ এজাৰকটীয়া অ এজাৰকটীয়া এজাৰ নিদিয় কিয় ?

কাটি থৈছো বড়গছ নুশুকানো কিয় ?

অ বড়গছ অ বড়গছ নুশুকানো কিয় ?

মেঘে যে বৰখুন দিয়ে মইনো শুকাম কিয় ?

অ মেঘ অ মেঘ বৰখুন দিয় কিয় ?

ভেকুলীয়ে যে টোৰটোৰাই মইনো নিদিম কিয় ?

অ ভেকুলি অ ভেকুলি টোৰটোৰা কিয় ?

বোপা ককাৰ বিৰ্ত্তি এড়িম নো কিয় ?

১১।

দীঘলতিৰ দৌঘল পাত

গৰু কোবাওঁ বাঁত বাঁত ।

মাৰ সৰু বাপেৰ সৰু

তই হবি বড় বড় গৰু ॥

লাও খা বেঙ্গেনা খা

দিনক দিনে বাঢ়ি যা ।

মাৰ সৰু বাপেৰ সৰু

তই হবি বড় বড় গৰু ॥

১২।

উকুলি মুকুলি ছুকুলি কাঁহী ।

আদৌ দৌ ডোমৰ দাঁহী ॥

খেতি বাতি শাক তোল ।

কি কি চৰাইৰ কি কি নাও

সোনৰ চৰাইৰ কথা কওঁ ॥

আম পাত জাম পাত

পছম পাতে বুড়াই পেলাই ।

জপা খুৰি উনৈচ কুড়ি

সাত ভাই কপিলীত পড়ি ॥

বিয়া-নাম।

(ক) সাধাৰণ।

- ১। আম মলে খোপা থুপি,
কদম মলে হালি।
বেইৰ মাজত পদ্ম জলে,
মেঘে ঢালে পানী ॥
- ২। চবাইৰ নাও শবালি, মাছৰ নাও ববালি,
সাপৰ নাও পানীমড়লী।
বাপেকৰ চৰাতে আইকণ বহি আছে,
যেনে পতুমৰে কলি ॥
- ৩। মাৰাৰ আঁছিল, লাচনি পাচনি,
বাপেৰ কাচলি ধৰা।
ভায়েবৰ আছিল সমান ভাগেখোৱা,
আজি পৰৰ জনে হলা ॥
- ৪। আমি তিনি ভনীৰ, তিনিটি যঁতৰে,
আয়ে সক সূতা কাটে।
আমি তিনি ভনী, যাওঁ তিনি ঘৰে,
আয়ে বাও কাঢ়ি কান্দে ॥
আয়ে যে কান্দিছে পেটৰে যাতনাত,
বোপায়ে কান্দিছে কিয় ?
যদি হে বোপাইৰে মৰমেই আছিলে,
আমাক বেচি খালে কিয় ?
- ৫। কালি এতে বেলি অ চন্দ্রাৱলী
বহি বৈ আছিল তঁাত।
আজি এতে বেলি, অ চন্দ্রাৱলী,
অগ্নি জলিছে গাত ॥

বিয়া-নাম।

১১

- ৬। ই বোলে চন্দ্ৰিকা সি বোলে চন্দ্ৰিকা,
চন্দ্ৰিকা গুণৰে নিধি।
বাপেকৰ চড়াতে, চন্দ্ৰিকা বহিছে,
সোণৰ গলপতা পিন্ধি ॥
- ৭। ওড় ফুল ফুলিলে, জগতে জানিলে,
বাঙ্গল ফুল ফুলিলে বঙ্গা।
আইটীৰ বিয়াতে, বহা বদ ওলালে,
বাপেকে খুজিলে ঠাঙ্গা ॥
- ৮। চাউল চালিবৰে, ৰূপহী চালনি,
বহি জাৰিবৰে কুলা।
জীয়ৰীৰ ধনেৰে, কিনো দৌল বান্ধিবা,
উড়ি যায় শিমল তুলা ॥
আয়ে চাউল চালে, চালনি নুঘূৰে,
বোপাই তামোল কাটে গৰু।
সকটো ভায়েকে, ধৰম বিয়া দিলে,
লগতো নিদিলে গৰু ॥
- ৯। চড়ায়ে তুলিলে, ছত্ৰ বা পোৱালী,
গছৰ দাল শূৱনি কৰি।
আইটিক তুলিলে, মাকে বাপেকে,
লোকৰ ঘৰ শূৱনি কৰি ॥
- ১০। আগ ফাল শূৱনি, ডাব নাৰিকল,
পাচ ফাল শূৱনি পান।
বড়ঘৰ শূৱনি, জীয়ৰী ছোৱালী
উলিয়াই দিবলৈ টান ॥
- ১১। সুবৰ্ণ মণ্ডিত বেই তাতে প্ৰবেশিলা গৈ।
বেইতে আইদেও ঘূৰে পাৰ বুলনেৰে বুলে ॥
সুবৰ্ণ ভূঙ্গাৰ লৈ ঘনে চাতি মাৰে দৈ।
সোণৰ চিৰি মৰা পিড়া, ৰূপেৰে বন্ধোৱা খুড়া ॥
বহা হেঙ্গুলীয়া পিড়াত হালধি ঘহিব গাত।
বত্ৰৰ ভূঙ্গাৰ আনি মাতৃয়ে চালিব পানী ॥

১২।

মূৰত পানী দিবা, খাৰ নিচিহ্নিবা,
বেহিতে কলচি থবা ।
তেলে হালধী ঘাঁহি বোপা দেওকে,
ভালকৈ স্নান কৰাৰা ॥
গা চাই গামোছা, আনগৈ লগুৱা
ককাল-চাই আন কাচুটি ।
মুখ চাই আৰচি, আনগৈ আইটী
সতৰ ফোট লব পাই আজি ॥

১৩।

আগত দিয়া পাচত দিয়া পাঞ্চ আয়তীয়ে ।
চুৰ্বা ঘাটৰ পানী আনি বামৰ মূৰত দিয়ে ॥
হাৰ পিন্ধে টাৰ পিন্ধে পিন্ধে সাতসৰী ।
দেবান্ধুভূষণ পিন্ধে ইন্দ্রে দিছে আনি ॥
পুখুৰীৰে পাৰে পাৰে ইকৰাৰে বেড়া ।
দলি মাৰি পেলাই দিয়ে ফটিকৰে মালা ॥
তুমি দিবা ফটিক মালা আৰ্াম দিমে কি ?
ধৰম কৰি বিয়া দিমে সত্যভামা জী ॥
পুখুৰীতে পানী নাই পাৰকে নুবুৰে ।
বিবিখতে পখী নাই ঝাকে ঝাকে উড়ে ॥
পুখুৰীৰ চৌপাশে কলীয়া তুলসি ।
সেই ঘাটে পানী আনে বামৰে কলচি ॥
পুখুৰীৰে চৌ পাশে মৃগ পছ চড়ে ।
তাকে দেখি বামচন্দ্ৰ শৰধেমু ধৰে ॥

১৪।

চান্দো চিকণে, সুকযো চিকণে,
চিকণ সবগৰে তৰা ।
এতাইতকৈ চিকণে দেখি আহিলো,
বাহি চন্দনৰে দৰা ॥

১৫।

পূবে দিলে বেণু, উঠা শ্যাম কাণু,
কতনো শয়ন কৰা ।
বিধি ব্যৱহাৰে, দৈয়ন দিব লাগে,
যাই ধৰমৰে বেলা ॥

পান বৰীয়াই পানে আনিছে
গুৱালৰ ঘবৰ দৈ ।
প্ৰভাত কালতে, দৈয়ন দিছেহি,
সিংহচুৱাৰতে থৈ ॥

১৬।

শৰায়ে শৰায়ে, কাঞ্চন ফুল গাঁঠিছে
আই দেওৰ খোপালৈ চাই ।
সেউতা পিন্ধিছে, মালতী পিন্ধিছে
পিন্ধিছে খড়িকা জাঁই ॥
সেউতাৰ এচাকি, মালতীৰ এচাকি,
আক চম্পাকলিৰ চাকি ।

১৭।

মাকে বাপেকে, আই দেওক সজাইছে,
একোকে থোৱা নাই বাকী ॥
কালি এতে বেলি, আছিলো আই দেও,
মাৰাৰ পালেগুত শুই ।
আজি এতে বেলি, যাবলৈ ওলালা
মাৰাক অকলৈ থৈ ॥
কালি এতে বেলি সখী প্ৰভাৱতী
বহি বৈ আছিলো তাঁত ।
আজি এতে বেলি, যাবলৈ ওলালা
মাৰাক লগাই যোৱা মাত ॥
আগৰে পৰাই, গুৰিলৈ লাগিছে,
লাগনি গছৰে ওঁ ।

১৮।

আয়োনেকান্দিবা, বায়ো নেকান্দিবা
আমি জিবণীয়া মো ॥
ওঁৰে গছতে, মোৰে বাহ ললে,
আমাক পাৰি দিয়া খাওঁ ।
মুখৰে কাপোৰ, গুচোৱা বোপা দেউ,
ডাঢ়ি পকিছেনে চাওঁ ॥

চতিয়াই লইছে, ওলমি পড়িছে,
ফুলাম কাপোৰে দহি।

যিমান কি নোলোৱা, ফুলাম বড় কাপোৰ
তেও বুঢ়ামুৱা দেখি ॥

১৯। বিধি খন পঢ়িব নেজানে বাপু দেউ
বিধি খন আমালৈ দিয়াঁ।

পুবং পঢ়িমং উতৰং দখিণং
সহাই বুলি এথোলা দিয়া ॥

২০। বিধি পঢ়ে বাপু দেৱে মাজে মাজে এৰে।
ঘৰত আছে খালৈপেটী তালৈ মনত পৰে ॥

(খ) হবগোবীৰ বিয়া।

আগৰ খন ভাৰতে যি যি আনিছা
বড়চৰাৰ মুখেতে থোৱাঁ।

হিমালয়ে আজি কি কাৰ্য্যে আহিলা
হেমৱন্ত ৰাজাক কোৱাঁ ॥

লক্ষ্মী সবচতী, দুই ভনী আহিছে
হবৰে অলঙ্কাৰ লৈ।

ওলাই আহা গোবী, পিন্ধাহি সাদৰী
মেনকাৰ আগতে কৈ ॥

হবৰে ঘৰৰে, অয়ে অলঙ্কাৰে
আনিছে শৰাই ভৰাই।

ভিতৰৰে পৰা, ওলাই আহা গোবী
লোৱাহি মাথা দোৱাই ॥

গছ সৰু সৰু পাত চিৰিলিয়া
মাণিক খোপা খুপি লাগে।

হবলৈ গোবীকে, দিদিও শুবুলিয়া
স্বষ্টি বাঢ়িব লাগে ॥

কৈলাসৰে পৰা মহাদেউ আহিছে
বৃষভ বাহনত উঠি।

আজি বাৰ বছৰ, বাহি গা ধোৱা নাই
গোন্ধে প্ৰাণ যাই ফুটি ॥

শিব আহি পালেহি হেমৱন্তৰ ঘৰ।
ভাঙ্গখুন্দা সজুলিৰে জুবিলে নগৰ ॥

(গ) বাম সীতাৰ বিয়া।

ওলাই আহা কৌশল্যা ৰজাৰ মহা দৈ।
শুভক্ষণে যাত্ৰা কৰি যোৱাঁ জোৰণ লৈ ॥
খাৰু লোৱা মণি লোৱা কুণ্ডল সাতেসৰী।
তেল সেন্দূৰ ফণি ফালি লোৱা শৰাই ভৰি ॥
অযোধ্যাৰ যত নাৰী জোৰণ লৈ যোৱা।
বামৰ অলঙ্কাৰ আজি জানকীক পিন্ধোৱা ॥

কৈকেই ওলোৱা স্মিত্ৰা ওলোৱা
ওলোৱা বামৰে মাও।

জনকৰ জীয়াৰী জানকী স্নন্দৰীক
জোৰণ পিন্ধাবলৈ যাঁও ॥

সীতা সৰু বুলি, কোনেনো কলেহি
বামৰ লাগি আছে চিন্তা।

চিন্তা নকৰিবা আমি চাই আহিলে।
তোমাৰ কাণ সমানে সীতা ॥

সীতাক লৈ বামচন্দ্ৰ অযোধ্যালৈ যায়।
নগৰৰ প্ৰজাসবে বেড়ি বেড়ি চায় ॥

ধনু ভাঙ্গি বামচন্দ্ৰে সীতাক লৈয়া যায়।
পশুৰামে যুদ্ধ কৰে বাটত লগে পায় ॥

জনকৰ ঘৰতে আছে বড় ধেনু
বামৰ লাগি আছে চিন্তা।

পাৰোকি নোৱাৰো ধেনুকে ভাঙ্গিব,
বৰে কি নৰৰে সীতা ॥

বিশ্বামিত্ৰে বোলে বাপা বাম গদাধৰ ।
 বাট চাই আছে সীতা জনকৰ ঘৰ ॥
 মিথিলাতে সীতা দেবী আছে বাট চাই ।
 ধনুভাঙ্গি বিয়া কৰাও বিদাই দিয়া আই ॥
 মাকে বোলে বাম তুমি যোৱা শীত্ৰকৰি ।
 ধনুভাঙ্গি লৈ আহা জানকী সুন্দৰী ॥
 জনক নন্দিনী আই এ, স্বামী বৰিবলৈ যাই এ ।
 গন্ধপুষ্পৰ মালা লৈ এ, স্বামীকে বৰিব গৈ এ ॥
 ঐলোক্য মোহিনী, গজেন্দ্ৰ গামিনী
 জনক ৰাজাৰ বাল্য ।

সমাজত গৈ মেকত উদয়,
 যেনে চন্দ্ৰমাৰ কলা ॥
 স্বৰ্গৰ পৰা কিবা, আহিলে উৰ্বসী,
 কিবা বতি তিলোত্তমা ।
 ইন্দ্ৰৰ ইন্দ্ৰাণী, চন্দ্ৰৰ বোহিণী,
 কিবা অপেশ্বৰী হেমা ॥

শুভকাৰ্য্যে বিলম্ব নকৰা বযুপতি ।
 গলে মালা দিওঁ বাম দিয়া অনুমতি ॥
 ৰাঘবৰ ওচৰ চাপিল বৰবালা ।
 সাদৰে মাথাত দিলে সুবৰ্ণৰ মালা ॥
 বৰিলে বামক আনন্দৰ নাই পাৰ ।
 চৰণত পড়ি সীতা কৰে নমস্কাৰ ॥
 বহিলে জানকী গৈ ৰাঘবৰ কামে ।
 চন্দ্ৰৰ লগত যেনে বোহিণী আকাশে ॥

(ঘ) কৃষ্ণ-কঙ্কিণীৰ বিয়া ।

কঙ্কিণীৰ ৰূপৰ কৰিব কোনে সীমা ।
 সৰ্ব্বাঙ্গ সুন্দৰী কন্যা সোণৰে পতিমা ॥

অতি সুকোমলী নৃপতিৰ বৰবালা ।
 দিনে দিনে বাঢ়ে যেন নৰ চন্দ্ৰকলা ॥
 শশীপ্ৰভা বোলে জীয়াৰ হল কন্যাকাল ।
 মতাই আনি মাধৱক বিয়া দিলে ভাল ॥
 কত ভাগ্যে পাইবো আমি কৃষ্ণক জোঁৱাই ।
 সুখতে থাকিব মোৰ কঙ্কিণী জীয়াই ॥
 কক্স বীৰে বোলে ভনী নিদিও মাধৱক ।
 বজা নহয় কৃষ্ণ উগ্ৰসেনৰ সেৱক ॥
 শিশুপাল বজাক মাতি দিম মই বিয়া ।
 কাৰ যে শক্তি আছে মাধৱক দিয়া ॥
 গুনিয়া কঙ্কিণী পাচে বচন নিৰ্বাৰ্ত ।
 পড়ি মুচ্ছা গৈলা দেবী মুখে নাই মাত ॥
 হা দৈব বিধি মোৰ কৰিলা আশা ছেদ ।
 পাপিষ্ঠ ভৈয়াই কিনো দিলি হৃদি খেদ ॥
 কৃষ্ণৰ চৰণ চিন্তি এৰিম মই প্ৰাণ ।
 কদাচিতো স্বামী মই নবৰিবো আন ॥
 স্নান কৰি কঙ্কিণীয়ে ধান ধৰি আছে ।
 পত্ৰ লিখি কঙ্কিণীয়ে বেদনিধিক পাছে ॥
 যোৱা বেদনিধি গুৰু দ্বাৰকাক যোৱা ।
 প্ৰভুৰ হাতত মোৰ পত্ৰখানি দিয়া ॥
 আজিয়ে যোৱাগৈ হে গুৰু বাপু,
 কাইলৈ আহিব যুৰি ।
 কৃষ্ণৰ হাতে ধৰি কৰা কাবো কৰি,
 মাতিছো চৰণত পড়ি ॥
 বেদ নিধি দূত পাচি মাধৱৰ ঠাই ।
 আহিব আহিব বুলি আছে বাট চাই ॥
 কঙ্কিণীয়ে বোলে মোৰ কপাল নহয় ভাল ।
 নাহিলেক বেদনিধি নাহিলে গোপাল ॥
 একো সাৰ নিসাব নেপালো ৰাৰ্তী ভাল ।
 জানিলোহো শিশুপাল হল যমকাল ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

পাটীত বহি কক্লিণীয়ে মনে মনে গুণে ।
 শ্ৰীকৃষ্ণ আহিছে বুলি কাণ পাতি শুনে ॥
 কক্লিণীয়ে বোলে মোৰ ৰূপ দেখো ভাল ।
 কিয়নো নাছিল কৃষ্ণচন্দ্রে অত কাল ॥
 কক্লিণীৰ পত্ৰখানি দিলে বেদনিধি ।
 শ্ৰীকৃষ্ণে পাই ললে হৃদয়তে বান্ধি ॥
 পত্ৰ খানি পঢ়ি মহাছুখে জগন্নাথ ।
 সুদীৰ্ঘ নিশ্বাস ছাড়ি চপবালে মাথ ॥
 কক্লিণীৰ আগতে কৰা বেদনিধি
 মনে নকৰিব ছুথ ।
 কালি এতে বেলি হৰি লৈ আহিমো
 দেখিব আমাৰে মুখ ॥
 পাটীত বহি কক্লিণীয়ে মাটিত মজল চায় ।
 কেতিয়া আহিব কৃষ্ণ সোণৰ বাংশী বাই ॥

(৬) উষা অনিৰুদ্ধৰ বিয়া ।

পাটীতে বহিয়ে, উষা মুৰ্ছা গলে,
 অনিৰুদ্ধক স্বপ্নত দেখি ।
 চিত্ৰলেখা সখী, তুলি ধৰিছে,
 উঠা উঠা প্ৰাণ সখি ॥
 মপোন দেখিয়া উষা মুৰ্ছা গলে,
 সখীত সোধে যুগুতি ।
 স্বপ্নতে বৰিলো, সুন্দৰ পুৰুষ
 সখি মোৰ কি হব গতি ॥
 মপোনত দেখিলো সুন্দৰ মুৰ্ছতি,
 আগতে আছিলে বৈ ।
 আনি দিয়া সখি, 'সেই কোণ্ঠৰকে
 সেই নগৰলৈ গৈ ॥

চিত্ৰলেখা সখী পট দেখুৱালে
 কোন জন বৰিলা সখি ।
 ভুবন মোহন কুমৰৰে ৰূপ,
 বিমোহিত হলে দেখি ।
 চিত্ৰলেখা বোলে সখি তই বৰে আজলী ।
 মাপোনতে পুৰুষ দেখি হৈ গলি পাগলি ॥
 নাকান্দিবা প্ৰাণ সখি নকৰিবা শোক ।
 কুমৰ হৰিব মই যাও দ্বাৰকাক ॥
 বাটত লগে পাই, নাৰদে শোধই
 কলৈ যোৱা চিত্ৰলেখি ।
 কিবা সোধা ঋষি কুমৰক নেদেখি,
 কান্দি মৰে উষা সখী ॥
 মোৰ উপদেশ লোৱা চিত্ৰলেখি
 মোৰ উপদেশ লোৱা ।
 অনিৰুদ্ধ কোণ্ঠৰক হৰিলৈ আহাগৈ
 ভোমোৰা পোক এটি হোৱা ॥
 লোহাৰ গড়ে বান্ধি অনিৰুদ্ধ কোণ্ঠৰক
 থৈছে সিংহাসনত তুলি ।
 কুহ্মাঙ্কৰ জলাৰে হৰি লৈ আহাগৈ
 উষা সুন্দৰালৈ বুলি ॥
 বাণ বজাৰ জীয়ৰী সৰ্ববান্ধ সুন্দৰী
 বহিছে কেপকৰা পাড়ি ।
 ওচৰতে বহি অনিৰুদ্ধ কোণ্ঠৰে
 আছে ধেনু শৰ ধৰি ॥
 সৰ্বৰ অলঙ্কাৰে সৰ্ববান্ধ জলিছে
 নেপুৰে ধৰিছে তুলি ।
 অনিৰুদ্ধ কুমাৰে ধনুশৰ ধৰিছে
 কোনোবাই হৰিব বুলি ॥

বিহ্বন নাম।

- ১। ওপৰ উড়ি যায় কালিন্দী ভোমোৰা
ঠিয় হৈ আছিলো চাই।
তোমাৰে আমাৰে পিৰীতি লাগিলে
চকুৰে চকুৰে চাই ॥
- ২। ধানে বহাবৰ গোটোং ঠালিটি
শোভন বিৰখৰে খড়ি।
তোমাকে আমাকে কোনেনো ভঙ্গালে
এদাল কেশ ছুদালি কৰি ॥
- ৩। কোনেও ভঙ্গা নাই কোনেও ছিঙ্গা নাই
আপুনি ভাঙ্গিলো মন।
মূৰ গা ধুবলৈ ঘিলা খুজিছিলো,
সিও হল বুকৰে ধন।
- ৪। মাহৰ বান্ধিলো তালি টোপালা,
ঘিলাৰ বান্ধিলো ফাক।
ওচৰ চুবুৰীয়া তোমাৰ মোৰ শতুক
ঘিলা দি পথিয়াম কাক ॥
- ৫। সজাত বন্দী হল, সজাবে মইনা,
শালত বন্দী হল হাতী।
মকৰা জালতে মোৰ ধন বন্দী হল,
টোপনি নাহে মোৰ বাতি ॥
- ৬। হাত মেলি নেপালো তুবুকি লতা মই
ভৰি মেলি নেপালো পাটী।
আতি চেনেহৰ পিৰীতি কৰিলো,
শুবলৈ নেপালো বাতি ॥
- ৭। ধন যেন দেখোঁ মই তোমাকে বহনা,
প্ৰাণ যেন দেখোঁ মই তোমাক।
কেচা ঘুমতিত হেৰাই যেন দেখিলো
কাক পাই তেজিলা আমাক ॥

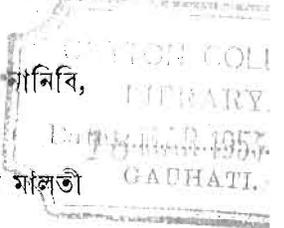
- ৮। আতি চেনেহৰ ফুল বাড়ি পাতিলো
তাৰ মাজত খৰিকা জাঁই।
আতি চেনেহৰ পিৰীতি কৰিলো
খাকিবলৈ নেপালো চাই ॥
- ৯। এই পিনে কোন গল, বুকৰে ধন গল
খোজত মৰি গল বন।
নেমাতি নেচালে এ কোটি নকলে,
কেনেবা কৰিছে মন ॥
- ১০। এই পিনে কোন গল, মৰমৰ ধন গল,
মূৰত সোনোৱালী টুপী।
আছে সাত শতুক, মাতিব নোৱাৰো,
চাও বেৰ জোলোঙ্গাই জুপি ॥
- ১১। অজাতি কুকুৰা থাক দুৱাৰ চুকত,
ভুকুৱাই মাৰিমে তোক।
বাতি নো পুৱাওঁতে কিয় ডাক দিলি,
ধনে এৰি গলে মোক ॥
- ১২। তোমাৰ বাড়িৰে ইন্দু মালতী
আমাৰ বাড়িত পৰিল ছাঁ।
দিনৰে দিনটো নেদেখে বহনাক
বাতি পুড়ি মাৰে গা ॥
- ১৩। কাউৰীৰ শতুক মুগা ছুঙ্গিয়া,
পৰিব নিদিয়ে ডালত।
আয়ে বোপায়ে আমাৰে শতুক
ফুৰিব নিদিয়ে গাঁৱত ॥
- ১৪। হাঁচতী লাহৰে, টেমিটি কাঁহৰে,
কটাৰী মহৰে শিঙ্গ।
আমাৰ পতুলীত তামোল নেকাটিবা,
বাকলিত ধৰিব চিন ॥

- ১৫। হেৰা মোৰ লাহৰী   নেপাঁও মই আহৰি
তোমাকে দিবলৈ গুৱা ।
কাবোটি কৰিছো,   দুটি ভৰিত ধৰিছো,
আজিলৈ উত্ততি যোঁৱা ॥
- ১৬। চান্দৰ মৰাপাত   শুকান কলা পাত,
খুৰীয়া তামোলক বান্ধো ।
খুৰীয়া তামোলক   দিবলৈ নেপাই মই
গাঁথিত বান্ধি থৈ কান্দো ॥
- ১৭। চড়াইহাগী বিলতে   চড়াইটি পৰিল হি
মাছ আহি পৰিলহি জালত ।
ৰাতিত ভিতৰত   সপোনত দেখিলো
মাথি হৈ চুমা খায় গালত ॥
- ১৮। ধনে দি পঠিয়াই   লং ফুলৰ হাঁচটী
আমি দি পঠিয়াম কি ?
ধনৰ আগতে   বাতৰি কবাগৈ,
আমি দুখীয়াৰে জী ॥
- ১৯। ধনৰে গামোচ!   মুখত ফুল বচা
লাহৰী কাঠৰে মাকো ।
কিনো মায়া মোহত   পেলালা বহনা,
নেমাতি কেনেকৈ থাকোঁ ॥
- ২০। খুৰিয়াই খুৰিয়াই   দি যায় তামোল কাটি,
বাটত মেৰি মেৰি খাবা ।
যেতিয়া পাবাগৈ   তোমাৰে চহৰ খন
আমালৈ পাহৰি যাবা ॥
- ২১। ন পানী আহিলে,   ধেকনি লাগিলে,
বহনাই বৰশী বাই ।
মোৰ হাততে,   শিঙ্গৰাই বিকিলে
ধনে বেজ বিচাৰি যাই ॥

- ২২। গজে পানী খালে   হোৱাৰে দৈয়াৰে,
ঘোড়াই পানী খালে বৈ ।
ধনে পানী খালে   পিৰীতি নিৰাৰত
ঠিয় গৰাত খোপনি লৈ ॥
- ২৩। আইটি বোলো তোক,   এবেলি চাৰি মোক
জুতুলী জেতুকাৰ তলত ।
চকা পিতলৰে,   আঙ্গৰী গঢ়াই দিম,
গলপতা গঢ়াই দিম গলত ॥
- ২৪। ওঁ তলত চিয়া,   নিচেই কুন্দলীয়া,
ভৰি দিলে মুচুকাই ভাগে ।
ককাল খামুচীয়া   খোপা উধনীয়া,
চাই থাক চাই থাক লাগে ॥
- ২৫। নৈৰে সিপাৰে   কোনে জুই দিলে,
ওপৰে উড়ি গল চাই ।
মোৰেনো হিয়াতে   কোনে জুই জালিলে,
বিচনী ধৰোতে নাই ॥
- ২৬। চতত চঁপা কলি   বহাগত বগৰী
জেঠতে মলিয়াই আম ।
সাউদৰ লগতে,   ধনে উজাই গলে
কাহামি উলতি পাম ॥
আহাৰত কঠাল   শাওণত শঠা,
ভাদতে অমনা বাও ।
আশাত নিৰাশা   নকৰা ঐ বহনা,
ৰাতি দিন বাটলৈ চাঁও ॥
- ২৭। আশা দি নিৰাশা   কৰিলি বহনা,
স্বখেৰে খাবি কত কাল ।
খাচ খাচ কৰি,   ভাগিব লাগিছে
গজলা গছৰে দাল ॥

- ২৮। বঙ্গাল বঙ্গাল লোতেবা বঙ্গাল ঐ
বঙ্গালক নিদিবি ঠাই।
বাতিতে উঠিয়ে চুৱা চক এৰি
বঙ্গালে নাও মেলি যাই ॥
- ২৯। বাইৰে মৰমে নেজানা ভিনিহি
ঘপবাই মাৰিলা ভুকু।
বাইৰে সলনি মোকে লই যোঁৱা,
সোণেৰে বন্ধোৱা বুকু ॥
- ৩০। জাতি বাঁহৰ জকাই ঐ নেলাগ ককাই ঐ
নেখাওঁ দৰিকণা মাছ।
তিৰী মৰা বৰলাত ছোৱালী নিদিবি
কথাৰো নেপালো সাঁচ ॥
- ৩১। কলৈনো গৈছিলি হেৰেই পাগেসই
ঘৰতো নুশুনো মাত।
কলৈকো যোৱা নাই বুকৰে বহনা
বহি বৈ আছিলো তাঁত ॥
- ৩২। পৰ্ববতে পৰ্ববতে বগাব পাৰো মই
লতা বগাবলৈ টান।
সৰুটী সোনাইকে বুজাব পাৰো মই
ভোমাক বুজাবলৈ টান ॥
- ৩৩। কলৈ যা এলনী কলৈ যা পেলনী
মোকে গৰু বাটত থৈ।
কোনোবা মুনিহে ফুচুলাই নিবগৈ
কলীয়া ভোমোৰা হৈ ॥
- ৩৪। তোৰে মুৰ চাই ফনীখন গাঁথিলো
লগাই বাঙ্গলীয়া বেট।
খোপাত পিন্ধিবলৈ আনিছোঁ বহনা,
নিজনি বিলৰে ভেট ॥

- ৩৫। নদীয়ে এৰিলে মাছ ঐ বহনা,
মাছেও এৰিলে নৈ।
গঙ্গা চিলনীয়ে বাহাটো এৰিলে,
বহনাই এৰিলে পৈ ॥
- ৩৬। আলি বাট য়েলাতী চাকিফুল পিন্ধতী
কথালৈ নকৰ কাণ ॥
মাৰেই তোৰ আছিলে বাস্ত কপ চবোৱা
তইনো কিয় হবি আন ॥
- ৩৭। এই ফালে কোন গল বুকৰে ধন গল
খোজত মৰি গল বন।
চকুলৈ চাওঁতে মুখলৈ নেচালে,
কেনেবা লাগি গল মন ॥
- ৩৮। জাকৈয়া জাকৈয়া মূৰতে তকয়া,
ককালত ওদালৰ ফই।
হেৰা জাকৈয়া, এটি মাছ দি যোৱা,
বজাই পতা বৰলা মই ॥
- ৩৯। মাটিৰ নেবাৰি খলপা খলপি,
গৰুৰ নেবাৰি গাই।
ঘন আনজৰ ছোৱালী মানিবি,
বছেৰেকত একোটা পায় ॥
- ৪০। হালবাই হালধী ঘঁহিলি মালতী
ভৰি মেলি ঘঁহিলি তেল।
কচুৱা হাতলৈ নাযাবি মালতী
এতাই বেয়া কথাৰ মেল ॥
- ৪১। হেৰ বগী বাই কলঙ্গৰ গৰা পাই
বঙ্গামাটিৰ মাৰিলা ফোট।
অজলা লৰাপাই বিহুৰাই পেলালি
কেইটা সলালি মোট ॥

- ৪২। কলীয়া খাগৰি কাট ছেৰ ধৰি,
কুন্দত কাটিলি কেক।
বাটলু তিকতাক ডাঙ্গৰ যেন দেখিলি,
ভকতক দেখিলি সৰু ॥
- ৪৩। ও ফুল ফুলিলে জগতে জানিলে,
ঠেকেৰা ফুলিলে বাতি।
গাভৰু আইচু আহিছে ওলাই
যেনে হালধীৰে গাঁথি ॥
- ৪৪। আঁঠিয়া কলৰে পাত নেকাটিবা
ছিটিকি পৰিব এঠা।
লোকক দেখুৱাই কেটেৰাই মাতিবা
ভিতৰি নেড়িবা বেথা ॥
- ✓ ৪৫। আলি চাকি পৰিলে শালিকা চড়াইবোৰ
পথাৰ চাকি পড়িলে কাইম।
বহাগৰ বিহুতে নাচোঁতে নাচোঁতে
বৈ গল জুকলি ঘাম ॥
- ৪৬। আইটা চেনি মাই কাটে সৰু সূতা
জঁতবত নুঘূৰে শলা।
ৰচকী গাভৰু বসৰ মেল পাতিছে
পাবি তাৰ কি তলা নলা ॥
- ✓ ৪৭। উজনি ৰাইজতে কান্দে ভীমৰাজে
কৈৰাই কান্দিলে সাঁবাত।
হালৰ গৰু বেছি আনিলো ধনকে
চকু চাই নেমাতে লাজত ॥
- ৪৮। আমলৈ বুলি মাৰো ফৰমুটি
কি বুলি তেজেনী সৰে।
ভনীজোৱাঁই বুলি ওৰণি টানিলো
কি বুলি চূপতি কৰে ॥

- ৪৯। কাঁহৰে বাঢ়িতে তেজেনী উঠিলে
নেজানি বুলিলো কোন।
আহিব দিছিলো গধুলা পৰতে
ভটিয়াই গলগৈ জোন ॥
- ৫০। আমৰে দিনতে আমে মলিয়ালে
কঠালৰ দিনতে মুচি।
গছগছনীয়ে কুঁহি পাত মেলিলে
ধন গল উজানে গুচি ॥
- ✓ ৫১। হাতৰে আঙ্গুলী লোহোৰা লুহৰী
ভৰিৰে আঙ্গুলী ঘন।
কি খাই মাৰে তোকেনো তুলিলে
চাই থাকিবৰে মন ॥
- ✓ ৫২। উলি তামোলৰে পুলি ঐ বহনা
উলি তামোলৰ পুলি।
তিনি ডাল ছুলিকে বান্ধ তুলি তুলি
গৰাকী মেলাগে বুলি ॥
- ৫৩। কি খাই তুলিলে লাহৰী মাৰে
কি দি বঢ়ালে ছুলি।
জাঠিৰ কুড়া যেন লাহৰী ককালটি
ঘোড়াৰ ফান যেন ছুলি ॥
- ৫৪। হাত মেলি মেলি দাবলৈ নেপালো
পথাৰৰ মাগুৰি ধান।
হাঁচতী ভৰাই দিবলৈ নেপালো
আমাৰ পুলি গছৰ পান ॥
- ✓ ৫৫। চাই চাই বুলিবা বাট ঐ লাহৰী
চাই চাই বুলিবা বাট।
দেহৰ ভিতৰতে আছে খালে বাম
পিচলি পৰিবা গাত ॥

- ৫৬। ই নৈত বুৰ মাৰি সি নৈত ওলালে
কাৰে পোহনীয়া উদ।
মাটি ফুটি ওলাল তৰাৰে গজালি
হিয়া ফুটি ওলালে ছুদ ॥
- ৫৭। হাঁচতি বলোঁ মই শৰাইতে থলোঁ মই
উড়ি গল বগলীৰ লগত।
নেখাই চাৰি সাজি থাকিব পাৰোঁ মই
চেনেহৰ ধনৰে সজত ॥
- ৫৮। পকি নেমু টেপ্পা সৰিল ঐ বহনা
পকি নেমুটেপ্পা সৰিল।
ধিয়ঁওতে ধিয়ঁওতে বাটলৈ চাওঁতে
চকুৰো পৰালি পৰিল ॥
- ৫৯। জোনে ওলালে ওলাবি তৰাবল
জোনৰে মুখলৈ চাই।
তুমি যে ওলালে ওলাম মই বহনা
পঁহতা জকৰা খাই ॥
- ৬০। জোনৰে সাৰথি তৰা ঐ গাভক
জোনৰে সাৰথি তৰা।
আমাৰে সাৰথি গাঁৱৰ ডেকা লৰা
লৈ যাম হাঁচতী ধৰা ॥
- ৬১। হাঁতী নো হাঁতী ঐ পৰলা হাঁতী ঐ
শুঁড় মেলি মলছা খাই।
পাৰকি নেপাৰ ধনক দেখিবলৈ
ৰাতি খপিবলৈ যায় ॥
- ৬২। চতাই পৰ্বত ধুৱলী কুৱলী
কোনে ভাত ৰান্ধি খাই।
মাক নাই মাউৰা তিৰী নাই বৰলা
হাঁতী ধৰিবলৈ যাই ॥

- ৬৩। কলৈ লৰ মাৰি যাবি তই বহনা
কলৈ লৰ মাৰি যাবি।
কৰবাত কোনোবাই খেঁকেৰু পাতিছে
তাতে গৈয়ে বান্ধু খাবি ॥
- ৬৪। তোমালৈ চাওতে ডেওনা ডেওতে
বিন্ধিলে অঘৈয়া ছলে।
তোমাৰ মন খালে আমাৰ মন খালে
কি কৰিব জাতি কুলে ॥
- ৬৫। পানীতে বাঢ়িলে পানীৰ কলমো
তেল পাই বাঢ়িলে ছুলি।
মাকৰ ঘৰতে জীয়াৰী বাঢ়িলে
যেনে দাম কলৰ পুলি ॥
- ৬৬। বগৰীৰ ডালতে কুপতি বিনালে
ঠেও ধৰি বিনালে কুলি।
মাকৰ গলত ধৰি জীয়েকে বিনালে
লাগে লগৰীয়া বুলি ॥
- ৬৭। নাচনী ছোৱালীৰ দীঘল ছুলি তাৰি
যঁহে বুঢ়ীমাকে তেল।
যলৈকে নেযাঁও মই ততে যে শুনো গৈ
নাচনী ছোৱালীৰ মেল ॥
- ৬৮। শিমলুৰ লেলেপ্পা ডাল ঐ বহনা
শিমলুৰ লেলেপ্পা ডাল।
ছোৱালী লেলেপ্পা ষোল বছৰীয়া
কোনে নো বুলিব ভাল ॥
- ৬৯। মাকৰী ঘিলাৰে ফাক ঐ বহনা
মাকৰী ঘিলাৰে ফাক।
জীয়াই থাকোঁ মানে তোমাকে ধিয়ঁমে
মৰিলে ধিয়ঁমে কক ॥

- ৭০। হাতৰে খাৰুএ শুৱাই কি নুশুৱাই
হাত মেলি আছিলো চাই ।
তোমাকে আমাকে শুৱাই কি নুশুৱাই
অগাপিচা কৰি যাই ॥
- ৭১। আলি বাটে বাটে মহে লালী পাতে
গুৱাল বা কেহেহলৈ গল ।
ওদালৰ তলতে নাকী জৰি বাটোতে
মহে বনৰীয়া হল ॥
- ৭২। বাতি পানী খালে হাতী ঐ বহনা,
বাতি পানী খালে হাতী ।
তোমাৰ বেহৰুপ ভাৰোঁতে চিতোঁতে
টোপনী নাছিলে বাতি ॥
- ৭৩। আমনি ধানকে দাবলৈ গৈছিলো,
বাউলি বতাহে পালে ।
কাছি দলি মাৰি হাবিতে সোমালো,
ওঁঠতে ববলে খালে ॥
- ৭৪। চেনেহৰ চুমায়ে নাকটি ছিঙ্গিব
নাকৰ বৈ যাব তেজ ।
মাৰে কান্দিব, বাপেৰে কান্দিব
ককায়েৰে বিচাৰিব বেজ ॥
- ৭৫। ভটিয়াই যাবাগৈ কলবাড়ি পাবাগৈ
ছপাই নেকাটিবা পাত ।
আলহীৰ নিচিনা, খাবা চাউল সিধা
কাৰো গাত নিদিবা হাত ॥
- ৭৬। গছতে আছিলে মাকৰী ঘিলাটি
তলত পৰি পৰি যুৰে ।
ককাল সৰু সৰু ছোৱালী নচাবা,
উঘা যুৰা দৰে যুৰে ॥

- ✓ ৭৭। লবৰে মন গল, জালি কটা বিহা,
হাতেৰে নহলো কাজী ।
সোমাবৰ মন গল, বৰে গৰখীয়াত
কপালত নাছিলো সাধি ॥
- ৭৮। কলীয়া কলীয়া হলি নে বলীয়া
এড়িলি পথাৰৰ কাম ।
ঘৰৰ মহ গৰু হেদাঙ্গি মেলিলি
শুনি বঙ্গলীৰে নাম ॥
- ৭৯। লাহৰ ছুলি মেলি তেলকো নেপালো
পাত পাৰি নেপালো ভাত ।
বৰে আশা কৰি মইনা পুহিলো
শুনিবলৈ নেপালো মাত ॥
- ৮০। তোকে আনিবৰে মোৰে মন গল
তোকে কেনে কৰি পাম ।
যাবি পানী ঘাটত নিবি ধৰি হাতত
ময়ো কান্দ কাটি যাম ॥
- ৮১। কাক বাঁহৰ গজালি চিৰি মৰা কটাৰি
তুলাব নেপালো দৈ ।
খাবলৈ নেপালো, এখনি তামোল ঐ
লাহৰী হাতৰে লৈ ॥
- ৮২। তোমাৰে মৰমত, মৰো মই লাহৰী
তোমাৰে মৰমত মৰো ।
দিনৰে মূৰতে এবাৰ দেখা দিবা
তালৈকে কাকুতি কৰো ॥
- ৮৩। হাবিতে গোঁজৰে ঢেকিয়া পতীয়া
জঁতৰত গোঁজৰে শলা ।
মাছৰ গোক পাই বিড়লী গোঁজৰে
পিঙ্কি ভকতীয়া মলা ॥

- ৮৪। বিহুৰে বিৰিঙ্গা পাত ঐ বহনা
বিহুৰে বিৰিঙ্গা পাত।
গাভৰু ছোৱালী নাচে জুমে জুমে
চতৰ বিহু লাগিছে গাত ॥
- ৮৫। কাইমে কুমলীয়া উড়িব নোৱাৰে
পাখী গজলীয়া হল।
ধনাই কুমলীয়া, বুলিব নোৱাৰে
বাটতে টোপনী গল।
- ৮৬। কাৱৈ কাঁওৰী, খলিহনা বনৰী,
গৰৈ এ টোকাৰী বাই।
দীঘল দৰিকণা, গলত ঢোল পিন্ধি
নাচনী বিচাৰি যাই ॥
- ৮৭। উজনি ৰাইজত বড় কাঁহ বজালে
ভাটিতে বজালে ঢোল।
ছেঙ্গেলীয়া লৰা ৰাখিব নোৱাৰি
ছিন্ধি যায় ওদালৰ দোল ॥
- ৮৮। চাই থাকিলেও হাবিলাস নপলাই
নেখালে নুগুচে ভোক।
যেনে বালী ঘাটৰ ভোলা নো বেঙ্গেনা
দলিয়াই দি যাবি মোক ॥
- ৮৯। শালে ভুমুকিয়াই শালে ভুমুকিয়াই,
আক ভুমুকিয়াই ছেঙ্গা।
শহুৰৰ পছলীত ধনে ভুমুকিয়াই
আচলত লগালে জেঙ্গা ॥
- ৯০। ধনে ধেমেলীয়া মোৰ মন বলিয়া
থাকে খিলা খেলি বাটত।
মোৰ মনৰ কথা কব নোৱাৰিলো
তোমাৰ কেটেৰা মাতত ॥

- ৯১। বড়ঘৰৰ মুখেত কুপো কুকলিয়াই
সাইলাখ মদনৰ মাত।
খেদি দে খেদি দে অজাতি কুপো ও
শৰণ খেৰ মাৰিছে গাত ॥
- ৯২। পৰ্বতত সুগৰী কান্দিলে লাহৰি
হৰিণা কান্দিলে বনত।
তোমাক নেদেখি, থাকিব নোৱাৰে।
মৰি যাওঁ শদিয়া ৰণত ॥
- ৯৩। চতে মহীয়া বদে চোঁএ চোঁএ
কিনো দুপৰীয়া ভোক।
তিঁ য়হো নহলি, ছিঁ ৰালো নহলি
কেচাই খালোঁহেভেন ভোক ॥
- ৯৪। কোৱাই কা নকৰা বিলি ৰাঁ নকৰা
শদিয়া পাবৰে আলি।
কেচায় খাঁও কেচায় খাঁও নকৰা বহনা
নহওঁ মই তিয়ঁহৰ জালি ॥
- ৯৫। হাঁহ হৈ পৰিম গৈ, তোমাৰে পুখুৰিত
পাৰ হৈ পৰিম গৈ চালত।
বীৰা হৈ পৰিমে তোমাৰ শৰীলত
মাখি হৈ চুমা দিম গালত ॥
- ৯৬। পৰ্বতত মাৰি যাওঁ ৰাঙ্গলী হৰিণা
পেলাওঁ ভৈয়ামলৈ টানি।
হাঁহিবৰ ছলেৰে কান্দি পঠিয়ালোঁ
চেনাইক পানীঘাটত দেখি ॥
- ৯৭। ইঘাটে দূবৰি সিঘাটে দূবৰি
তোলো কোন ঘাটে পানী।
লাহৰি চেনায়ে যেনি গা ধুলে
তোলোঁ সেই ঘাটে পানী ॥

- ৯৮ । দিনৰে চিকণ পূৱাৰে বেলিচি
 বাতিৰ চিকণে জোন ।
 তাতোকৈ চিকণ মোৰ ঐ লাহৰি
 যেনে পূৰ্ণিমাৰ জোন ॥
- ৯৯ । লাহি কাপোৰৰ পাহি ঐ মইনা
 লাহি কাপোৰৰ পাহি ।
 বুকত দিয়ে গলি জলা জুই একুড়া
 মুখত দিয়ে গলি হাঁহি ॥
- ১০০ । চাউলৰ চিকণ খুদ ঐ লাহৰি
 চাউলৰ চিকণ খুদ ।
 ডেকাৰে চিকণ ভৰিৰ কলাফুল
 গাভৰুৰ চিকণে ছুদ ॥

মাও খেলোৱা গীত ।

(১)

অ মোৰ মলুৱা ৰে ।
 মোৰ মলুৱাক কোনে মাৰিলে,
 অ মোৰ মলুৱা ৰে ॥
 নেঠা নেঠা কৰে তাই নেঠা আনি দিলেঁ মই,
 নেঠাত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা ৰে ।
 কপাহ কপাহ কৰে তাই কপাহ আনি দিলেঁ মই,
 কপাহত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা ৰে ।
 যঁতৰ যঁতৰ কৰে তাই যঁতৰ আনি দিলেঁ মই,
 যঁতৰত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা ৰে ।
 শাল শাল কৰে তাই শাল আনি দিলেঁ মই,
 শালত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা ৰে ।
 সূতা সূতা কৰে তাই সূতা আনি দিলেঁ মই,
 সূতাত ধৰি ধৰি কান্দে অ মোৰ মলুৱা ৰে ।

(২)

বাম বোল হৰি বোল হে ।
 যেতিয়া আছিলেঁ মই মাও বাপৰ ঘৰে,
 তেতিয়া নগৈলা কেনে লক্ষাৰ বনিজে হে ॥
 ধনৰ কঙ্গাল সাউদ ধনকে কৰা সাৰ
 বাপ মাও ধন দিব বলধে উঠিয়া ।
 বাৰীৰে ভলুকা কাটি নাৱৰ দিলা ছে,
 নালাগে সাউদ বনিজে যাব যাউক ছোট ভাই ।
 বাৰীৰ বগৰি কাটি নাৱৰ দিলা গুড়া ।
 নালাগে সাউদ বনিজে যাব যাওক শলৰ বুঢ়া ॥

মাৰিক দিব টকা টকা গুৰিয়ালক দিব সোণা ।
 আমাৰ সাউদ বনিজে যায় সবে দিও মানা ॥
 লীলাবতীৰ কান্দনতে সাউদৰ চাপিল দয়া ।
 বনিজে নগৈল সাউদ লোকে বুলিবে বেয়া ॥
 লীলাবতীৰ কান্দনতে গৰ্ভে গৰভ লৰে ।
 কেচা বিৰিখৰ পাত সিও সৰি পৰে ॥
 আমি যাইবো দূৰ দেশে মনে বৈব ধান্দা ।
 আমাৰ হাতৰ মোহন বাঁশী থৈয়া যাব বান্ধা ॥
 বালিৰ ওপৰ খাইবা ভাত নৌকাৰ ওপৰ শুইবা ।
 বজনি প্ৰভাত হইলে কাৰ মুখ চাইবা ॥

(৩)

কানীয়া ভাই কি কই কি কই বধিলি মোক ।
 হেৰেই হেৰেই কানীয়া তিৰী, কত গল তোৰ ঘৰৰ গিৰী
 মোক এটা আধলি দিবা আছে ।
 ধনী আহিবৰ বাতৰি পাই বেড়া ভাঙ্গি লৰ দেয়
 গড়ুখাইত পৰি কেঁকো জেঁকো কৰে ।
 কানি খাওঁতে কানি খাওঁতে বাটি গল বেচা ।
 কানীয়াৰ ঘৰত নাই ঘৰ মোচা লেচা ।
 ভগাই নিলা ভগাই নিলা ভগাই নিলা লোটা,
 কানীয়াৰ ভাগত পৰিল গৈ টেকীখোৰা এটা ॥

(৪)

কানাই পাৰ কৰ বে, বেলিৰ দিকি চাৰা ।
 নফট হৈল দুধেৰ ভাঙাৰ বাজাৰ গৈল বৈয়া ।
 কাঠৰ দেশত থাকা কাঠৰ কিবা দুখ ।
 ভঙ্গা নৌকাত পাৰ কৰি কিবা পোৱা সুখ ॥
 ভাঙ্গা নহয় ছিঙ্গা নহয় গামেবীৰে সাৰ ।
 স্বাস্থী বোঁড়া পাৰ কৰোঁ বাধাৰ কিমান ভাৰ ॥
 নাল্লাগে তোহাৰ কড়ি নকৰো মই পাৰ ।
 অম্ব ঘাটে গৈয়া বাধা হৈয়ো তুমি পাৰ ॥

অম্ব বাধাক পাৰ কৰিলে লৈবোঁ আনা আনা ।
 তয় বাধাক পাৰ কৰিলে লৈবোঁ কাণৰ সোণা ॥

(৫)

এ বিনন্দ বাঁশী বাধা বাধা বুলি ডাকাছে ।
 হালে মৰিল হালোৱা গক, পথাৰে মৰিল গাই ।
 পানী খাওঁতে ডমৰা মৰিল কটি ঠেকচা খাই ।
 চালে মৰিল চাল কুমুৰা বেৰাই মৰিল পুঁই ।
 দেশৰ বন্ধু দেশে গৈলা বৃকে দিয়া জুই ॥
 এ বিনন্দ বাঁশী বাধা বাধা বুলি ডাকাছে ।

(৬)

আবেলি বেলিকা বানে বৰখুণে
 সাতো সাগবৰে বেৱা ।
 পাৰোনে নোৱাৰো ভাৰসা কৰিলো,
 দিলো সাগবতে খেৱা ॥
 নাও শালে কাঠৰ, থোৰালি মছৰা,
 শিলা দিলে তাতে ভৰা ।
 খাউনি পানী এড়ি, এথাউনিত পড়িলো,
 প্ৰভু হাতে মেলি ধৰা ॥

বাৰমাহী গীত ।

(ক) মধুমতীৰ গীত ।

অঘোণৰ মাহতে নাকাটীলা পাত ।
থাবলৈ নাপালা প্ৰভু নৱান ধানৰ ভাত ॥
আঘোণৰ মাহতে নাৰীৰ উতপতি ।
হাতত তম্বুৰা লৈ নামিল সবস্বতী ॥

পূহৰ মাহত পূৰ্ণৰ জীয়াৰী ।
স্বামীসবে ভক্তি কৰে ভাগ্যৱতী নাৰী ॥

মাঘৰ মাহতে ধৰমৰ তিথি ।
ডাক দালিম শ্ৰীফল খাইতে নেদে বিধি ॥
তুলি পাৰে গাৰু পাৰে আতি বিপৰিত ।
তাতে বহি মধুমতী জুৰিলেক গীত ॥
তুলি পাৰে গাৰু পাৰে সোণৰ সিংহাসন ।
তাতে বহি মধুমতী জুৰিলা ক্ৰন্দন ॥

ফাগুণৰ মাহত ফাল্গুৰ বাতৰি ।
দেউলৰ ওপৰত দেউল তুলিয়া মগৰি ॥
তাৰ ওপৰত নাগপাশ জৰি ।
ধৰণীত পৰি কান্দে স্তমৰি স্তমৰি ॥
সকল সাউদে ফাগু মাৰে বান্ধি ভাত খাই ।
মই নাৰী অভাগিনী থাকোঁ পৰব মুখ চাই ॥
বনৰ বনুৱা পখী সিও থাকে জোৰে ।
মই অভাগিনী থাকোঁ অকলশৰে ॥
বনৰ বনুৱা পখী সিও বান্ধে বাহা য়ৰ ।
মই নাৰী অভাগিনী থাকোঁ অকলশৰ ॥

বাৰমাহী গীত ।

৩৯

চৈতৰ মাহত পাকি সৰে বেল ।
সেই বেল লৈ স্বামী বনিজক গেল ॥
বনিজক গৈ স্বামী কিবা পালে নিধি ।
ডাক দালিম শ্ৰীফল খাইতে নেদে বিধি ॥

বৈহাগৰ মাহত ডাউকী কান্দয় ।
ডাউকীৰ কান্দন শুনি হৃদয় নসহয় ॥
বৈহাগৰ মাহত কুলিয়ে কৰে ৰাৱ ।
কুলিৰ কান্দন শুনি নুজুৰাই গাৱ ॥

জেঠৰ মাহত আৰৈ ধানৰ বাৰা ।
ডাউকীৰ কান্দন শুনি শৰীৰ ভৈলা জ্বা ॥
জেঠৰ মাহতে জেঠৰ বাৰে খৰ ।
বাকে বোলো আপোন আপোন সেয়ে হয় পৰ ॥

আষাঢ়ৰ মাহত আহৰে আছ ধান ।
নদী নলা ভাহি যায় সিও এটা বান ॥
খেতিয়াৰ লোকে পাৰিছে কঠিয়া ।
এৰি গল প্ৰাণ স্বামী আহিব কেতিয়া ॥
আহকে বহকে স্বামী দেখোঁ চান্দ মুখ ।
হেৰা গুচক মোৰ জনমৰ দুখ ॥

শাওণৰ মাহত ৰোৱনৰ দিন ।
থাব নাপালে পুৰুষৰ বস হয় হীন ॥
কিবা খালো কিবা লালো কিবা কৰে মনে ।
গলত কটাৰি দি তেজিম পৰাণে ॥

ভাদৰ মাহত শীতৰ খৰালি ।
নদীনলা গুকাই গল পৰিল চোঁৱা বালি ॥
কোটা বাৰে কুচী বাৰে বাৰে বাজ হাঁহ ।
হেলায় খোঁৱালো মই বাৰিষা ছয় মাহ ॥

আহিনৰ মাহত তুলসীৰ গেৰে চাতি ।
বিধবা ব্ৰাহ্মণী পূজে হাতে লৈয়া বাতি ॥

আহিনৰ মাহতে দেবীৰ অক্ষয়ী
হাঁহ কাটে পাঠা কাটে পাৰ জাকে জাক ।
যতে আছে প্ৰাণস্বামী তৈতে ভালে থাক ॥

কাতিৰ মাহত ওলাল ন শালীৰ থোৰ ।
বাৰ মাহৰ তেৰ গীত গাই কৈলো ওৰ ॥
বাৰে মাহৰ তেৰ গীত লওৰে গণিয়া ।
তাকে বৰ্ণাই কান্দে মধুমতী কন্যা ॥
বাৰ মাহৰ তেৰ গীত মাহে মাহে তিথি ।
গাওঁতাৰ খণ্ডে পাপ, শুনুতাৰ মুকুতি ॥

(খ) কন্যা বাৰ মাহী ।

আঘোণৰ মাহতে কন্যা সংসাৰে নৱান ধান ।
কতেক খাইতে মধু কতেক পুৰাণ ॥
যাৰ সঙ্গে প্ৰিয়া আছে বান্ধি ভাত খায় ।
আমাৰ সঙ্গে প্ৰিয়া নাই (থাকিম) পৰেৰ মুখ চাই ॥
আগ বাঢ়ি লোৱা কন্যা সাতসৰি হাৰ ।
দুই বালত তুলি দিম সোণাৰ বাস্প টাৰ ॥
কাণ চাই দিম কন্যা হীৰাৰ মদনকড়ি ।
ককাল চাই দিম কন্যা কাঞ্চন পাতৰ সাৰি ॥
ভৰি চাই দিম কন্যা ভৰিৰে নেপুৰ ।
কপাল চাই দিম কন্যা সিথাৰ সেন্দুৰ ॥

পৌষৰ মাসতে কন্যা পুষ্পে অধিকাৰী ।
স্বামীত ভকতি কৰে ভাগ্যৱতী নাৰী ॥
ভাগ্যৱতী নাৰী যিতো সাক্ষল জীবন ।
স্বামী হেন ধন নাই ই ন্তিনি ভুবন ॥

মাঘৰ মাসতে কন্যাৰ হৈল চাৰি মাস,
তিনি দেশৰ সাউদ আহি লগাইলা মাত ।
চাউল দেওঁ পাতিল দেওঁ বান্ধি খোৱা ভাত,
ভাল ভাল দাসী দেওঁ চুৱা ফেলাইবাক ।
টৌ দেওঁ জান্তি দেওঁ বালুত মাজিয়া,
ভোগ ধানৰ চাউল দেওঁ দুখত পখালিয়া ।
ভাত কঙ্গালী নহওঁ কন্যা ভাত বান্ধি খাম,
ধনৰ কঙ্গালী নহওঁ কন্যা ধন লৈয়া যাম ।

ফাগুণৰ মাসতে কন্যা বসন্তৰে কাল,
জাঁই যুতি ফুলে ফুল বেলি তৰুৱাল ।
জাঁই যুতি ফুটে ফুল তপত নয়ান,
জাঁই যুতি ফুলে ফুল খোপাতে ফুলাম ।
ফাগুণৰ মাসতে পাই মনে বৰি দুখ,
স্বামীৰ কটিত ভুকা কেনে ভথুৱা কুকুৰ ।
কুকুৰ ভুকিলেৰে গিৰস্থে পাইব সাৰি,
তেখনে বুলিব আমাক পুৰুষ বধা নাৰী ।

চৈতৰ মাসতে কন্যা চতুৰ দিশে মন,
বিলাওৰে বিলাওৰে কন্যা নৱান যৌবন ।
খাওৰে কন্যা কৰ্পূৰ তাম্বুল বাঢ়োক পিৰীতি,
গুচাও মনৰ কৈটব মাগিছোঁ স্মৰতি ।
কি বিলাইবো কি বিলাইবো সাউদৰ নন্দন,
কাঠেৰে বান্ধিছো হিয়া নুতোলাইবো মন ।
শাম্বুৰী ছুলালী কন্যা স্বামীত পৰাণ,
পৰ পুৰুষক দেখোঁ বাপ ভাই সমান ।
সাউদ বোলোঁ সদাগৰ বোলোঁ ভাই তোমাকে,
ধৰমক চিন্তি তুমি যোৱা ৰাজপথে ।

বৈশাখৰ মাসতে কন্যা কন্যা পঢ়ুমিনী,
চন্দনে চিটিকা দিয়া ভূঞাৰৰ পানী ।
ভূঞাৰৰ পানী নোহে উত্তম গঙ্গাজল,
বাড়ি ভৰি আছে আমাৰ ডাব নাৰিকল ।
আতালত আছে আমাৰ শুকান নাৰিকল,
লাৰিতে চাৰিতে দাসীৰ ককাল চুখাল ।
গোহাল ভৰি আছে আমাৰ সাত পাঞ্চ গাই,
দৈ দুধ দ্বত মধু ঘিণতে নাখাই ॥
সাঁউদ বোলোঁ সদাগৰ বোলোঁ ভাই তোমাকে,
ধৰমক চিন্তি তুমি যোৱা বাজপথে ।

জেঠৰ মাসতে কন্যা ভৰিয়া উঠে বান,
কোন দেশৰ সাঁউদ তুমি কিবা তোমাৰ নাম ।
কোন দেশে থাকে সাঁউদ কোন দেশে ঘৰ,
কি নাম তোমাৰ মাৰ আবুৰ কি নাম বাপৰ ।
বাপৰ নাম বিস্মৰণ মাৱৰ নাম বায়াল,
জীৱ গুৰু দিছে নাম নাম তাৰ গাৱঁৰ ।

আষাঢ় মাসতে কন্যা আহুৱা ৰাতি,
তোমাৰ স্বামী কাটা গৈছে কাঞ্চন পুৰৰ ভাৰি ।
নাযাইছে নাযাইছে কাটা আমাৰ টিকৰ পতি,
আউলিল হয় মাথাৰ ছুলি ছিঙ্গিল হয় বজ্ৰ মুঠি ।
হাতৰ দুই মুঠি শাঁখা ভাঙ্গি হল হয় চুব,
মোলান পৰিল হয় মোৰ কপালৰ সিন্দূৰ ।

শাওণৰ মাসতে কন্যা শাওণীয়া ৰাতি,
আজি ৰাতি কন্যা মই ভুঞ্জিবো সুৰতি ।

আজি ৰাতি চোৰ মই যাকে লাগল পাওঁ,
হাতে গলে বান্ধি তাকে ৰাজঘৰে পথাওঁ ।
চাৰি ফালে ৰাখি থম পহৰী চাৰিটি,
দুৱাৰ মুখত বান্ধি থম মন্ত গজহাতী ।
শিথানে পৈথানে লগাম যুতৰ পাঞ্চ বাতি,
তীক্ষ্ণ খাণ্ডা হাতে ধৰি জাগিম চোপৰ ৰাতি ।
দাবৰি মাৰিম কন্যা মন্ত গজ হাতী,
থাপ দি নুমাম কন্যা যুতৰ পাঞ্চ বাতি ।
চটকি মাৰিম কন্যা ই পালি প্ৰহৰী,
তীক্ষ্ণ খাণ্ডা ভাঙ্গিম কন্যা মই টিপমাৰি ।

ভাদৰ মাসতে কন্যা মাসৰ পৰিল শেষ,
হাসি খেলি বিদায় দিয়া যাওঁ নিজ দেশ ।
তুমি হলা ভিন পুৰুষ আমি ভিন নাৰী,
বাপৰ শক্তি নাই বিদায় দিতে পাৰি ।
আমি ভিন নাৰী সাঁউদ নাভাবিবি আন,
আপোনাৰ দোষে সাঁউদ হাবাইবি প্ৰাণ ।
বাপ বোলো ভাই বোলো সাঁউদ তোমাকে,
ধৰমক চিন্তি তুমি যোৱা বাজপথে ।

আহিনৰ মাহতে কন্যা নিবমল ৰাতি,
পৰ পুৰুষ নোহোঁ কন্যা তোৰ টিকৰ পতি ।
পৰ পুৰুষ নোহোঁ যদি আপুৰ স্তম্ভৰে,
খানিক ৰহিয়া থাকে ডিঙাৰ উপৰে ।
সোণাৰ বাটায় গুৱাপান জাবি ভৰা পানী,
ধীৰে ধীৰে গেল কন্যা বাপৰ বিচুমানি ।
কাৰ খাইছা গুৱাপান কাক দিছা বিয়া,
হুই হুই তোমাৰ জোঁৱাই লৰাৰে চিনিয়া ।

সোণাৰ বাটায় গুৱাপান জাৰি ভৰা পানী,
 ধীৰে ধীৰে আসিল শশুৰ জেঁৱাই বিজ্ঞমানি ।
 কোন চহৰে থাকা বাপু কোন চহৰে ঘৰ,
 আইৰ নাম কমলমালা বাপা ধনেশ্বৰ ।
 শিশুকালত বিয়া কৰাইছো মাণিক সদাগৰ,
 নানান আড়ম্বৰে আসিছিলোঁ তোমাৰ ঘৰ ।
 ব্ৰাহ্মণ সজ্জনক আনি জিজ্ঞাস কৰি চাৰা,
 প্ৰথম কাতি মাসে আমাক দিছাঁ বিয়া ।
 প্ৰদীপ লগাই কন্যা ঘাটৰ কুলে যাই,
 স্বামী স্বামী বুলি কন্যা চৰণ ধুৱাই ।
 চৰণ ধুৱাই কন্যা মাগি লৈয়া বৰ,
 স্বামীক বেঢ়িয়া নিলা মন্দিৰ ভিতৰ ।

কাতিৰ মাসতে কন্যা কাতিয়ান ধানৰ খোৰ,
 বাৰ মাসৰ তেৰ গীত গাইয়া নাপাও ওৰ ।
 বাৰ মাসৰ তেৰ গীত লওবে গণিয়া,
 ইতো গীত গাইছে কোন জয়ধন বনিয়া ।
 জয়ধন বনিয়া নোহে শ্ৰীধৰৰ বাপ ।
 গাওঁতাৰ মুকুতি হোৱে শুনাৰ খণ্ডে পাপ ।

গাৰলীয়া গীত ।

(ক) ফুল কোঞৰ ।

মাছৰ কুমলীয়া শল ।
 দিন দুপৰিয়া, মাউৰা কোঞৰে
 বুঢ়ীমাকৰ গুৰিলৈ গল ॥
 পোৱালী হাতীৰে শুঁড় ।
 বুঢ়ীমাকৰ গুৰিতে, বহি ফুল কোঞৰ,
 তললৈ কৰিলে মূৰ ॥
 কি খড়ি লুৰিব চোৱা ।
 কেহেলৈ কান্দিছা নাতি কুমলীয়া
 দুখৰে বাতৰি কোৱা ॥
 কিছূ দৰে ভয়ে, বুঢ়ীয়ে মাককে
 নামাতি আছিলে চাই ।
 লুইতে উজালে, দিহীয়ে ভটিয়াই,
 নিশ্বল ডুবিতৈ যায় ॥
 মনেকৈ উজালে, চিতেকৈ ভটিয়াই,
 দুখৰে বাতৰি কথা ।
 কিনো কৈয়ে যাম, কিনো শুনি যাবি
 মনতে লাগিব বেথা ॥
 আইনো মোৰ আছিলে, মোৰ বাবুকৰম,
 বোপাই মালিনীৰে
 তায়ৰ কাপোৰক, বুঢ়া বিচুকৰম
 এতিয়া পীঠাওঁড়ি দি ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

কবৰ শুনিছো, বোপাই মণিকোঞৰ,
চকুৰে নেপালো দেখি ।

× × × × ×
বোপাইক লৈ গল, শুকুলা হাতীয়ে,
পাতে আপোন দেশত বজা ।

আইক লৈ গল সাউদৰ মুদৈএ,
থাকে নাও গাতৰ পজা ॥

পোৱালী হাতীৰে শুড় ।
সেই নো কথা শুনি কাঁচন কুঞৰীয়ে,
তললৈ কৰিলে মূৰ ॥

ভেকুৰী নোথোকে থোক ।
বাপেৰ নৰকীয়ে, ইয়াতে এড়িলে
মাউৰা কৰিলে তোক ॥

ফুলতে মাউৰা হলি ফুলে কোঞৰ
কি খুৱাই তুলিম তোক ।

ভৰুণ হাট পাতিলো, বেহাবলৈ নেপালো,
বিধভায় দড়িলে মোক ॥

চড়াএ খাবৰে ধান মোৰ বোপাই
উফৰি পৰিবৰ কণ ।

আতি চেনেহৰ বড়কলা নগৰত
গজিছে দুবৰি বন ॥

সেইনো যে বুলিয়ে কাঁচন কুঞৰীএ,
মুখতে ফুৰালে হাত ।

সাত হাত দিএ কান্দিব ধৰিলে,
চক্ৰ নেদেখে বাট ॥

তুলিবৰ লাই ।

মনত পড়িছে,

গাৱলীয়া গীত ।

বোপাইক নেদেখি গাকে নুজুৰাই,
গাতে লাগিছে জুই ।

× × × ×
কিমান কলীয়া হওঁনো বুঢ়ী আই
কিমান কলীয়া হওঁ ।

বোপাইকে নেদেখি, গাকে নুজুৰাই
ভাটিলৈ ভটিয়াই যাওঁ ॥

উজাই চৰিবৰে, শিল্ককৈ ঘাড়িয়াল
ভটিয়াই চৰিবৰ গেরু ।

চুখৰ কথা কৈ, ফুলৰ কোঞৰে,
বুঢ়ীমাকক ললে আঠু ॥

লাফ মাৰি আনিলে, ডেফা গছৰ তামোল,
মৈ পাৰি আনিলে পান ।

মূৰৰ ছুলী ছিঞ্জি, আশীৰ্ববাদ কৰিলে,
তোৰ ঘৈন হওক কইলান ॥

কমাৰে সাজিলে লোহাৰ শল মাছ,
কামি কাটি খুৱালে কাটি ।

ডিজিব হাইঠা মণি, চকুত খুৱালে,
নেগুৰে মাৰিলে ছাটি ॥

জাপ মাৰি উঠি, বাঢ়ে কণা কৰি,
পুখুৰীত পৰিল গৈ ।

দেও মাৰি গল, লোহাৰ শল মাছ
পোনাও মেলিলে গৈ ॥

দেৱে যে মানিছে বুঢ়া বিচুকৰম,
নৰ মনিচলৈ কি ।

বাঢ়েএ মানিছে, বুঢ়া বিচুকৰম
শুকাণ পীঠাগুড়ি দি ॥

মানিবি মানিবি, বুঢ়া বিচুকৰম,
 দেৱলৈ সাজিলে পুৰি ।
 আকাশে পাতালে, লম্বি ৰাখিছে,
 মাজতনো ৰাখিলে কি ॥

সৰগৰ ওপৰত, সৰগ তুলি তুলি,
 সাজিলে সাত তাল সৰগ ।
 সাতোটা ঘোঁড়াৰে সূৰ্যে ৰথ ডকাই,
 পোহৰ দি ৰাখিছে নৰক ॥

দিন যে ৰাতি ঐ, দুই বাই ভনী,
 কাৰনো পেটৰে জী ।
 মানিবা মানিবা বুঢ়া বিচুকৰম
 নেমানি কৰিবা কি ॥

কদম কুণ্ডলী, বনৰে বাবৰী,
 ফুলে জকমক কৰে ।
 বাটৈএ সাজিলে, কাঠৰ পখী ঘোঁড়া,
 আকাশে উড়াত কৰে ॥

চকুতে ভৰালে, জুইৰে আঙ্গণি,
 নাকত বলি যায় ধোঞা ।
 নেজৰ ছাটিতে বিজুলী সচাঁবে,
 কৰিলে আলাসত বোৱা ॥

হালৰে এ হাতী, সূৰ্যৰে নাতি,
 তেজে চিকি মিকি কৰে ।
 নিৰ্পতি বজায়ে, ঘনাই মাত লগালে,
 ইয়াত কোন উঠিব পাৰে ॥

কদম কুণ্ডলী, বনৰে বাবৰী,
 ফুলি জকমকে হল ।
 সেই কথা শুনি, নমি ফুল কোণ্ডৰে
 পখী ঘোঁড়াত উঠিব গল ॥

উঠিবা উঠিবা কাঠৰ পখীঘোঁড়া
 আকাশে উড়াত কৰি ।
 তোমাকে বুলি যাওঁ জীউৰ ফুলে কোণ্ডৰ,
 পাচলৈ নেচাবা ফিৰি ।
 মোৰে বধে চোৱে লাহৰী কোণ্ডৰ ঐ
 নেচাবা পাচলৈ ফিৰি ।
 গুৰুৰ দোষে চুব বিঘিনি মিলিব
 যৰলৈ নাহিবা ঘূৰি ॥

নেজৰ চাটি মাৰি উড়িবি পখীৰাজ
 মুখেৰে মাতিবি চিঁউ ।
 জানিবি জানিবি কাঠৰ পখী ঘোঁড়া
 তোৰে মোৰে একেটি জীউ ॥

তোকে বুলি যাওঁ কাঠৰ পখী ঘোঁড়া
 উছৰাই খুৱাই যাওঁ মাহ ।
 আকাশে পাতালে উড়াত কৰিবি
 তোৰে মোৰে একেটি সাহ ॥

কাঠৰ পখী ঘোঁড়াত উঠে ফুল কোণ্ডৰে
 মাৰি যায় চাবুকৰ চাট ।
 আকাশে পাতালে উড়াত কৰিলে
 আলাসত কৰিলে বাট ॥

দেও দি এড়ালে দেও দনিকণা
 লুটি দি এড়ালে শল ।
 নগৰ সাত পাক ঘূৰি পখী ঘোঁড়া
 চমাহৰ বাটলৈ গল ॥

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া পাই ফুল কোণ্ডৰ
 পিতাকৰ দেশকে এড়ে ।
 মনিচে নমনে দেৱেও নমনে
 বিজুলী সঞ্চাৰে চলে ॥

বিধিয়ে বিহিলে   কপালত লিখিলে
 সাইধ কাৰ একৱাই ।
 কিমান বাট আহিলো   বুলি ফুল কোঞৰে
 ঘূৰি পাচ ফালে চাই ॥
 গুৰুৰ দোষে চুলে   ঠনৰাই ছিগিলে
 ঘোঁড়াবে এখনি পাখী ।
 দেৱে নেৰাখিলে   মনিচে নেৰাখে
 কাঠৰ পখী ঘোঁড়া সাখী ॥
 কাঠৰ পখী ঘোঁড়া   জেউতি চৰিলে
 উড়ি যাওঁ উড়ি যাওঁ কৰে ।
 চমাহৰ বাটকে   গল একে দিনে
 মালিনীৰ বাড়ীতে পৰে ॥
 কাঠৰ পখী ঘোঁড়া   এড়ি ফুল কোঞৰে
 ভৰিৰে মাৰিলে টিপা ।
 সেউতী মালতী   টগৰ গুটিমালী
 সবেও ধৰিলে শিপা ॥
 কাঠৰ পখী ঘোঁড়া   এড়ি ফুল কোঞৰে
 মুখেৰে বজালে শঁখা ।
 সেউতী মালতী   টগৰ গুটিমালী
 সবেও ধৰিলে পোখা ॥
 কাঠৰ পখী ঘোঁড়া   এড়ি ফুল কোঞৰে
 সবালৈ মাৰিলে শাল ।
 সেউতী মালতী   টগৰ গুটিমালী
 সবেও মেলিলে ডাল ॥
 কাঠৰ পখী ঘোঁড়া   এড়ি ফুল কোঞৰে
 সবালৈ মাৰিলে দলি ।
 সেউতী মালতী   টগৰ গুটিমালী
 সবেও পেলালে কলি ॥

কাঠৰ পখী ঘোঁড়া   এড়ি ফুল কোঞৰে
 সবালৈ মাৰিলে শূল ।
 সেউতী মালতী   টগৰ গুটিমালী
 সবেও মেলিলে ফুল ॥
 ফুলনি বাড়ীতে   ফুৰে ফুল কোঞৰে
 ইপাহি সিপাহি লেখি ।
 বাটৰ বাটকুৱাই   কৰে হৰি হৰি
 ফুলৰ ভিৰিবিৰি দেখি ॥
 ই বোলে মালিনী   সি বোলে মালিনী
 তোৰ দশা ভাল হল ।
 বাবে বছৰীয়া   শুকান ফুলনি
 ফুলি তমস্কাৰ হল ॥
 ই বোলে মালিনী   সি বোলে মালিনী
 তোৰে দশা ভালে হল ।
 ফুলৰ মলা গাঁথি   কাৰেভত যোগাবি
 ধনেৰে বান্ধিবি দল ॥
 মাৰৰ মুৰে খাঁইতী   মোৰে মুৰে খাঁইতী
 শুনালি কিনো বাতৰি ।
 ফুল যে মৰিবৰ   হলে বাৰ বছৰ
 হালোৱাই লুড়ি গল খৰি ॥
 বোৱাৰী জীয়াৰী   হাঁহে খিলি খিলি
 মালিনীৰ ফুলনি চাই ।
 ভোমোৰাই গোঁজৰে   ফুলৰে ওপৰে
 চৰহি ফুলৰ মো খাই ॥
 বাটৰ বাটকুৱাই   বই বই চাই
 বখনি কৰে ।
 থাকিব নোৱাৰি   দিজাই বাই মালিনী
 হাততে আঁকুহি ধৰে ॥

চোতালৰ আগৰে গোলাপ ফুলে জুপি
 গোন্ধতে আমোল মৌল কৰে।
 মালিনীক দেখি জীয়াৰী বোৱাৰী
 সবে খিলি খিলি হাঁহে ॥
 ইফালে সিফালে চাওঁতে চিতোতে
 পৰিল কোঁৱৰত চকু।
 দেওনে মনিচ বুজিব নোৱাৰি
 ললে কোঁৱৰত আঁঠু ॥
 মোৰ নাও মালিনী দিজাই শাঁখিনী
 ফুলনি পৰিছিল জয়।
 তোমাৰ টাঁতে পাই উঠিল ঠনে ধৰি
 কিনো ভাইগ কৰিলো মই ॥
 কিনো দি স্মিমে মই দিজাই শাঁখিনী
 কিনো দি স্মিমে মই।
 কোন পোৱাঁতীৰ বুকু জুৰ কৰিলা
 কাৰ পাপ কৰিলা খয় ॥
 কোননো গোসাঞে এনে হেন কৰি
 সাঁচতে মাৰিলে তোক।
 যতে চকু দিয়াঁ ততে চকু বয়,
 গুটি যায় পিয়াহে ভোক ॥
 দেও নহঁও মই, দানৱো নহঁও মই
 নহও মই সবগৰ তৰা।
 হও নৰে মনিচ, নাও ফুল কোঁৱৰ,
 আহিছো এদেশৰ পৰা ॥
 তোকে নো বুলি যাও, দিজাই মালিনী
 সমন্ধত বুলি যাও আই।
 পেটে আঁতে লাগি, মাতিব নোৱাৰো
 তিনি সাজ পেটত ভাৰ্ত নাই ॥

পিড়া পাৰি দিলে, পাও পখালিলে
 ছুলিৰে মছিলে ভৰি।
 খাবলৈ দিলেছি, চিৰা মথা দৈ
 মজিয়াত খৰধৰ কৰি ॥
 খাই বৈ কোঁৱৰে, মুছদি কৰিলে,
 পাটীদৈৰ ধৰাতে বহি।
 ফুলৰে কৰণি, আগতলৈ মালিনী
 গাঁথিছে মালা ৰূপহী ॥
 কালৈ নো গুঁথিছা, ফুলে আই মালিনী,
 কালৈ নো গুঁথিছা ফুল।
 খোপালৈ এধাৰী ডিঙ্গিৰ তিনি ধাৰী
 পিন্ধোতাৰ নেজানো কুল ॥
 বকুলৰ এধাৰী, টগৰ তিনি ধাৰী
 মালতীৰ এধাৰী সিম।
 নিৰ্পতি ৰজাৰে আলাসৰ জীয়াৰী,
 ধনেপাঁচতুলীক দিম ॥
 তোকে বুলি যাও দিজাই আই মালিনী,
 তোৰে মোৰে একেটা জিউ।
 খহুৱা মহুৱা, নাতি কুমলীয়া,
 এধাৰি মলাকে দিও ॥
 ধনেপাঁচতুলীক, দিবি আই মালিনী
 ফুলতে ফুল দি সিও।
 খহুৱা মহুৱা, নাতি কুমলীয়া
 এধাৰী মলাকে দিও ॥
 কি কৰ নাতি ঐ ঠানুৱা কোঁৱৰ ঐ
 কি কৈনো গুঁথিবি ফুল।
 নিৰ্পতি ৰজায়ে, জানিব পাৰিলে,
 তোৰে মোৰে একে ডাল শূল ॥

তোকে বুলি যাও   দিজাই মালিনী
 সমন্বত বুলি যাও আই ।
 এধাৰ মালাকে,   গুঁথিব খুজিছোঁ
 পাঁচতুলীৰ খোপালৈ চাই ॥
 চাপৰ কাণ কটা   সিজু আই মালিনী,
 চাপৰ কাণকটা সিজু ।
 সেই মলা ধাৰী,   দিবা পাঁচতুলীক,
 খোপাতে খাই যাব বিজু ॥
 পিছলি পৰিবৰ   কাঁহী আই মালিনী
 বাগৰি পৰিবৰ কাঁহী ।
 এই ধাৰী মলাকে   দিবা পাঁচতুলীক
 মিচিকাই পেলাব হাঁহি
 ফুলকে গুঁথিলে   ফুলতে লিখিলে,
 ফুলতে বাতৰি দিলে ।
 দিজাই মালিনীয়ে,   গুঁথি থাকোঁতেই
 কোঞৰে কৰণতি থলে ॥
 মালা লৈ মালিনা,   গল নগৰলৈ
 চাপিল পাঁচতুলীৰ পাশ ।
 ভেটিলে কৰণি   আঁঠুলৈ মালিনী
 চৌভিত্তি ফুলৰে বাস ॥
 আন দিনা মালা   এধাৰী ভূধাৰী
 ফুলতো গোক্ৰভাপ নাই ।
 আজি যে মালিনী   ফুলৰে কৰণি
 গোক্ৰতে আমোল মোলাই ॥
 এড়িলি চুবুৰি   বাটত হল দুবৰি
 নদীয়ে এড়িলে কুল ।
 তোকে বুলি যাওঁ   দিজাই মালিনী
 কোনে গুঁথিছিল ফুল ॥

চাঁদ সূৰুজলৈ   চাৰি বাই মালিনী
 চাঁদ সূৰুজলৈ চাৰি ।
 বটীয়া নোহোৱা   মালতীৰে মলা
 কোনে গুঁথিছিলে কবি ॥
 খহুৱা মহুৱা   আছে নাতি লৰা
 মেয়ে গুঁথি দিলে মালা ।
 হাকো নুশুনিলে   বাধা নামানিলে
 আছকাল লগালে ভালা ॥
 চাপৰ কাণ কটা   সিজু ঐ মালিনী
 চাপৰ কাণ কটা সিজু ।
 খোপাৰ মলা ধাৰী   পিন্ধিব খোজোতে
 খোপাত খাই গল বিজু ॥
 উভালি তুলিবৰ   কচু ঐ মালিনী
 উভালি তুলিবৰ কচু ।
 বুকৰ মলাধাৰী   পিন্ধিব খোজোতে
 পড়িল আখৰতে চকু ॥
 “কেলৈ ফুলিলি   ৰূপহী মদাৰে
 কেলৈ পেলালি কলি ।
 গুৰতো নেলাগ   গোসাঞিতো নেলাগ
 থাক ভলে ভৰি সৰি ॥”
 তাও কাপোৰৰে   গাঁঠি ঐ মালিনী
 তাও কাপোৰৰে গাঁঠি ।
 তই বিঐ বাজী   জীয়েৰ কাঠ বাজী
 কত পালি কুমলীয়া নাতি ॥
 চাঁদ সূৰুজলৈ   চাৰি ঐ মালিনী
 চাঁদ সূৰুজলৈ চাৰি ।
 গৈছে চুই কাল   আছে যে একাল
 সইত সইত কথা কৰি ॥

কলেও কটা যায়   নকলেও নেড়ে
 পাঁচতুলী কোটোহাৰ গাঁঠি।
 কলে ভাঙ্গি পাতি   সকলো বাতৰি
 কেনেকৈ কোঞৰ হল নাতি ॥
 চাঁদ সূকজলৈ   চাৰি ঐ মালিনী
 চাঁদ সূকজলৈ চাৰি।
 খহুৱা মহুৱা   নাতি কুমলীয়া
 সোনকালে পঠিয়াই দিবি ॥
 বজাৰে নগৰ থান   চাৰিকৈ চুকীয়া
 হেজাৰী বৰুৱাই বথে।
 চড়াই চিড়িকটি   পশিব নোৱাৰে
 কোঞৰনো কেনেকৈ পশে ॥
 কান্দি ফুৰিমে   বিনাই ফুৰিমে
 কতো নেপামে স্মথ।
 আও মৰণেৰে   মাৰিলি মালিনী
 এতিয়া নেচাৰ মুখ ॥
 তোকে বুলি যাও   দিজাই বাই মালিনী
 কিয় আনিছিলি মালা।
 বেঙ্গ হৈ আহিলি   সাপ হৈ খুটিলি
 ভাল বুকত দিলি জালা ॥
 ওলাই মাৰ গলে   থুপী থুপী তৰা
 আকাশৰ নেজালী তৰা।
 কতেক বঞ্চে চাই   থাক বাই মালিনী
 কোঞৰক পাউনি কৰা ॥
 লাটিম বৰুৱাৰে   চাটিম বাই মালিনী
 লাটিম বৰুৱাৰে চাটিম।
 কোঞৰক নিদিলে   তিনি সহিত খাইছোঁ
 তোকে নাকে চুলি কাটিম ॥

আগলৈ নেচালো   পিচলৈ নেচালো
 কুঞৰীক বাতৰা কলো।
 যদি হে কোঞৰক   নানিমে এতিয়া
 নিগমে তললৈ গলো ॥
 বজাৰ নগৰে   দেখি দৰ লাগে
 কেঁকোৰা কেঁকুৰী গড়।
 হেজাৰী বৰুৱাৰ   হাতে আগম নিগম
 কোনে পাব তাৰে থৰ ॥
 থৈয়ে কি অথৈয়ে   থৈ ঐ বখীয়া
 থৈয়ে কি অথৈয়ে থৈ।
 পাঁচতুলীৰ নগৰ   সোমাল ফুলে কোঞৰ
 কালিন্দী ভোমোৰা হৈ ॥

(খ) মণি কোঞৰ ।

শঙ্কল দেৱ বজাৰে   পুতেক মণি কোঞৰ
 কিছূত খতি খনে নাই।
 এবেলা দোলাতে   এবেলা ঘোঁড়াতে
 এবেলা সেনৰ বং চাই ॥
 আন কাল পতি   ঘোঁড়া চেকুৰাই
 নগৰৰ চোমেৰে ঘূৰে।
 আজি কোঞৰৰ   ঘোঁড়াই গা ঘেলাইছে
 কাচনৰ পধূলী মুৰে ॥
 মন্ত্ৰীৰ জীয়েক   কাঞ্চন কুঞৰী
 দাঁৰ বান্ধি মেলাওঁতে ছুলি।
 সোণৰ ফনিয়ৰে   মুৰ ফনিয়াওঁতে
 কোঞৰৰ নিলে মম হৰি ॥

ঘোঁড়া ওলোটালে   সেনৰ ৰং নেচালে
 সোনাৰৰ তামুলীক পাই ।
 পৰলা ঘোঁড়াটি   ৰাটতে সপি দি
 পাড়িল ৰোহ ঘৰত যাই ॥
 উলটি যাওঁতে   বৰচা কুণ্ডৰীৰ
 পড়িল সোনাৰৰত চকু ।
 চৰায়ে কৰিলে চিউ ।
 যেতিয়াই দেখিলে   সোনাৰৰ তামুলীক
 আকাশে উড়ি গল জীউ ॥
 আমগুৰি খাতৰে   শুকান খৰিচা
 বলমা বিলৰে মাছ ।
 তুমি যে আহিছা   সোনাৰৰ তামুলী
 মণিধৰ কিমানৰ পাচ ॥
 কিনো নকমে   কিনো নুশুনিবা
 এনে কথা দেখা নাই ।
 আন কাল পতি   ঘোঁড়াত উঠি মণি
 নগৰৰ চোমেৰ চাই ॥
 আজি কালে পতি   ঘোঁড়া চেকুবোতে
 মন্ত্ৰীৰ পধূলী মুখে ।
 পাকতে যুৰাই   পৰলাক এড়ি
 ৰোহ ঘৰত সোমাল দুখে ॥
 - সৰগৰ তৰা   পতালৰ নাগিনী
 কোৱা বাপা লাগে কিক ।
 সহিত সহিত বুলি   তিনি সহিত খাইছো
 তাকে আনি দিম ঠিক ॥
 নৈতে গা ধুই   এ গৰাহ খাম
 যাকে খোজো যদি দিয়া ।
 মন্ত্ৰীৰ জীৱৰী   কাচন কুণ্ডৰীক
 আনি মোত দিয়া বিয়া ॥

মণিৰ কথা শুনি   বৰচা কুণ্ডৰী
 তামুলীক লগালে মাত ।
 যোৱা হেৰা তামুলী   মন্ত্ৰীৰ ঘৰলৈ
 এই বাৰ সেনৰ এক জাত ॥
 আগো চোৱা নাই   পাচো চোৱা নাই
 মন্ত্ৰীত ললেগৈ জাঁঠু ।
 কেলেই আহিছা   সোনাৰৰ তামুলী
 ভাঙ্গি কথা কোৱা বাক ।
 বিলৰে মাৰতে   পতুম ফুলি থাকে
 ভোমোৰাই গুঁজৰি আহে ।
 দেউতাৰ জীৱৰী   কাঁচন কুণ্ডৰীক
 আমাৰ মণি ধৰক লাগে ॥
 গায়নে বায়নে   সেন্দুৰী আলিয়ে
 কেঁকুৰী দোলাতে উঠি ।
 হীৰা মুকুতাৰে   মণিধৰ কোণ্ডৰে
 কাচনক আনিলে তুলি ॥
 অনা বতাহত   হালিছে জালিছে
 গোবৰৰ ভেৰে লাই ।
 ছত্ৰীৰা মাদৈয়ে   দাল পাহ মেলিছে
 তেওঁ পো কপালত নাই ॥

(গ) পগলা-পাৰ্বতীৰ গীত ।

তেতেলিৰ তলতে   কৰো তাঁতে বাতি
 পাহৰি আহিলো কুচি ।
 কুচিৰে লগতে   পগলাই কিলাব
 যামে আইবে ঘৰে গুচি ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

মাৰবৰ ঘৰলৈ মাৰি তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
বাটত খাপে দিয়ে ধৰিম ।

বাটত খাপে দিয়ে ধৰ তপ্ৰিঃ পগলা
হাবিত লৰে মাৰি পৰিম ॥

হাবিত লৰে মাৰি সোমা তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
হাবিত জুয়ে দিয়ে ধৰিম ।

হাবিত জুয়ে দিয়ে ধৰ তপ্ৰিঃ পগলা
ধোঁৱাৰে লগতে উড়িম ॥

ধোঁৱাৰে লগতে উড় তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
হাঁকুটি জোৰায়ে ধৰিম ।

হাঁকুটি জোৰায়ে ধৰ তপ্ৰিঃ পগলা
তোৰে বড় বিলত পড়িম ॥

মোৰে বড় বিলত পড় তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
জুলুকী বাই মপ্ৰিঃ ধৰিম ।

জুলুকী বায়ে ধৰ তপ্ৰিঃ পগলা
শামুক শেলুৱই হম ॥

শামুক শেলুৱৈ হবি তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
তোকে চুন পুড়ি খাম ।

মোকে চুন পুড়ি খাবি তপ্ৰিঃ পগলা
তোৰে দুই গাল ডাকিম ॥

মোৰে দুই গালে ডাক তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
তোকে তেলে ঘঁহি গুচাম ।

মোকে তেল ঘঁহি গুচা তপ্ৰিঃ পগলা
সৰিয়হ জনমে ধৰিম ॥

সৰিয়হ জনমে ধৰ তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
তোকে তেলীশালত পেৰিম ।

মোকে তেলীশালত পেৰ তপ্ৰিঃ পগলা
খলিহৈ জনমে ধৰিম ॥

মাৰ লীয়া গীত ।

খলিহৈ জনম ধৰ তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
তোকে বাড়িৰ চুকত পেলাম ।

মোকে বাড়িৰ চুকত পেলা তপ্ৰিঃ পগলা
বাড়িৰ বড় গছে হম ॥

বাড়িৰ বড় গছ হবি তপ্ৰিঃ পাৰ্বৰতী
তোকে নাও কাটি বাম ।

মোকে নাও কাটি বাবি তপ্ৰিঃ পগলা
মাৰতে বুৰায়ে মাৰিম ॥

(ঘ) হাল বোৱা গীত ।

হাবিতে আছিলে আঁকোৰা কাঠ ।

বাটৈয়ে পাই তাত লগালে চাঁচ ॥

চাঁচি চুককি সাজিলে নাঙ্গল ।

দেও দি উঠিলে হালোৱাৰ কান্ধত ॥

নাঙ্গলে বোলে মোৰ পিঠিতে কুজ ।

পূৰা হলে পিথৰীৰে লাগি যাওঁ যুজ ॥

কালে বোলে মপ্ৰিঃ বাঁহৰে চেচু ।

পূৰা হলে উলিয়াওঁ বড় বড় কেচু ॥

ডিলামাৰিয়ে বোলে মপ্ৰিঃ সবাতকৈ পোন ।

মোৰ সমানে নবয় কোন ॥

বেঙ্গাই বুলিলে মপ্ৰিঃ বাঁহৰ আখি ।

মপ্ৰিঃহে নাঙ্গল আৰু ডিলা থওঁ ৰাখি ॥

বলমাৰিয়ে বোলে মোৰ চাৰি ভাই ককাই ।

আমি থাকো সদাই সৰগ চাই ॥

আউত জৰিয়ে বোলে মপ্ৰিঃ তৰাৰে চিটা ।

মোত বিনে ডিলা জুঁৱলী নেযায় জোতা ॥

গৰুৱে বোলে মপ্ৰিঃ দীঘল নেজা ।

আমাৰ ওপৰত সবেও বজা ॥

এচাৰিয়ে বোলে মঞিও সবাতকৈ সৰু ।
 মঞিও নহলেয়ে নবলে গৰু ॥
 যোঁতে বোলে মঞিও দীঘলকৈ ফঁই ।
 মঞিও নাখাকিলে গৰু কত ৰয় ॥
 মৈয়ে বুলিলে মঞিও সবাতকৈ বলি ।
 মঞিও নহলে নেভাগে দলি ॥
 মৈটকাই বোলে মোৰ আঙ্গুলি বেকা ।
 মঞিওয়ে নহলে নহয় বোকা ॥

(৬) ষাঁতৰ গীত ।

সৰু জনোয়ে বুলিলে বড় জনী বাই ।
 পিজলি কপাহ খিনি কত কত পাই ॥
 পিজলি কপাহৰ মঞিও জানো বুধি ।
 চাউল ছ পুৰাৰ পিঠাগুড়ি খুন্দি ॥
 মৰুৱা হাটৰে কপাহ আনে কিনি ।
 কপাহ কিনি আনি তাই আছিলেক গুণি ॥
 নেওঠনি আনি তাই পেলালে পেৰি ।
 নেওঠা কপাহ তাই থলে ছান্ধত তুলি ॥
 ধেনুখন আনি তাক পেলালে ধুণি ।
 এসেৰা কাটিলে ৰেতেওঁ তেওঁ ।
 এসেৰা কাটিলে পচলাৰ কেওঁ ॥
 এসেৰা কাটিলে মাজ নিশা বাতি ।
 তাৰে বান্ধিলে দঁতাল হাতী ॥
 এসেৰা কাটিলে সবাতকৈ সৰু ।
 তাৰে বান্ধিলে ভটৰা গৰু ॥
 সূতা খিনি কাটি তাই থলে ছান্ধত তুলি ।
 হালোৱাই লৈ গল মৈ জৰি বুলি ॥

লৰাইঁতৰ বাপেক বহি কি কৰা ।
 চাঁছ খন ধৰি পেলাই সূতা সৰু কৰা ॥
 ওচৰ চুবুৰীয়াই শুকলিলে খড়ি ।
 ছমাইলৈ পুৰিলে সূতাৰ চলি ॥
 গধূলি বেলিকা তৰিলে তাঁত ।
 উজুতিত লৈ গল শহুৰেকৰ দাঁত ॥
 তাঁত খন তৰি তাই নখঁহিলে তেল ।
 তাৰ মাৰো সবকিল জুৰিয়া বেল ॥
 কত দিনৰ মূৰত তাইৰ কাপোৰ খন হল ।
 হেন কালে মিকিৰে কাপোৰ বিচাৰি গলি ॥
 কাপোৰ দেখি মিকিৰে দিলে উঠি লৰ ।
 লৰাশুৰী দিলে খেদা বুলি ধৰ ধৰ ॥
 ডাঙ্গি পাৰি কাপোৰ তাই থলে ছান্ধত তুলি ।
 দাল শলীয়াই লৈ গল বাহা বান্ধো বুলি ॥

টোকাৰী নাম ।

যেতিয়া বিৰিখে দুই পাত মেলিলে
তললৈ মেলিলে শিপা ।
সেই গছে জুপি খোজে মহাদেৱে
টোকাৰী সাজে গৈ দিয়া ॥
মহাদেউ গোসাঞে টোকাৰী সাজিলে
বাটে পাৰেবতী গুণা ।
ইঙলা, পিঙলা, চিত্ৰা সুষুমা
এই চাৰি গছি গুণা ॥
নেবাজে চেবাজে দুখনি টোকাৰী
আহিল ভাবস্তলৈ নামি ।
এখনি গলগৈ পগলাৰ সঙ্গলৈ
এখনি ভাবস্তত থাকি ॥
ছাঙ্গৰ ভাঙ্গএ মুঠি নমাই আন পাৰ্ববতী
আঁঠিয়া কলেৰে খাওঁ ।
কৈলাসৰ টোকাৰী নমাই আন পাৰ্ববতী
ভিখা মাগিবলৈ যাওঁ ॥
দুখৰে উপৰি দুখ ।
কুকুৰে কামোৰে ছৱালে দলিয়াই
ভিখাতো নিমিলে খুদ ॥
কিনো অমাতৰে মাত ।
কাঠৰে টোকাৰী লয় হৰিনাম
মনিষে নেপালে তাক ॥
বাটে বাটে যাবা, মূৰ ডাঙ্গি নেচাবা,
বেইচাত নকৰা বতি ।
সাতো সাতো পুৰুষ, নৰকত পড়িব
জীৱৰ হব অধোগতি ॥

গাৰ্হলীয়া গীত ।

মাভিলে মাতিবা, নমতাক নেমাতা,
দন্দুৱাত নহবা সাথী ।
বাটৰ বাটৰাক, বাট ছাড়ি দিবা,
আপোনাৰ মানকে বাথি ॥
দালত বন্দী হল, দালৰে হৰিতাল,
লালীত বন্দী হল মাথি ।
কামিনীৰ লগতে পুৰুষ বন্দী হল,
ধুবত বন্দী হলে হাতী ॥
দাল কাটি মোকলা দালৰে হৰিতাল,
পানী দি মোকলা মাথি ।
হৰিৰ নাম দিয়ে পুৰুষ মোকলাবি
ধুব কাটি মোকলা হাতী ॥

হুচৰি নাম ।

হুৰাই ল হাটটি বাই ।

আতি চেনেহৰে বহাগৰ বিহুটি হাততে মলঙি যায় ॥

ওপৰৰ দেৱতা শুনা কাণে পাতি

আজি যে হুঁচৰি গাওঁ ।

বিহুৰ বৰঞ্জনি আজি ভালে কৰি

খুচৰি খুচৰি খাওঁ ॥

আজি বাৰে বছৰ হুঁচৰি গোৱা নাই

ডিম্বি চেৰ চেৰ কৰে ।

ঢোলত ভালে কৰি কোবকে নপড়ে

কাষৰে পাজৰে পড়ে ॥

ওপৰৰ দেৱতা শুনা কাণে পাতি

তালেও নিদিয়ে মাত ।

ডিম্বিটো খজালি গাবলৈ ধৰিছো

তেওঁ জানো উঠিছে জাত ॥

আজি বাৰে বছৰ হুঁচৰি গোৱা নাই

হুঁচৰি ভটিয়াই গল ।

হাতে মেলি মেলি নাচিব লাগিছো

ককাল মূৰ ঠৰঙ্গা হল ॥

আমি যে হুঁচৰি গাওঁ ঘূৰি ঘূৰি

খুচৰি খুচৰি খাম ।

ডিম্বি ফালি ফালি ৰাগকে টানিছো

জানো দহে টকা পাম ॥

আমি যে হুঁচৰি পেলাম ঐ মুচৰি

নাহিবি কাষলৈ চাপি ।

ওচৰৰে পৰা চাবা ভালে কৰি

মূৰত সৰুদৈয়া ঝাপি ॥

হুচৰি নাম ।

বিহুৱা চৰায়ে কৰে বিহু বিহু

গছৰে ডালতে পড়ি ।

আমি যে বছৰী খুজিছো পঁচকী

ডিম্বিতে যুন্মুচা জৰি ॥

বিহুৱা চৰায়ে কৰে বিহু বিহু

বীণৰ নলা যেনে মাত ।

গছতে লতায়ে হালিছে জালিছে

ধৰি সেউজীয়া পাত ॥

(২)

হুচৰি বাই ঔ দলৌ চৰাই ।

ৰূপ চাৰিটকা তামোল শৰাই ॥

হুচৰি বাই ঔ চেপা নিলে চোৰে ।

কেনেকৈ নো পাতিছিলি বাপেৰে পুতেৰে ॥

হেঁচ হেঁচ পাতিছিলো চপৰা দলি দি ।

চোৰ পেয়েৰে লৈ গল মই কৰিম কি ॥

হুচৰি বাই ঔ গৰু নিলে চোৰে ।

কেনেকৈ নো বান্ধিছিলি বাপেৰে পুতেৰে ॥

বান্ধিছিলো বান্ধিছিলো গলগাঁঠি দি ।

চোৰ পেয়েৰে লৈ গল দাবে ৰেপ দি ॥

হুচৰি বাই ঔ ধন নিলে চোৰে ।

কেনেকৈ নো থৈছিলি বুঢ়ী মানীয়েৰে ॥

থৈছিলো থৈছিলো দুৱাৰ চুকত ।

চোৰ বাপেৰে লৈ গল চুৰিয়া কোচত ॥

হুচৰি বাই ঔ লৰা নিলে চোৰে ।

কেনেকৈ নো শুৱাইছিলি মাৰে বাপেৰে ॥

শুৱাইছিলো শুৱাইছিলো জাপ কাপোৰ দি ।

চোৰ পেয়েৰে লৈ গল ঠেংতলে দি ॥

লাও দিবৰ হেন্দালি ঝিকা দিবৰ জেং ।
 চতৰ বিহুত দেখা দিয়ে লুচৰিৰ ঠেং ॥
 এটা বাঁহৰে তেৰটা কামি ।
 চতৰ বিহুতে আহিছো আমি ॥
 ওপৰে বৰখুন তলে ও বোকা ।
 চিনা জোকে খাই মাৰে অঁঠুৰে জোখা ॥
 দ পথাৰতে পড়িছে বগ ।
 মূৰৰ পাগুৰীয়ে খুজিছে লগ ॥
 তৰানিৰ কুচিয়া হবে হৰাই ।
 জপাটো মেলিছে খৰে মৰাই ॥
 পোৱালি হাতীৰে শুব ঐ ।
 পেৰাৰো মেলিছে মূৰ ঐ ॥
 ধন আনিবলৈ গৈছে ।
 বাটতে খুন্দা খাই বৈছে ॥
 চোতালৰ আগৰে তুলসী ।
 গাটো আহিছে উলহি ॥
 চোতালৰ আগৰে কেএগ বন ।
 এই ঘৰ মানুহৰ বেয়া বন ॥
 ভলুকা বাঁহৰে আখি ।
 আমাকো নথবা ৰাখি ॥
 বিজুলী বাঁহৰে গাঁজ ।
 আমক নেপেলাবা লাজ ॥

আহিব নাম ।

(১)

আই ভগৱতী আই, তোমাৰ মান সুন্দৰী নাই ।
 অম্বিকা চণ্ডীকা ভৱানী কালিকা এই ৰূপে ফুৰা বেড়াই ॥
 আই ভগৱতী আই, বসন্তে বা বলাই ।
 তোমাৰ সেৱা পূজা আছে আগ বাঢ়ি লোঁৱা চকুমেলা চাই ॥
 আই ভগৱতী আই, তোমাৰ নীলাচলে ৰতি ।
 দুখানি চৰণত পাৰ্থনা কৰিছো ৰক্ষা কৰা ভগৱতি ॥
 আই ভগৱতী আই, ৰাতিকো কৰিলা দিন ।
 এক হাতে লৈলা কৈলাসৰ টোকাৰী আৰ হাতে লৈলা বীণ ॥
 আই ভগৱতী আই, দুব দুব উষ্মক বাই ।
 কাৰ্ত্তিক গণপতি নাচে ভঙ্গি ধৰি আই থাকে আনন্দ চাই ॥
 আই ভগৱতী আই, আকাশে আহিলা উড়ি ।
 বহিবাক লাগি আসন পাৰি থৈছো শিবৰ ওপৰত তুলি ॥

(২)

গধূলিতে আই আহি বাটত আছে বৈ ।
 তুতি কৰি মাতি আনা আমাৰ ঘৰলৈ ॥
 গধূলিতে আই আহে পধূলীলৈ চাই ।
 মহামায়া আই আছে সোণৰ বাংশী বাই ॥
 চহৰ ফুৰি আই আহে হাতত কমল ফুল ।
 আমৰ পাতৰ চাটি মাৰি হিয়া কৰে জুৰ ॥
 স্বৰ্গৰ পৰা আই আহে লগত আছে তৰা ।
 চুৰীয়ালৈ পেলাই দিছে স্থখিল ফুলৰ মলা ॥

(৩)

আসন পাৰি দিয়া   বহক মহামায়া
 থাকক হৰি কথা শুনি ।
 সকলো গোপীয়ে   একান্ত চিতেৰে,
 বোলা দুৰ্গতি নাশিনী ॥
 আইৰে চেনেহৰে,   মৈৰা চৰাই হালি
 দৌলৰ চউকাষে ফুৰে ।
 হস্তীৰ গমনে,   আই নামি আহে
 চহৰ ফুৰিবৰে মনে ॥
 পিচলাৰে ঘাটে   আইয়ে স্নানে কৰে,
 লাহৰ কেশ টাৰি মেলি ।
 যাউতি যুগীয়া   আইৰে শৰণীয়া
 পৰলৈ নিদিবা এৰি ॥
 উজাই আহিলে,   আইৰে সাতো ভনী
 বালিতে পুতিলে খুটি ।
 ভটিয়াই যোঁৱাগে   আইৰে সাতো ভনী
 গোপিনী কৰিছে তুতি ॥
 উজাই আহিলে,   আইৰে সাতো ভনী
 চাৰি পৰবতে জুৰি ।
 তিৰিণ তক লতা,   সবেও দোৱাই মাথা
 আই আহিবৰে শুনি ॥
 উজাই আহিলে,   আইৰে সাতো ভনী,
 লুইতত মাৰিলে খেৰা ।
 ভয় নকৰিবা,   ভয়াতুৰ নহবা
 আইয়ে কৰি যাব দায়া ॥
 উজাই আহিছে,   আইৰে সাতো ভনী
 নাৱত গুটি ফুলৰ ঝপা ।
 গুটিকৈ আনিছে   মুঠিকৈ বিগাইছে
 নৰক কৰি গৈছে কৃপা ॥

(৬)

আহিছে শীতলা দেবী কেতেকীৰে পাৰি ।
 বহিছে শীতলা দেবী মুচুকিয়া হাঁহি ॥
 সিপাৰতে বংশী বাজে ই পাৰলৈ ধনি ।
 চোপ খেলি আহি আছে শীতলা গোসানী ॥
 শীতলা শীতলা আই পদতলে লাগোঁ ।
 ভকত বৎসলা আই শুভ বৰ মাগো ॥
 আই তুমি এই নামে সন্তোষ হৰা ॥
 কি দিয়া পূজিম আই চৰণ দুখানি ।
 তোমাক পূজিব বস্ত্ৰ নেদেখোঁ গোসানী ॥
 ফলদি পূজিলো হয় ভোমোৰাই চুমিলে ।
 দুধ দি পূজিলো হয় ডামুৰায়ে পিলে ॥
 ধন দি পূজিলো হয় আপোনাতে আছে ।
 জল দি পূজিলো হয় বিতালিলে মাছে ॥
 অন্ন দি পূজিলো হয় গৰুই খহিলে ।
 বস্ত্ৰ দি পূজিলো হয় মাৰ দি সিজালে ॥
 মন দি পূজিলো হয় মনৰ নাই থিত ।
 চিত দি পূজিলো হয় পাপে জৰ্জৰিত ॥
 যেই বস্ত্ৰ দিওঁ মাতৃ সেই বস্ত্ৰ চুৱা ।
 আপোনাৰ নামে মাতৃ সন্তুষ্ট হোৱা ॥
 বিদায় দিয়া নিৰমালি মাথা ভৰি লও ।
 বিদায় দিয়া আই মাতৃ ঘৰাঘৰি যাও ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

মন্ত্ৰ আৰু ভণিতা যুগ ।

পক্ষীৰাজ মন্ত্ৰ ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ।

নাভি পন্থো হস্তে ব্ৰহ্মা উপজিলা ।
 যৈসানি ব্ৰহ্মাদেৱে গৰ্ভজন কৰিলা ॥
 সৃষ্টিৰ মধ্যত এক পক্ষি উপজিলা ।
 দেখিয়া তাহাৰ পক্ষিৰাজ নাম থৈলা ॥
 পক্ষিৰাজ মন্ত্ৰ পঢ়ে ডাতি ।
 সাতখান দেৱৰ মায়া পেলাইলেক কাতি ॥
 বাওদি পক্ষি স্বৰ্গক গৈলা ।
 সাতখান স্বৰ্গ মধ্যত পৰিলা ॥
 য়েবে পক্ষি ৰাজ ইন্দুক পাইলা ।
 খাত সহিতে বান্ধিবাক লৈলা ॥
 অনাদি সহিতে হৰোৰ ঠাই ।
 তাক পক্ষি ৰাজে পেলাইলা খাই ॥
 সুনী পক্ষি ৰাজে দেৱজাক ।
 দেখি পক্ষি ৰাজে দিলা ডাক ॥
 তাক ধৰি আসিলা ধাই ।
 তাক পক্ষি ৰাজে পেলাইলা খাই ॥
 স্বৰ্গত আছে দেৱ সমাজ ।
 দেখি পক্ষি ৰাজে পসিলা মাজ ॥
 স্বৰ্গৰ দেৱতা ভৈলা নিপাত ।
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্যক দেখিলা তাত ॥

দেখিলা চন্দ্ৰ বহি আছে ।
 তাক পক্ষি ৰাজে বান্ধিলা পাচে ॥
 সূৰ্য্যক বান্ধিবে গইলা ধাই ।
 চাৰি ওষোৰাক পেলাইলা খাই ॥
 বথত বহিবা জেবে নপাৰি ।
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য ভৈলা এক সাঁৰি ॥
 চন্দ্ৰক সূৰ্য্যক বান্ধিয়া থৈলা ।
 তেবে পক্ষি ৰাজ কৈলাস গৈলা ॥
 দেখি পক্ষি ৰাজে মহেশ্বৰ বিচুৰ্ত্তি ভৈলা ।
 কৈলাস সহিতে বান্ধিবে লৈলা ॥
 পাৰ্ব্বতী আছে তাহান ঠাই ।
 তাক পক্ষি ৰাজে পেলাইলা খাই ॥
 বান্ধ পাই মহেশ্বৰ মাতিলা কিসৰ কাৰণ ।
 বাপ পক্ষি ৰাজে বুলে সুনী মহেশ্বৰ ।
 কোন কোন দেৱ আনি আছে আমাৰ ওচৰ ॥
 পাচে মহেশ্বৰোক কোপ কৰি চাইলা ॥
 কোটি এক দেৱতা মাতিয়া পঠাইলা ।
 তাক সুনী কুবিব আসিলা ধাই ॥
 তাক পক্ষি ৰাজে পেলাইলা খাই ।
 পাৰ্ব্বতী বুলে সুনী পক্ষি ৰাজ ॥
 এতিফণে পাইলা দেৱোৰ সমাজ ।
 সুনী পক্ষি ৰাজে ৰঙ্গ উপজিলা ॥
 মাথাৰ উপৰত নিয়া কাচিলা ।
 আকতা বিকতা গলাই গতা আছে ॥
 তাক পক্ষি ৰাজে বান্ধিলা পাচে ।
 য়েবে পক্ষি ৰাজোৰ বান্ধোৰ চোত পাই ॥
 অসংখ্যত গলাইক বান্ধিলা জাই ।
 জটীয়া গলাই বান্ধো মটীয়া গলাই বান্ধো ॥
 যতেক গলাই আছে মানে চুৰ পাচে পক্ষি ৰাজে যমপুৰে গৈলা ।
 যম ৰাজা আছে পাতি সমাজ ॥

যমে বোলে সুন পথি বাই ।
 কিসক আসিলা আমাৰ ঠাই ॥
 যি কাৰ্য্যে আসিলা সি কাৰ্য্য কও ।
 তোমাৰ ছতক বান্ধিয়া থও ॥
 যেবে পথি বাজ আগে ঠিয় ভৈলা ।
 যমৰ ছতোক বান্ধিয়া পেলাইলা ॥
 যমে বোলে মই কি কাৰ্য্য কৰো ।
 তোমাৰ বান্ধত সমূলি মৰো ॥
 বান্ধো হাত বান্ধো বাত ।
 বান্ধিলে যমৰ ছতক কৰিলো বন্ধি ॥
 ন পাইলা যমে পলাইবাৰ সন্ধি ।
 বান্ধো মঠৰ দুৱাৰ বান্ধো কৈলাসক বান্ধো ॥
 একে সৰি কৰি যেবে পথি কৈলাসক বান্ধিলা ।
 সাগাৰ মধ্যত তেখনে পৰিলা ॥
 সাগৰে বুলে সুন পথি বাই ।
 কি কাৰ্য্যে আসিলা আমাৰ ঠাই ॥
 সুন পথি বাজে উঠিলা দাতি ।
 যমোৰ মায়াক থৈলাহা বান্ধি ॥
 সুনিয়া সাগৰে খলক লাগিলা ।
 যমোৰ মায়াক বান্ধিয়া পেলাইলা ॥
 বান্ধিলা সাগৰে নেদিলা উত্তৰ ।
 তেখনে গৈলা কালিকাৰ ঘৰ ॥
 কালিকায়ৈ আছে দুই শাখা পিঙ্কি ।
 তেখনে কালিকাই পেলাইলেক বান্ধি ॥
 বান্ধ পাই কালিকাই আচম্ভ চাই ।
 কিসক বান্ধিলা আমাক পাই ॥
 সুনিয়া পঙ্কিৰ ক্ৰোধিত মন ।
 বসিবা তেখনে দিলা আসিন ॥
 দুই গোট চক্ষু জলে অগনি স্মান ।
 থোঠ্ গোট জলে যেন হিন্দুল প্ৰমান ॥

দুইখান পাখি আকাশে সম্বল ।
 বজ্জনখৰ ঘাৰে বোসুমতী ফালে ॥
 কালি বোলে সুন পথিৰাজ ।
 মোক কেনে কৰা এত মানে লাজ ॥
 যত দেৱ আছে মোহোৰ লগত ।
 বান্ধি আনি দিও তোমাৰ হাতোত ॥
 সুন পথিৰাজে মহা ক্ৰোধ ভৈলা ।
 তেখনে দেৱ সবোকো বান্ধিলা ॥
 কালি দেবোক খেদিয়া গৈলা ।
 কালিকাৰ মায়া মানে সবাকো বান্ধিলা ॥
 ব্ৰহ্ম নখোৰ ঘাৰে বোসুমতী কম্পিলা ।
 কাম্পে বোসুমতী তাহাত মুচিলা ॥
 বোসুমতী বোলে সুন পথিৰাজ ।
 কিসক আসিলা আমাৰ সমাজ ॥
 পথিৰাজে বোলে সুন বোসুমতী আই ।
 আসিয়াছে মই তোমাৰ ঠাই ॥
 যত দেৱ আছে তোমাৰ কাসে ।
 বান্ধি আনি দিবা আমাৰ কাসত ॥
 সুন বোসুমতী কম্পমান ভৈলা ।
 একশ গোলাইক বান্ধি আনি দিলা ॥
 আনিবাক দেখি মনে ষষ্ণ ভৈলা ।
 তেখনে গলাইক চপাই বান্ধিলা ॥
 বোসুমতী বোলে বান্ধিয়া থৈলা ।
 বোলে বোসুমতী তোমাৰ গুণ গাওঁ ॥
 থিই ভষ্ণ গলাই আছে তোমাৰ কুল দেওঁ ।
 দেখিলা ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰে ডৰে ॥
 নাম তাৰ জটীয়া মুণ্ডে আছে জটা ।
 পেত তাৰ ভৰা পেত চক্ষু কটাৰতা ॥
 আকত গোলাইক বান্ধো ।
 দস্তুআ গোলাইক বান্ধো ॥

আৰা গোলাইক বান্ধো ।
 খৰা গোলাইক বান্ধো ॥
 জঙ্গা গোলাইক বান্ধো ।
 মাটিয়া গোলাইক বান্ধো ॥
 বেঙ্গা গোলাইক বান্ধো ।
 কোঙ্গা গোলাইক বান্ধো ॥
 স্কুকিলা গোলাইক বান্ধো ।
 ডাকু গোলাইক বান্ধো ॥
 ববৰা গোলাইক বান্ধো ।
 অতলা গোলাইক বান্ধো ॥
 কালা গোলাইক বান্ধো ।
 মমৰ গোলাইক বান্ধো ॥
 গাওঁৰা গোলাইক বান্ধো ।
 জপৰা গোলাইক বান্ধো ॥
 শেল গোলাইক বান্ধো ।
 অখলা গোলাইক বান্ধো ॥
 কলিয়া গোলাইক বান্ধো ।
 পিপৰা গোলাইক বান্ধো ॥
 হেঙ্গা গোলাইক বান্ধো ।
 ধনন্ধ বিবোক বান্ধো ॥
 মায়ান্ধ বিবোক বান্ধো ।
 অধিৰান্ধ বিবোক বান্ধো ॥
 চণ্ডন্ধ বিবোক বান্ধো ।
 অঞ্জিৰান্ধ বিবোক বান্ধো ॥
 বানন্ধ বিবোক বান্ধো ।
 চৰ্ব্বিৰান্ধ বিবোক বান্ধো ॥
 একে সৰি কৰি তাক পথিবাজে বান্ধিলা চপাই ।

সুদৰ্শন মন্ত্ৰ ।

সৰস্বতী দেবি মাত্ৰি মোৰ কণ্ঠাগত ।
 বৈকুণ্ঠ ভুবনে বসি আছে নাৰায়নে ॥
 হাতত প্রকাশ কৰে চক্ৰে সুদৰ্শন ।
 জগতৰ সাক্ষি প্ৰভু তুমি চক্ৰধাৰি ॥
 মনত গুনিলা প্ৰভু হেঁঠ মাথা কৰি ।
 মনুষ্যক মাৰি যেবে দেৱে কৰে ঠাই ॥
 নৰ মনুষ্যক প্ৰভু বক্ষা কৰা জাই ॥
 গসাই বলে চক্ৰে মনুষ্যক জায়া ।
 দত্য দানবক কাটিয়া পেলায়া ॥
 গোসাইৰ ছন্ধাবে চক্ৰে গৈলা ধাই ।
 তুদশ দেৱে ভাঙ্গিয়া পলাই ॥
 প্ৰিথিবি লৰিলা মেক গিৰি টলিলেক ।
 সাগৰ টলিলা মন্দাৰ লৰিলা ॥
 কম্পিলা স্বৰ্গ মণ্ডল ॥
 বৈকুণ্ঠৰ পৰা প্ৰভু কৰিলা ছন্ধাৰ ।
 চল চল চল চক্ৰে গগন সঞ্চাৰ ॥
 গোসাইৰ ছন্ধাবে চক্ৰে প্ৰচণ্ড ।
 স্বৰ্গে চলি গৈলা কম্পে স্বৰ্গখণ্ড ॥
 যত দেৱগনক চক্ৰে লাগ পাইলা ।
 খণ্ড খণ্ড কৰি কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ খেদি লাগ পাইলা ।
 তৈৰ পৰা চক্ৰে পাতালক গৈলা ॥
 দেখি নাগগন পলাইবাক লৈলা ॥
 সুদৰ্শন চক্ৰে মহা কোপ কৰি ।
 নাগ নাগিনীক কাটিলা ধৰি ॥
 তৈৰ পৰা চক্ৰে সাগৰক গৈলা ।
 জলৰ জন্তুক কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তবে বিষ্ণু চক্ৰে পৰ্ব্বতক গৈলা ।
 সমস্ত দেবক কাটিয়া ফেলাইলা ॥

তবে বিষ্ণু চক্ৰ পূব দিশে গৈলা ।
 পূবৰ দেৱক কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তবে বিষ্ণু চক্ৰ পাত যমপুৰে গৈলা ।
 যমৰ ছুতক কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তবে বিষ্ণুচক্ৰে গৈলা বকনৰ ঠাই ।
 কাটিয়া বকন বান কৰিলা খণ্ড খণ্ড ॥
 উত্তৰে কুবিৰৰ ঠাইক চলিলা ।
 বান বিষ ব্যাধি কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তবে চক্ৰ খণ্ড ব্ৰহ্মলোকে গৈলা ।
 মহাত্ৰাসে ব্ৰহ্মা আসি পৰিলা ॥
 চক্ৰৰ আগত ব্ৰহ্মা দন্দবতে পৰি ।
 কৰিলা অনেক স্তুতি ভক্তি ॥
 তুমি নাৰায়ণ তুমি বিষ্ণু মুৰ্ত্তি ।
 দৈত্য নিপাতক তুমি নিৰঞ্জন ॥
 কি কাৰ্য্যে আসিলা আমাৰ ঠাই ।
 চক্ৰে বুলে মোক পাঞ্চিলা হৰি ॥
 দেবতাৰ কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ দিয়া বাজ কোৰি ।
 শুনি ব্ৰহ্মা পাচে বৰ ভয় ভৈলা ॥
 স্বৰ্গৰ দেৱৰ কুমন্ত্ৰক ছফাৰিলা ।
 চক্ৰৰ আগত দিলা আনি ধৰি ॥
 কাটিলা চক্ৰে খণ্ড খণ্ড কৰি ।
 তবে বিষ্ণু চক্ৰ কৈলাসক গৈলা ॥
 শুনি মহেশ্বৰে বৰ ভয় ভৈলা ।
 আঠে ব্যেঠে কৰি আসিলা লৰি ॥
 মহেশ্বৰ সঙ্ঘে আসিলা গোৰি ।
 বিষ্ণুৰ চক্ৰক কৰিলা সেৱ ॥
 কুতাঞ্জলি কৰি মাতে মহাদেৱ ।
 দানৱ নাসক তুমি দেৱ নাৰায়ণ ॥
 কি কাৰ্য্যে আসিলা আমাৰ ঠান ।
 চক্ৰে বোলে সূনা তুমি সুলপানী ॥

যত দেৱ আছে সিন্ধে দিও আনি ।
 সূনি সুলপানী বৰ ভয় ভৈলা ॥
 যত দেৱ আছে বিচাৰিবে লৈলা ।
 সবাকে আনিলা ছফাৰি ॥
 বিষ্ণুৰ চক্ৰক দিলা আগকৰি ।
 তাক বিষ্ণু চক্ৰে কাটিলা খণ্ড খণ্ড কৰি ॥
 তেবে বিষ্ণু চক্ৰ অগ্নি কোনে গৈলা ।
 যত দেৱ পায় কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তৈৰ পৰা চক্ৰ ঐশানক গৈলা ।
 ঐশানৰ দেৱ ৰোগ কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তেবে বিষ্ণু চক্ৰে যম কোনে গৈলা ।
 যত দেৱ কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 তবে চক্ৰ গৈলা নৈৰিত কোনক ।
 কাটিয়া ফেলাইলা সমস্ত দেৱক ॥
 মহাতেজে চক্ৰ দেৱন্ত গেৰি ।
 ত্ৰিদশ দেৱতা পলাইলা লৰি ॥
 চন্দ্ৰ সূৰ্য্য দুইৰো তেজ ভৈলা খিন ।
 পাই মায়া ব্যাধি কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ প্ৰিথিবি বিচাৰি ।
 পলাই দেৱগন নাহি স্থিতি স্থান ।
 বিষ্ণু চক্ৰে খেদি খেদি নেয় প্ৰান ॥
 ত্ৰিদশ দেৱে নাপাই ঠাই ।
 কানি কান্তা বান্ধি ভিক্ষা মাগি খাই ॥
 ত্ৰিদশ দেৱৰ চিন্তা জৰ ভৈলা ।
 স্বৰ্গতপ লোক কম্পিবাক লৈলা ॥
 তবে চক্ৰ পাত কৰিলা গমন ।
 খৰখৰি কম্পে চৈধ্যঅ ভুবন ॥
 কম্পিলা মন্দ্ৰৰ কম্পে হেমগিৰি ।
 ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ কম্পে হেমগিৰি ॥
 খৰখৰি কম্পে চন্দ্ৰৰ মণ্ডল ।
 প্ৰিথিবিক যিনি যিনিলা পাতাল ॥

সবে নষ্ট কৰিলা কাটি কুজ্ঞান কুবান্ধ ।
 বৈকুণ্ঠে যাইবে কৰিলা পয়ান ॥
 সেহি বেলা কৃষ্ণ বোলে বাক্য সিন্ধ কৰি ।
 আহা মোৰ হাতক শুনি চক্ৰে পাচে নাথাকিলা বৈ ।
 বিষ্ণুৰ পাসক সিন্ধে পাইলা গৈ ॥
 নিবন্ধন হৰি হাতে চক্ৰ ধৰি ।
 প্ৰিথিবিক লাগি আসিলা দেবহৰি ॥
 প্ৰিথিবিক লাগি আসিলা নাৰায়ন ।
 নৰকাসুৰক বধিবাক মন ॥
 শুনিলা নৰক আসিলা হৰি ।
 উঠিয়া ধাইলা গজ কন্ধে চৰি ॥
 গোকৰক লাগি প্ৰহাৰিলা সুল ।
 চক্ৰে কাটি হৰি কৰিলা নিম্বুল ॥
 দেখি নাৰায়নে হাতে চক্ৰ ধৰি ।
 প্ৰহাৰ কৰিলা হৰি ছফাৰ কোৰি ॥
 বিষ্ণু চক্ৰে খেদি জাই কুজ্ঞান কুমন্ড কাটি ফেলাই ॥
 সূদৰ্শন চক্ৰে খেদি লাগ পাইলা ।
 নৰকৰ সিৰ কাটিয়া ফেলাইলা ॥
 গজ কন্ধে হস্তে পৰিলা ঢলি ।
 কম্পিলা মহি খণ্ড খণ্ড কোৰি ॥
 অসুৰৰ বধ সূনি জত বিৰ ।
 আসিলেক খেদি ঝফাৰি সিৰ ॥
 হাতে সুল ধৰি আসিলা ধাই ।
 সবাক কাটিলা চক্ৰে লাগ পাই ॥
 আৰু অৱসেয জত বিৰ আছে ।
 সৱাকো বিষ্ণুচক্ৰে কাটিলা পাছে ॥
 কুজ্ঞান কুমন্ড কাটিয়া ফেলাইলা ।
 তেৱে চক্ৰপাট নিজ থানে গৈলা ॥
 চক্ৰৰ জন্ম সমাপতি ভৈলা ।
 হুং হুংকাৰ সূদৰ্শন চক্ৰৰ হুংকাৰ ॥

বিসবান ব্যোধি হাড়া মন্দকড়া ।
 সমস্তে মল্ল তল্ল কাটি কৰু বৃন্দামাৰ ॥
 হুং হুংকাৰ হুং খং হাং স্বাহা ।
 স্বাহা ছফাৰি সূদৰ্শন চক্ৰে কাটি নিলা মাৰি ॥
 হৰ চক্ৰ হৰ হৰ হৰ ।
 সূদৰ্শন নামে চক্ৰ তৃজগতে ভয় চিত ।
 জাক জপনে কাটে বান বিষ মল্ল ॥
 পুনৰ্বাৰ চক্ৰপাট প্ৰহৰন কৰি ।
 যক্ষ পিসাচ কুবিৰ গলাইৰ মায়া কাটো ॥
 পুনুৰ্বাৰ চক্ৰপাত প্ৰহাৰ কৰো ।
 হৰি চন্দ্ৰক মুক্ষ কৰি দস খেত্ৰৰ মায়াক কাটো ॥
 পুনুৰ্বাৰ চক্ৰপাট প্ৰহাৰ কৰি ।
 গোষক্ষক মুক্ষ কৰি ॥
 যাবত জক্ষৰ মায়া কাটো ।
 পুনুৰ্বাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰ ॥
 ধন কুবিৰক মুক্ষ কৰি ।
 অঠৰ কুবিৰৰ মায়া কাটো ॥
 ধন কুবিৰক মুক্ষ কৰি পুনুৰ্বাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 অঠৰ গলাইৰ মায়া কাটো ॥
 পুনুৰ্বাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 জগধজ দুই দৈত্যক আদি কৰি ॥
 চৌৰাসি দৈত্যৰ মায়া কাটো ।
 ছফাৰি চক্ৰ কৰিলো প্ৰহাৰ ।
 সম্ভো জাতি চামানৰ মায়া কাটি কৰিলু দহাৰ ॥
 ছফাৰি চক্ৰ কৰিলো প্ৰহাৰ ।
 তেৰটা বাকৰ মায়া কাটি কৰিলো পানিধাৰ ॥
 ছফাৰি চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 কালোৰ অতি কালোৰ মায়া নিবাৰণ কৰো ॥
 হুং হুংকাৰ চক্ৰ প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰো কলিয়া সৰু কলিয়াৰ মায়া কাটো ॥

ছং ছংকাৰ চক্ৰে প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰ হাজাৰক সৰু হাজাৰক ।
 মুক্ষ কৰি উনু কোটি দেৱৰ মায়া কাটো ॥
 ছং ছংকাৰ চক্ৰে প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰ পানি পুনিয়াক সৰু পানি পুনিয়াক ।
 তেৰোলাখ দেৱ পাৰ্বৰতিয়াৰ মায়া কাটো ॥
 ছং ছংকাৰ চক্ৰে প্ৰহাৰ কৰো ।
 বৰহাকনা জক্ষ আউঠু কুটি ॥
 অৰণ্যৰ দেৱৰ মায়া কাটো ।
 ছং ছংকাৰ মহা চক্ৰেৰ তোমাৰ ছংকাৰ ॥
 ডাকিনি জুগিনি ভূত ডাহিনি ।
 ভূত নিদানৰ পিচাস ॥
 জখিনি বিৰানি কৈইবৰি দৈত্যানি আলক্ষনি বিলোক্ষনি ।
 সাসান সালি অন্ত কৰালিক ।
 আদি কৰি সমস্ত দেৱক মায়া কাটো ॥
 ছং ছংকাৰ সুদৰ্শন চক্ৰে তুমাৰ ছংকাৰ ॥

বৃক্ষ আৰোপণ ।

শূন্যত ভ্ৰমণ শূন্যত থান, যোগ মন্ত্ৰে কৰে বৃক্ষ আৰোপণ, আয়ত মেচাৰি বাফা
 আয়ত আয় মেচাৰি, কাকলে ধুমা আয়, বিমুখিয়া আয়, সড়াউ আয়, বিড়ায়ো
 আয়, চফলে আয়, গমনে আয়, বিষ্কা সিঞ্চা পণ্ডুয়া আয়, অভায় আয়,
 গকুলা আয়, হৰি চন্দ্ৰ আয়, যেমন তং কিত আয়, বিং বিং বিং বিং ফট্ ফট্
 লং লং যেমনে সাধ্য তেমনে আয়, যেমনে শিব তেমনে আয়, আকাশে সঞ্চাৰ
 পৃথিবী পায় । সত্ৰেৰে চলিয়ো আমুকিৰ গায়, তদ্বা লংঘয় মন্দ মন্দ আমুকৰি গায়,
 আমুকৰি বিচাট মন্দং, বং লং দং বং জং পং হং হং তং মিং ঔং ঔং অমুকশং
 তদং স্বাহা ॥

গৃহকম্পন মন্ত্ৰ ।

হস্তী বন গৃহ চাল কম্পে গগন মণ্ডল । কতো আকাশত ভ্ৰমে কতো বন
 পৰ্বতত, যেনেকে ভ্ৰমৰি ফুৰে তিনিয়ো লোকত । ভূত ভবিষ্যত দেবতাৰ আগে
 কয় । চণ্ডকুমাৰ লাভি বেতাৰ চণ্ডীৰ তনয় দ্বাদশ বৎসৰ তপ কৰিলি বিস্তৰ । তুম্ব
 ছয়া মহাদেবে দিলা ইফট বৰ । নাট হস্তে জন্মিল কৈলাস সিংহৰে সত্যে সত্যে
 দেবীৰ অঙ্গিকাৰ । সত্যে সত্যে নথাকিবি ছৰাচাৰ ।

চৌমোখাৰাট । তাতে দেবী পাতিলে নাট । নাচন্তে নাচন্তে উঠিল ধুলি,
 দেবী লৈলা বাম হাতে কোচে তুলি । সেই ধুলিত কাল ধুমা উতপতি বুলি । হাতত
 অগনি ডিঙ্গিত কদ্রাক্ষ কান্ধত বুলি । তাহাৰ কনিষ্ঠ বিমুখিয়া ভাই । পৰৰ
 স্ত্ৰীক ধৰিবি জাই । কিছু ধুলি দেবীৰ বস্ত্ৰত বৈলা, সড়াউ বিড়াউ ছয়ো জন্মিলা ।
 পৰৰ স্ত্ৰীক সদায়ে হৰি । বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ নিয়ে চুৰি কৰি । বজ্ৰত পিতল আৰু
 তাম কাঁস । খল খলি দেবী তুলিলা হাস । যেবে সুনবি মায়েৰ দোহাই,
 হৰণ বস্ত্ৰক পেলাই দিবি তই । বস্ত্ৰৰ ধুলি মলয়া চাৰি পেলালা । বিষ্কা সিঞ্চা
 পণ্ডুয়া অভায় গকুলা জন্মিলা । সুন হৰি চন্দ্ৰ ভাই যাকে তাকে অপুত্ৰ
 কৰিবি তই । উপজিলা সবে নাটৰ থান । মোহোৰ বচনে চাৰিবি দুৰ্জ্জন ।

তাম্বুল বাৰা ।

চিলি মিলি সাগৰে মেঘে আন্দোল সাগৰে কৰে বালি । ফল ধৰি ডাক
 পাৰে দেবী গোসানী । ভূতুনী প্ৰেতনী পিসাচিনী বিড়ালি কিল কিল ধনি আই
 বিড়াক বন্দি কৰোঁ দেবীৰ আজ্ঞাক মানি । ওং দেবীৰ সপত । দেবী ভবানীৰ
 সপত ।

পুষ্প বাৰা মন্ত্ৰ ।

ডাহিন হাতে মালতী বাম হাতে পুষ্পচয় । আচোক মনুষ্য দেৱতা কম্পয় ।
 কম্পে অন্তৰ্গৰি কৰে টলবল । পাতালৰ পৰা আসি নিকালিল জল । লং ইতি
 পুষ্প বাৰণং ।

কদলী পত্ৰ বাৰা মন্ত্ৰ ।

চিৰল পত্ৰ বিৰল দন্ত, দুৰ্গাৰ তলপে ঝাৰিলোঁ পত্ৰ । স্ককিলা চামৰে মাৰিলো
 চাটি । আমুকীৰ গায়ৰ মায়া পেলালো কাটি । জং ইতি স্বাহা ।

চিকনি বাৰা মন্ত্ৰ ।

এক দিনা ব্ৰহ্মা কামধেনু ছুহিবাক লৈলা । ত্ৰিদশ দেবতাগণ সেই থানে
গৈলা । ব্ৰহ্মাদেৱে বাৰিলা জেঙ্গ । ত্ৰিদশ দেৱতা ক্ষেত্ৰ বিড়াৰ লাগিল চঙ্গ ।
বং ইতি ব্ৰহ্মাৰ শাপ ঔ । ফং ইতি দুৰ্গাৰ তলপ জং ইতি জটা চিঙ্গ । সং
ইতি গাঠি । জং ইতি বৈক্ষা । ভং ইতি ভবানীৰ শপত । বং ইতি ক্ষেত্ৰ বন্দি ।
কং বং কতেং ফিং । ডিং ইতি মন্ত্ৰশ্চ ক্ষেত্ৰ পালায় নমঃ ।

সূত্ৰ বাৰা ।

ব্ৰহ্মা বিষ্ণু ৰুদ্ৰ তিনিজন হৈবা সাথি । মই আমুকীৰ গা বান্ধো ইথানত
বসি মহামাই দেবী কাটি দিলা সূত । মই আমুকীৰ আঠ ক্ষেত্ৰবিড়াউ চিৰাউ বন্দি
কৰো দেবীৰ পুত । আকাশত দেবতাক বান্ধিলোঁ ভীম জৰি । পাতালত নাগিনী
বান্ধিলোঁ খব কৰি । আমুকীৰ গায় বান্ধিলো অনেক যতনে । দেবীৰ চৰণ
চিন্তি বোহো এক মনে । এই গাঠিৰ উপৰে যি কৰিব যায় । খাণ্ডা ধৰি
কাটিব, তাক কালিকা চণ্ডী মায় ।

সৰিসা বাৰা মন্ত্ৰ ।

এক দিনা কাৰ্ত্তি গণপতিৰ জন্ম ভৈলা । জন্ম হৈয়া যক্ষ ৰূপক দেখিলা ।
ৰূপ দেখি ব্যামোহিত ভৈলা মন । ছইকো যাই লংঘিলা তেতিক্ষণ । সৰিসা
গুঠি সৰিসা মুঠি দেবী আনি দিলা সৰিসা বাটি । সেই সৰিসাৰ জাৰিলা তেল ।
ক্ষেত্ৰ বিড়াৰ ভাঙ্গিলা মেল । শুন সৰিসা তোৰ কহো জন্ম জাতি । মলয়া
গিৰি পৰ্ব্বতত ভৈলা উতপতি । সোনাৰ লাঙ্গল ৰূপাৰ ফাল । কৈলাসৰ
গোসাই জুবুলা হাল । হাল বাহন্তে উঠিল মাটি । গজিল সৰিসা মেদিনী
ফাটি । চল সাৰিসা চল । দেবীকাৰ বৰ । যি ঠাই আছে ক্ষেত্ৰ বিড়া
তাহাক খেদি ধৰ । তাহাক জাৰি আনক জাস । গঙ্গাতীৰে বৰ্ত্তিস কপিলা বধ ।
পাঞ্চ পাণ্ডবৰ শৰত পৰস । মহাদেৱৰ জটা চিঙ্গস হনুমন্তৰ লাঞ্জত ধবস ।
সীতা আইক ঘৰ কৰস । দেব ঋষিগণ ব্ৰহ্ম ঋষিগণৰ সপত । এই বাক্য লাৰস
দেবী মায়ক ঘৰ কৰস ।

দিশ বন্দি মন্ত্ৰ ।

আহো ৰাত্ৰি প্ৰমানে পুতিলোঁ চাট । পূবে বন্দি পশ্চিমে বন্দি উত্তৰে
বন্দি দক্ষিণে বন্দি । আন মন্ত্ৰে তাৰ নপাবেক সন্ধি । আৰু গাৱ বন্দি ঘৰ

বন্দি ছুৱাৰ বন্দি কৰি থও । চুলত ধৰিয়া সেৱা কৰাও । আমুকীৰ জপৰা বিড়া ।
উঠা বিড়া ডালুয়া বিড়া । নামতো বিড়া থামাচা বিড়া । দগক্ষা বিড়া । টুপনিয়া
বিড়া । ওং নাভি কুণ্ডলী দেবী ভবানীৰ সপত । মোৰ বচন নুহি দুৰ্গা দেবীৰ
ডাক । মেলিলা আঠ বিড়া অন্তৰী থাক ।

দক্ষিণত বন্দি কৰো যমনাম । পশ্চিমত বন্দি কৰোঁ বৰুণ অনুপাম । উত্তৰত
বন্দি কৰো কৈলাস সমে হৰ । পূবে বন্দি কৰো ভানু ভাস্কৰ । উত্তৰত বন্দি
কৰো ভবানী পাৰ্ব্বতী । পতালত বন্দি কৰো মার বসুমতী । অৰাত্ৰি প্ৰমানে
পাতিলোঁ চাট । দেবী দিছে তোক নিৰ্ভয় বাট । চল বেটা চল মেক গিৰি
পৰ্ব্বতে চল । হিলে দলে চল গ্ৰাম নগৰে চল । যৈকে ইচ্ছা তৈকে চল । অৰত্ৰি
প্ৰমানে পুতিলোঁ চাট । ব্ৰহ্মাৰ নাগ পাশে বান্ধিলোঁ বাট । দেবীৰ আঞ্চোল
মহাদেবৰ জট । এই ঔষধে মাৰিলো চাটি । অন্ধকাৰ কৰিলোঁ তোৰ দিন কি
ৰাতি । দুৰ্গাৰ শপত ব্ৰহ্মাৰ নাগ পাশ মহাদেবৰ জট দেবীৰ তলপ ।

ধনুবাটলি মন্ত্ৰ ।

উচ্চ ঘৰ ওৰ মাটি দেবী আনিলা কাটি । খচি গুলি দিলা হাতত । বাটলি
হৈ গেল দেবীৰ পাকত । শুন বেটা শুন । ব্ৰহ্মা দেবীৰ গুণ । মাৰ বাটলি
যাহা চলে আঠ বিড়াৰ যাই মাখাত পৰে । ব্ৰহ্মা দিলা ধনু খানি ৰুদ্ৰে দিলা গুণ
বান । আঠ বিড়াৰ দলি মায়ী শব্দ কৰিলোঁ নিৰ্জ্জান ।

গঢ় মন্ত্ৰ ।

কাল কিল কৈল মেচাৰ বাণী । কৈত আছে কোন দেৱতা লীলায়ে নজানি ।
মই কৰো গুণ তোক লাগি । তই থাক মোক লাগি । মই কৰোঁ গুণ দেবীৰ
আজ্ঞায় গুণ । তই দক্ষিণ কৰ্ণ পাতি শুন । জয় জয় নৰসিংহ গগণ সমতা ।
মই কৰো গুণ দেউ বিড়া পলাই চতুৰ্ভিতা । গৃহ খনৰ উপৰে উঠি, চাৰি কোনে
চাৰিটি মাৰিলোঁ খুটি । এই খুটিৰ ভিতৰ পশ য়েবে, হনুমন্তৰ লাঞ্জত ধবস তেবে ।
সীতা মাৰক ঘৰ কৰস তেবে । বাপ হনুমন্ত কৰো হাত যোৰ । লক্ষাৰ বিভীষণৰ
ছফাৰ । লাঙ্গুলে বান্ধিলোঁ সাতখানি গড় । হনুমন্তৰ লাঞ্জে কৰিলোঁ সম ।
দুৰ্গা আচোক দেৱতা নলজে যম । এই বাক্য লৰে দেবী মাৰক ঘৰ কৰে ।
মহাদেবী দুৰ্গাদেবী পাতি আছে খেড়ি । সত্যৰ দোহাই লাৰস যদি তাতে পৰি মৰি ।

বিড়া বন্ধ মন্ত্ৰ।

বাপ আদিয়া মায় অদিতি। মন্ত্ৰে বিড়া বান্ধো নাহিকে সন্ধি। মহাদেৱৰ গণ অধিতৰ পো। মন্ত্ৰে বন্দি কৰোক নুযাইবি পো। মহাদেৱৰ আজ্ঞা দুৰ্গাৰ বৰ। বান্ধিলো বিড়া পশি থাক ঘৰ। মোহোৰ হুঙ্কাৰ মহাদেৱৰ বৰ। উত্তৰে বান্ধো কুব্ৰেবৰ গড়। আকাশে বান্ধো দেৱতাগণ পাতালে বান্ধো ধনপতিগণ। জলে বন্দি কৰো জল কোৱাঁৰ সশ্চে বন্দি কৰো চুচিয়া গণ। শুনিকী মেনিকী ছই বহিনী পুত্ৰ বন্দি কৈলা মনুষ্য গণে। নৰসিংহৰ হুঙ্কাৰ মহাদেৱৰ বৰ। বান্ধিলোঁ বিড়া পশি থাক ঘৰ। তোৰ উপদ্ৰব সহিব নপাবি বন্দি কৰিলোঁ বাপৰ আজ্ঞা পালি। নাগপাশে হনুমন্ত কেন ভৈলা বন্দি। হাড়িৰ মুখে সমা বেটা নাহি সন্দি। নৰ সিংহৰ হুঙ্কাৰ বান্ধিলোঁ সপ্ত ছৱাৰ।

কৰতি মন্ত্ৰ।

অনন্ত শয্যাত স্মৃতিয়া আচন্ত চাৰি বেদ বাজ ভৈলা নিশ্বাসত হন্তে। ওঙ্কাৰ শব্দে অথৰ্ব বেদ ভৈলা। অথৰ্ব আছে কৰতি কহে। কৰতিব হন্তে জগত বহে। কৰতি মধ্য বেদ কৰতি বেদ কৰতি ওঙ্কাৰ শব্দে কৰতি ব্ৰহ্ম কৰতি। মাৰে চৰিটা কৰতি কাটি কৰে পানি ধাৰ। ওঙ্কাৰ শব্দে গোসাই জপিবাক লৈলা। ওঙ্কাৰ শব্দে আছে যম যিতো বেদ কৰতি নাম থৈলা। ওঙ্কাৰ শব্দে গোসাই চাৰিলেক ডাক। ওঙ্কাৰ শব্দে চাৰি বেদ বাৰ। ওঙ্কাৰ শব্দে ব্ৰহ্মাকে স্মৰিলা। চাৰিখান বেদ ব্ৰহ্মাৰ আগত পৰিলা। ওঙ্কাৰ শব্দে ব্ৰহ্মা দিলা ডাক। অপোনাৰ বিছা এৰি বাপৰ বিছা কাটি। আপনাৰ বিছা এৰি পৰ বিছা ধৰি। শৰ পেলালো কাটি। বায়ু শৰ কাটো। বায়ু বান কাটো। ইন্দ্র বান কাটো। চন্দ্র বান কাটো সূৰ্য্য বান কাটো। চন্দ্র শৰ কৰো খণ্ড খণ্ড। মহেশ্বৰৰ আজ্ঞা কুমন্ত্ৰ কাটি কৰো বণ্ড ভণ্ড। কুক মহেশ্বৰৰ শৰ কাটো। বায়ু শৰ কাটো। বহি শৰ কাটো। মুষ্টি শৰ কাটো। উলতা শৰ কাটো। পালটা শৰ কাটো। উভতা শৰ কাটো। খল শৰ কাটো। সপা শৰ কাটো। ফুটা শৰ কাটো। সাত শৰ কাটো। খাস্ত শৰ কাটো। হুহুয়া শৰ কাটো। নচয়া শৰ কাটো। হাৰ শৰ কাটো। অনু শৰ কাটো। খোড়া শৰ কাটো। বস্ত শৰ কাটো। ছুন্ধ শৰ কাটো। বজ্জ শৰ কাটো। কুমন্ত্ৰ কাটি কক নিৰ্য্যান। ব্ৰহ্ম কৰোতি ধৰিলোঁ ডাটি। চুৰচণ্ড পেলালোঁ

কাটি। ইন্দ্র চুৰ কাটো। চন্দ্র চুৰ কাটো। সূৰ্য্য চুৰ কাটো। ব্ৰহ্ম চুৰ কাটো। বায়ু চুৰ কাটো। বিষুচুৰ কাটো। মাত চুৰ কাটো। আন্তুচুৰ কাটো। দান্তুচুৰ কাটো। ভৰিচুৰ কাটো। মুষ্টিচুৰ কাটো। মাটিচুৰ কাটো। গৰ্ভচুৰ কাটো। গৰ্ভৰ নাভিচুৰ কাটো। দেখাচুৰ কাটো। খোজচুৰ কাটো। সংসাৰৰ কুমন্ত্ৰণা সকলো কাটো। মহেশ্বৰক স্মৰি সমস্তে শৰ মাৰি থৈলোঁ জান্তি। দেব অগ্নি মনুষ্যৰ শৰ কৰিলোঁ পানি। চল চল শৰ চল গুৰুৰ আজ্ঞায়। যি হানিছে শৰ সেই শৰ সমস্তে পৰ। নাছিল থিৰ যৈসানি উতপতি ভৈলা, কালকুট শৰ। বামৰ শৰ। লক্ষণৰ শৰ। নাগ শৰ। পোতা শৰ। চিঞ্জলিয়া শৰ। পিঞ্জলিয়া শৰ। দেবশৰ। মনুষ্যৰ শৰ। ইন্দ্র শৰ। চন্দ্রশৰ। বায়ুৰ অগ্নিশৰ। উলতা শৰ। পালতা শৰ। দৈত্য শৰ। ইন্দ্রশৰ। যিহানিছে আমুকাৰ গাৱৰ শৰ। সেই শৰ তাৰ শৰীৰে পৰ। গুৰুক স্মৰি কৰতি ধৰিলোঁ ডাটি। আপোনাৰ মন্ত্ৰ ৰাখি আনৰ মন্ত্ৰ পেলাইলোঁ কাটি। জয় জয় কৰতি উতপতি ভৈলা। গোসাই যৈসানি সৃষ্টি আৰম্ভিলা তৈসানি কৰতি উতপতি ভৈলা। নাছিল জল থল নাছিল আকাশ নাছিল চন্দ্র সূৰ্য্য কাৰো প্ৰকাশ। তৈসানি কৰতি উতপতি ভৈলা, দেৱতাৰ শৰ পেলা ইলা কাটি। দেৱতাৰ শৰত যি ভৈলা। কৰতি মন্ত্ৰে দৈত্য দানৱৰ বান। শৰ কাটি কৰিলোঁ উচ্ছন্ন। কৰতি উতপতি ছই ধাই। ব্ৰহ্মাৰ শৰ ব্ৰহ্মাৰ বান কাটিয়া পেলাই। যুগুতীৰ শৰ কাটো। বাহিৰে ব্ৰহ্মা মেলিলা বান। কৰতি মন্ত্ৰে কাটি কৰো খান খান। অধে কাটো উধে কাটো। মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালোঁ কালকুট ব্যাধি পানি কৰোঁ। খট খট পানি বজ্জ বোগ সব কৰিলোঁ পানি। কৰোতি মন্ত্ৰ পঢ়ো মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালোঁ। নাৰানি শৰ নিচকি শৰ গৰ্ভকি শৰ মাৰ শৰ কৰিলোঁ পানি। ব্ৰহ্ম কৰতি পঢ়ো। গুৰুৰ আজ্ঞা পালোঁ। অধে কৰতি উধে কৰতি পঢ়িলোঁ। যেবে বজ্জ হাৰা পানি কক তেবে। মনুষ্য বত্ৰিশ শিৱত কৰোতি মন্ত্ৰ পঢ়ো। যেবে কালকুট হাৰা মানে পানি কক। তেবে চন্দ্র বান্ধো সূৰ্য্য বান্ধো। বত্ৰিশ নাৰিৰ পৰাই ব্যাধিক পানি কক। বাহিৰক যাই। কৰতি মন্ত্ৰ পঢ়িলে ঠায় পানি ছই। যেই যেই পালে যাই। কাটিলোঁ হাৰা সবে আছে চাই। মেলিলোঁ বান কাটি কৰো নব খান। প্ৰথমতে দেৱীয়ে মনুষ্যে কালকুট শৰ কাটি কৰো নব খান। বত্ৰিশ শঙ্কৰ কৰোতি মন্ত্ৰে কাটি পানি কৰো। চুন কৰতি পঢ়িলে শৰ সহস্ৰ বোল সিয়ো পানি ছই। বজ্জে বজ্জে কাটো হাৰা শৰ। সেগশৰ। লেগশৰ। চাহনি শৰ। অমিষ্য শৰ। উৰ্দ্ধশৰ।

বিড়া বন্ধ মন্ত্ৰ।

বাপ আদিয়া মায় অদিত্তি। মন্ত্ৰে বিড়া বান্ধো নাহিকে সন্ধি। মহাদেৱৰ গণ অধিত্তিৰ পো। মন্ত্ৰে বন্দি কৰোক নুযাইবি পো। মহাদেৱৰ আজ্ঞা দুৰ্গাৰ বৰ। বান্ধিলো বিড়া পশি থাক ঘৰ। মোহোৰ ছফ্কাৰ মহাদেৱৰ বৰ। উত্তৰে বান্ধো কুবেৰৰ গড়। আকাশে বান্ধো দেৱতাগণ পাতালে বান্ধো ধনপতিগণ। জলে বন্দি কৰো জল কোৱাৰ সশ্চে বন্দি কৰো চুচিয়া গণ। শুনিকী মেনিকী দুই বহিনী পুজ্জ বন্দি কৈলা মনুষ্য গণে। নবসিংহৰ ছফ্কাৰ মহাদেৱৰ বৰ। বান্ধিলোঁ বিড়া পশি থাক ঘৰ। তোৰ উপদ্ৰব সহিব নপাৰি বন্দি কৰিলোঁ বাপৰ আজ্ঞা পালি। নাগপাশে হনুমন্ত কেন ভৈলা বন্দি। হাড়িৰ মুখে সমা বেটা নাহি সন্দি। নব সিংহৰ ছফ্কাৰ বান্ধিলোঁ সপ্ত দুৱাৰ।

কৰতি মন্ত্ৰ।

অনন্ত শয্যাত স্তুতিয়া আচন্ত চাৰি বেদ বাজ ভৈলা নিশাসত হন্তে। ওঙ্কাৰ শব্দে অথৰ্ব বেদ ভৈলা। অথৰ্ব আছে কৰতি কহে। কৰতিৰ হন্তে জগত বহে। কৰতি মধ্য বেদ কৰতি বেদ কৰতি ওঙ্কাৰ শব্দে কৰতি ব্ৰহ্ম কৰতি। মাৰে চৰিটা কৰতি কাটি কৰে পানি ধাৰ। ওঙ্কাৰ শব্দে গোসাই জপিবাক লৈলা। ওঙ্কাৰ শব্দে আছে যম যিতো বেদ কৰতি নাম থৈলা। ওঙ্কাৰ শব্দে গোসাই চাৰিলেক ডাক। ওঙ্কাৰ শব্দে চাৰি বেদ বান্ধ। ওঙ্কাৰ শব্দে ব্ৰহ্মাকে স্মৰিলা। চাৰিখান বেদ ব্ৰহ্মাৰ আগত পৰিলা। ওঙ্কাৰ শব্দে ব্ৰহ্মা দিলা ডাক। অপোনাৰ বিছা এৰি বাপৰ বিছা কাট। আপোনাৰ বিছা এৰি পৰ বিছা ধৰি। শৰ পেলালো কাটি। বায়ু শৰ কাটো। বায়ু বান কাটো। ইন্দ্র বান কাটো। চন্দ্র বান কাটো সূৰ্য্য বান কাটো। চন্দ্র শৰ কৰো খণ্ড খণ্ড। মহেশ্বৰৰ আজ্ঞা কুমন্ত্ৰ কাটি কৰো বণ্ড ভণ্ড। কুক মহেশ্বৰৰ শৰ কাটো। বায়ু শৰ কাটো। বহি শৰ কাটো। মুষ্টি শৰ কাটো। উলতা শৰ কাটো। পালটা শৰ কাটো। উভতা শৰ কাটো। থল শৰ কাটো। সপা শৰ কাটো। ফুটা শৰ কাটো। সাত শৰ কাটো। খান্ত শৰ কাটো। ছুছয়া শৰ কাটো। নচয়া শৰ কাটো। আৰ শৰ কাটো। অনু শৰ কাটো। খোড়া শৰ কাটো। বস্ত শৰ কাটো। ছুফ শৰ কাটো। বজ্জ শৰ কাটো। কুমন্ত্ৰ কাটি কৰু নিৰ্ঘ্যান। ব্ৰহ্ম কৰোতি ধৰিলোঁ ডাটি। চুবচণ্ড পেলালোঁ

কাটি। ইন্দ্রৰ চুব কাটো। চন্দ্র চুব কাটো। সূৰ্য্য চুব কাটো। ব্ৰহ্ম চুব কাটো। বায়ু চুব কাটো। বিষুচুব কাটো। মাত চুব কাটো। আহুচুব কাটো। দান্তুচুব কাটো। ভৰিচুব কাটো। মুষ্টিচুব কাটো। মাটিচুব কাটো। গৰ্ভচুব কাটো। গৰ্ভৰ নাভিচুব কাটো। দেখাচুব কাটো। খোজচুব কাটো। সংসাৰৰ কুমন্ত্ৰণা সকলো কাটো। মহেশ্বৰক স্মৰি সমস্তে শৰ মাৰি থৈলোঁ জান্তি। দেব অগ্নি মনুষ্যৰ শৰ কৰিলোঁ পানি। চল চল শৰ চল গুৰুৰ আজ্ঞায়। যি হানিছে শৰ সেই শৰ সমস্তে পৰ। নাছিল থিৰ যৈসানি উতপতি ভৈলা, কালকুট শৰ। বামৰ শৰ। লক্ষ্মণৰ শৰ। নাগ শৰ। পোতা শৰ। চিঞ্জলিয়া শৰ। পিঞ্জলিয়া শৰ। দেবশৰ। মনুষ্যৰ শৰ। ইন্দ্র শৰ। চন্দ্রশৰ। বায়ুশৰ অগ্নিশৰ। উলতা শৰ। পালতা শৰ। দৈত্য শৰ। ইন্দ্রশৰ। যিহানিছে আমুকাৰ গাৱৰ শৰ। সেই শৰ তাৰ শৰাবে পৰ। গুৰুক স্মৰি কৰতি ধৰিলোঁ ডাটি। আপোনাৰ মন্ত্ৰ ৰাখি আনৰ মন্ত্ৰ পেলাইলোঁ কাটি। জয় জয় কৰতি উতপতি ভৈলা। গোসাই যৈসানি সৃষ্টি আৰম্ভিলা তৈসানি কৰতি উতপতি ভৈলা। নাছিল জল থল নাছিল আকাশ নাছিল চন্দ্র সূৰ্য্য কাৰো প্ৰকাশ। তৈসানি কৰতি উতপতি ভৈলা, দেৱতাৰ শৰ পেলা ইলা কাটি। দেবতাৰ শৰত যি ভৈলা। কৰতি মন্ত্ৰে দৈত্য দানৱৰ বান। শৰ কাটি কৰিলোঁ উচ্ছন্ন। কৰতি উতপতি ছই ধাই। ব্ৰহ্মাৰ শৰ ব্ৰহ্মাৰ বান কাটিয়া পেলাই। যুগুতীৰ শৰ কাটো। বাহিৰে ব্ৰহ্মা মেলিলা বান। কৰতি মন্ত্ৰে কাটি কৰো খান খান। অধে কাটো উধে কাটো। মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালোঁ কালকুট ব্যাধি পানি কৰোঁ। খট খট পানি বজ্জ বোগ সব কৰিলোঁ পানি। কৰোতি মন্ত্ৰ পঢ়ো মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালোঁ। নাৰানি শৰ নিচকি শৰ গৰ্ভকি শৰ মাৰ শৰ কৰিলোঁ পানি। ব্ৰহ্ম কৰতি পঢ়ো। গুৰুৰ আজ্ঞা পালোঁ। অধে কৰতি উধে কৰতি পঢ়িলোঁ য়েবে বজ্জ হাৰা পানি কৰু তেবে। মনুষ্য বত্ৰিশ শৰত কৰোতি মন্ত্ৰ পঢ়ো য়েবে কালকুট হাৰা মানে পানি কৰু। তেবে চন্দ্র বান্ধো সূৰ্য্য বান্ধো। বত্ৰিশ নাৰিৰ পৰাই ব্যাধিক পানি কৰু। বাহিৰক যাই। কৰতি মন্ত্ৰ পঢ়িলে ঠায় পানি ছই। য়েই য়েই পালে যাই। কাটিলোঁ হাৰা সবে আছে চাই। মেলিলোঁ বান কাটি কৰো নব খান। প্ৰথমতে দেবীয়ে মনুষ্যে কালকুট শৰ কাটি কৰো নব খান। বত্ৰিশ শৰ কৰোতি মন্ত্ৰে কাটি পানি কৰো। চুন কৰতি পঢ়িলে শৰ সহস্ৰ বোল সিয়ো পানি ছই। বজ্জ বজ্জ কাটো হাৰা শৰ। সেগশৰ। লেগশৰ। চাহনি শৰ। অমিষ্য শৰ। উৰ্দ্ধশৰ।

ভোক্তাশৰ । পোষাশৰ । চটকিশৰ । শনিশৰ । লুটিশৰ । লুটা শৰ ।
 ঢোলাশৰ । মাটিশৰ । ভ্ৰমবাশৰ । ভূমিশৰ । বাজলিশৰ । ঠিকিশৰ ।
 হেৰুলিশৰ । ভাণ্ডশৰ । পক্ষয়াশৰ । তালশৰ । সকল শৰ দিলোঁ থৈয়া ।
 চুন কৰতি পঢ়ি পানি কৰে । মহাদেৱৰ আজ্ঞা কৰে । গৰ্ভচণ্ড । পলাচণ্ড ।
 বায়ুচণ্ড বনিয়াচণ্ড । কৰতি পঢ়ো ব্ৰহ্মাক থিয়াই । মণ্ডক কৰো । পাখাৰ
 মাৰো চাটি, অনন্ত শৰ্ম্মাত গোসাই সূত্ৰিয়া আছন্ত । নিছাস কৰন্তে চাৰি
 বেদ বাজ তৈলা । ব্ৰহ্ম কৰতি বিষ্ণু কৰতি ক্ৰম কৰতি দেব কৰতি
 চাৰি কৰতি উতপতি তৈলা । শূনি কৰতি কিবা চাওঁ স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক
 যাওঁ । এহি শূনি কৰোতি মহা ক্ৰোধ তৈলা । স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক গৈলা ।
 ইন্দ্ৰৰ গাঠি কাটো চন্দ্ৰৰ গাঠি কাটো সূৰ্য্যৰ গাঠি কাটো জনেকৰ গাঠি
 কাটো । মই য়েবে হাতে কৰতি ধৰো ডাটি । পেলালো অমুকাৰ কুজ্ঞান মন্ত্ৰক
 কাটি । নিসা নাৱ শৰী সন্তাদীৰ বচন লবস মহাদেৱৰ চক্ৰত পৰি মবস ।
 বায়ুৰ গাঠিক কাটো । খলৰ গাঠিক কাটো মংসৰ গাঠিক কাটো । য়েবে মই
 কৰতি মন্ত্ৰ খান ধক ডাটি চৌষষ্টি কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ পেলালোঁ কাটি । শূনি বিষ্ণু
 কৰতি মই কিবা চাউ । পাতালৰ গাঠি মানে পানি কৰি কাটিবাক যাওঁ । এহি
 বুলি বিষ্ণু কৰতি মহাক্ৰোধ তৈলা । পাতালৰ গাঠিক কাটো । লক্ষ্মণৰ গাঠি
 কাটো । বাহুসৰ গাঠিক কাটো । চৌষষ্টি গাঠিক কাটো । য়েবে মই কৰতি
 মন্ত্ৰ খান হাতে ধক ডাটি । চৌষষ্টি কুমন্ত্ৰ কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ সমন্তে পেলালোঁ
 কাটি । শূনি ক্ৰম কৰতি মই কিবা চাউ । স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক যাওঁ ।
 এহি বুলি ক্ৰম কৰতি মহাক্ৰোধ তৈলা স্বৰ্গৰ গাঠি মানে কাটিবাক গৈলা । ব্ৰহ্মাৰ
 গাঠি কাটো । বিষ্ণুৰ গাঠি কাটো । ক্ৰমৰ গাঠি কাটো । খলৰ গাঠিক কাটো ।
 দেৱতাৰ গাঠিক কাটো । সমন্ত গাঠিক কাটো । হাতে কৰতি মন্ত্ৰ খান ধক ডাটি ।
 আঙ্গ মেলা জাঙ্গ মেলা মেলা বক্ৰিশ নালা ।

চন্দ্ৰ সাথি, সূৰ্য্য সাথি । আমুকাৰ মুখ বাথি অম্বচূৰ মেলা । দাম্বচূৰ
 মেলোঁ । চুলি চূৰ মেলোঁ । স্বৰ্গ চূৰ মেলা । ভৰি চূৰ মেলা । জল চূৰ
 মেলা । খল চূৰ মেলা । পাতালি চূৰ মেলা । চৌষষ্টি চূৰ চণ্ড মেলি পানি
 কৃত্য কৰো । ব্ৰহ্মা মহাদেৱৰ আজ্ঞা পালো । কুমন্ত্ৰ কুজ্ঞান কুৰ্শ্ম হাড়া মন্দ
 কৰা বোগ ব্যাধি চুন কৰতি পঢ়ি সমন্তকে পানি কৃত্য কৰো ।

ধৰণি মন্ত্ৰ ।

ধৰণি কটকট ধৰণি চাল ।
 মোৰ ধৰণিৰ উপৰে বিয় নাই আৰ ॥
 নাথ্য ধৰণি নাথ্য জল ।
 বিয় নামি যা পাতালপুৰ ॥
 য়েবে ছাৰি বিয় উপৰে যাস ।
 আই পদ্মকুমাৰীৰ মাথা খাস ॥
 ধৰণি বান্ধো ইঠা ধৰণি বান্ধো সিঠা ।
 ধৰণি বান্ধো চান্দ সূৰ্য্য ছুই দেৱতা ॥
 মোৰ ধৰণিৰ উপৰে কবস ঘাৰ ।
 আই পদ্মকুমাৰীৰ মাথা খাৰ ॥
 কোথি গেলা কোথি গেলা শংখৰ মাৰ ।
 শংখে বোলে থাইছে ভাগা দংশেৰ বাৰ ॥
 কি দংশিলা কপক পহিল বাজি ।
 কোন কোন সৰ্পে কাঢ়িলে বাৰ ॥
 ডাক দিয়া বোলে শংখেৰ মাৰ ।
 শংখে বোলে কৰিম কি ।
 ছুই ঠাই মাক কালকুট বিয় ।
 সৰ্পৰ মেজেলি সৰ্পৰ শ্ৰেষ্ঠা ॥
 কোন কোন সৰ্পৰ কোন কোন জাতি ।
 সৰ্পত বদিছি দাৰুণ কলি বাজা ॥
 এক ডেলি ফুল ফুলে দক্ষিণৰ আগে ।
 এক পাসি ফুল লাগে সাঠি মন্ত্ৰ নাগে ॥

সেই ফুল যেনে ঔষধিক পাই।
 জাবিয়া গোম গোম্বীৰ বিষ এখনে নোমাই।
 ওবে গোমা ত্তোৰ মাক জাতি।
 মাঘ মাহা পঞ্চমি তিথি ॥
 কৈক মাৰি কৈক পঠাইলা মনস্তে কচি বাজ।
 শঙ্কবিয়াৰ কটবি জাৰি।
 মই বিষ জাবো জলে মজে ॥
 আকাশত পানী নাই।
 ফুল দিলো বিষ নাই ॥
 বিষ বিষ বুলি মই দিলো গেৰি।
 বিষ গেল আকাশৰ ধনি।
 বিষ আছে ফন ফনস্তে ভন ভনস্তে।
 কধিব পানী খিব খিবস্তে ॥
 চফুই আখি চাইলা বিষ।
 ত্ৰিভুবনৰ সখিৰ বিষ ॥
 বামৰ আজাই কাক।
 গুৰুৰ আজাই কাক।
 কালকুট বিষ টিপতে মাৰো ॥
 মেচান্দেৰি মেচান্দেৰি মেচান্দেৰি নাড়ি।
 শৰাবত বিষে কৰে অনেক ধৈমালি ॥
 আদ বংশৰ পদ্মকুৰবী হাতে মগাৰ থাক।
 এক হাতে আছে খটাঙ্গ ওষক ॥
 এক হাতে আছে বিষৰ লাক।
 বিষেৰ লাক লৈয়া মাৰে মনে মনে হাসে ॥
 অচ্চ ধৰ্ম্মে কি ফুল ফুলে সি ফুল গন্ধতে ভাষে।
 পানী বসন্তি তকণি কাশে ভাঙ্গিল যুং ॥

ডাক দিয়া প্ৰচাবে চুপ্তাবে ডুং কানিৰ ভাঙ্গিল যুং।
 চুবে শঙ্কৰ চৰিল মাথে।
 চুবে জাক অমৃত হাতে ॥
 ফুটিল জল কুচিল পানী।
 মৈছেকৈছে কৰে ভাটি উজানি ॥
 গণ্ডুত কৰি ধৰিলে জল।
 আই পদ্মকুৰাবীৰ মাথা খাও ॥

গু কবতি ।

গু কবতি নিজ গুৰুৰ বচন শুনি ।
আদি আজ্ঞা অনাদি আজ্ঞা ।
একেশবে আছে মই আদি নিৰঞ্জন ॥
সৃষ্টি নাহিকে মোৰ নকৰে শোভন ।
এহি বুলি গোসাইব মম ভৈলা ॥
প্রকৃতক কটাক্ষে চাহিলা ।
নাভি কমলতে ব্রহ্মা উলজিলা ।
হৃদয় কমলতে বিষ্ণু উপজিলা ।
ললাটেতে কল্প উপজিলা ॥
সৃষ্টি কবিবাক আদেশিলা ।
আজ্ঞা শুনি সৃষ্টি তেখনে কবি নিৰ্ঘাম ॥
চৈধ্যতলা পৃথিবীৰ যাৰ যত ধৰ্ম্ম ।
তেতিফণে সৃষ্টি কৰিলা নিৰ্ঘাম ॥
ব্রহ্মায়ে স্রজন্ত বিষ্ণুৱে পালন্ত কল্পে সংহাৰন্ত ॥
চৈধ্যতলে পৃথিবীৰ হৰেক বকম বিয় ব্যাধিগণ ।
উপক পকে গাঠিগণ ।
বেদৰ বাহিৰে খেত্ৰে একে ঠাই ছই ॥
মনুষ্যক খাই হৰেৰ ভিতৰে নাভিৰা সৈগ্গাসিৰ ।
ভেশ ধৰি আছে মহেশ্বৰ ॥
সেহি বেলা বৈজ্ঞ ধনন্তৰি গৈলা মহেশ্বৰ ঠাই ।
তাক দেখি ধিয়ান ভঙ্গ ভৈলা ॥
বৈজ্ঞ ধনন্তৰীক স্তম্ভিবাক লৈলা ।
কি কাৰ্য্যে আসিলা মোৰ ঠাই ॥

গু কবতি ।

৯৭

বৈজ্ঞ বোলে শুমৰে জয়কো যে মনুষ্যক হিংসা
কৰে দেৱে দৈন্তো ।
আক এক কথা ভৈলা শুনা তাক কও ॥
সবাহাৰ মন্দকৰ বেদৰ বাহিৰ চুব চণ্ড বান
আমাক নামানে বেদক নুশুনে ।
নব মনুষ্যক বক্ষা কৰো কেন মতে ॥
হেন শুনি মহাদেৱ ব্রহ্মা পাশে গৈলা ।
মহেশ্বক দেখি ব্রহ্মা স্তম্ভিবাক লৈলা ॥
বেদৰ বাহিৰে গাঠি স্রঞ্জিলা কোন ঠাই
ব্রহ্মা বোলে চাবি বেদ জানো মই ॥
ইহাৰ বাহিৰ গাঠি নাজানু নিশ্চয় ।
অলৌচিয়া ছয়ো জনে বিষ্ণু পাশে গৈলা ॥
ব্রহ্মাক হৰক দেখি আসন দিয়াইলা ।
তাতে বসি ছয়ো জনে কহিবাক লৈলা ॥
হে বিষ্ণু ভগৱন্ত জগত অধিকাৰী ।
চৈধ্য তালে পৃথি সবে আছে জানি ॥
নানা ব্যাধি বোগ ভূত প্রোত পিসাক দৈত্য দানৱগণ ।
বেদোৰ বাহিৰ গাঠি যত ইসব মনুষ্যক মাৰি ফুৰে ॥
নমোস্তে বিষ্ণু বোলে হৈব ফই ।
ইসব কথা নাজানু মই ॥
অলৌচিয়া তিনি জনে উত্তৰ দিশে গৈলা ।
লোকালোক এৰি পাছে জলখান পাইলা ॥
বসিয়াছে পূৰ্ণকক্ষ অনন্ত শয্যাতে ।
হাজাৰেক স্তম্ভ ফটিক প্রকাশে উত্তৰ বহল
ঘৰ স্তবৰ্বৰ কোটি
চক্ৰতাপ উপবত জিলা মিলি দেখিতে স্তম্ভন ।
আঠভুজ বস্ত শ্যাম শৰীৰ যে কপ ॥
বেদ ভগৱন্ত বোলে হে ব্রহ্মা হে বিষ্ণু হে কল্প
তিনি কি কাজে আসিলা আমা ঠাই ।
তিনি জনে তুতি কৰি কহিবাক লৈলা ॥

হে পিতৃ অধিকাৰী পাত্ৰিলা আমাক ।
বাখিবাক নপাৰো সৃষ্টি সবাকো এৰি আইলো ॥
অৰোভিয়া গাঠি বেদৰ বাহিৰ উপক গাঠিগণ ।
নকৰে মান বেদক মুশুনে ॥

অজিলা বৈদ্য ধনন্তৰী ।
অৰ্থ বেদ দিলে তাৰে হাতে ।
গুৰুক স্মৰি সেহি মন্ত্ৰ গাই ।
তথাপিতো গাঠিৰ ভূৰি ভজ নাই ॥

ইশ্বৰে বোলে শুনিয়ো কাহিনি ।
তিনি জনে সৃষ্টি কৰিলা হৈমানি ॥
চাৰি সম্ভাসি মোত মাগি নিলা চাৰি চহৰ ।
খৰ্ব্বহাজাৰ ধৰণি ॥

এহি বুলি ঈশ্বৰে নামোতি বৈলা ।
নাজাও নাজাও সত্যে সত্যে সৃষ্টিত নাহি কাজ ।
বেদৰ বাহিৰ গাঠি আমাক কৰে লাজ ।
হেন শুনি ঈশ্বৰৰ ক্ৰোধ জ্বলি গৈলা ॥

গু, গু, গু বুলি তিনি বেলি দিলা ডাক
তন্ত্ৰ মন্ত্ৰ বেদৰ বাহিৰ গাঠি গু হুই থাক ॥
বিষ্ঠা যেন গু কৰক ।
গাই গণ গু কৰক ॥

তিনি কো বুলিলা ।
পেস্ত বিগুম ।
আমাৰ অমোঘ বাৰ্ণি খানিতে পাই ।
সাবেয়ে কহিলো নিচয় ॥

হেন বাক শুনি বজ্জ ভৈল ।
তিনি জনে গুৰুক প্ৰনামি মন্ত্ৰখান শিকি লৈলা ।
গৰ্ভতাকৰ ত্ৰিগুণ ভৈলা ॥
সমস্তোৰ গাঠি গু হুই পূৰ ।
লৈলা কৃষ্ণক প্ৰণামি উঠিলা তিনি জন ॥

ভগৱন্তে বোলে হৈব অজব অমৰ ।
তিনি জনে আজ্ঞা লৈয়া উঠি গৈলা ॥
আঠ দিশি অনন্ত ফেনা বিস্তাৰিবে লৈলা ।
আত্মবিয়া গাঠি পাই ॥

গু কৰতি কাটি পেলাইলা ।
তন্ত্ৰ মন্ত্ৰ পাতলোত গু কৰি থৈলা ॥
হৰ বিঘ হৰ নৰ মনুষ্যৰ বেদৰ বাহিৰ ।
তক্ষা গু কৰতি জৈপা কৰ ॥

মনুষ্যৰ পৰ্ভে দিয়া আতি ।
ইসৰ গাঠি মুঠি চূৰ ব্যাধি কাটি থৈলা ॥
এতেক গু কৰতি প্ৰখ্যাত ভৈলা ।
বাম গৈলা বৈকুণ্ঠে কলি যুগ ভৈলা ॥

অনুৰে দেৱদৈত্যো পিড়া কৰিবাক লৈলা ।
এহি মন্ত্ৰ খান সত্য যুগে গু গু হুই ॥
ঈশ্বৰৰ পানে গৈলা ।

তেতিম্বনে মনুষ্যক অধৰ্ম্মে যুৰিলা ॥
ব্ৰহ্মাই পৃথিবীৰ দেৱতা অজিলা ।
ব্ৰহ্মাৰ তুতিত ঈশ্বৰ তুম্ভ ভৈলা ॥
পাচে আসি কৃষ্ণ অৱতাৰ ভৈলা ।

অসংখ্যাত অনুৰ সংহাৰিলা ॥
সবাকো নিৰ্ঘ্যান কৰি বৈকুণ্ঠে চলিলা ।
পুনৰ্ভাৰ আসিয়া ধৰ্ম্মে যুৰিলা ॥
পাচে যোগ ধৰি সৈম্ভাসি আছে তপ কৰি ।
সেই বেলা সব হাড়া কৰমা গাঠি মুঠি উৰান ॥
কৰণে উপকে ধনু চাক ।

চূৰ গাঠি মুঠি ইসবে মনুষ্যক মাৰি ফুৰে ॥
যোগ বধে বাম গিৰি গু কৰতি পাই ।
সকলোক কাটি কৰিলা ঠাই ঠাই ॥
তৈৰ পৰা তিনি জনে পৃথিবীক আইলা ।
বৈষ্ণৱ ধনন্তৰিক মাতি এহি মন্ত্ৰ খানি দিলা ॥

গুৰুক প্ৰণামি বৈছে মন্ত্ৰ শিবে তুলি লৈলা
 উলটা পালটা গাঠি কাটিবাক লৈলা ॥
 সবে ভোলে পাতালৰ মাটি ।
 নবহৰি কুমৰে আনিলা কৰে কাটি ॥
 খচি গুলি দিলা চাকত কলহ হল ব্ৰহ্মৰ পাগত ।
 সেছি কলহত জাবিলো পানী ॥
 চলিশ কোটি গাঠি সৰ্বৰ কাটি ব্যাধি নিখৰ্বক ।
 চুব কাটি কৰিলো পানী ॥
 হৰ গাঠি মুঠি মূৰ ।
 সমস্ত গাঠি গুহুই পৰ ॥
 এছি মন্ত্ৰ খানি সত্য যুগে গুপ্ত তুই বইলা ।
 দ্বাপৰ যুগে বাম অৱতাৰ ভৈলা ॥
 এছি মন্ত্ৰ খান উচ্চাৰিবে লৈলা ।
 বামৰ আজ্ঞা লক্ষ্মণৰ আজ্ঞা আদি গোসানীৰ
 আজ্ঞা বিভিন্নৰ আজ্ঞা হুমুমন্ত্ৰৰ আজ্ঞা
 সবাকৈ নমস্কাৰ কৰি গাঠি দিশে আঠি দেশ ।
 জ্বৰ গাঠি কাটি গু কৰো ॥

ডাক-ভণিতা ।

জন্ম প্ৰকৰণ ।

এক দিন ডাকে জন্ম লভিলা ।
 ভূমিত পৰিয়া মনে গুলিলা ॥
 দেখে অন্ধকাৰ প্ৰদীপ নাই ।
 চক্ষু টেৰ কৰি মাৰক চাই ॥
 প্ৰসন্ন দুখেত মাতৃ অন্তৰ ।
 চক্ষু মেলি চাই পুত্ৰৰ মুখ ॥
 ওচৰৰ দুই তিৰী আসিয়া ।
 জলাৱে অগ্নিক তুষে ফুকিয়া ॥
 পিৰিক পাৰাক কৰে আগুণ ।
 নালাগে দেখিয়া উঠয় খঙ্গ ॥
 হেন দেখি পাচে মাতিলা ডাক ।
 পৌৱাতী বাথিয়া চা পুত্ৰাক ॥
 একে কাঠে লাড়ি চাৰি ।
 দুই কাঠে ফুপাৰি ॥
 তিনি কাঠ কৰি এক ।
 যেনে লাগে তেনে সেক ॥
 ধুৱাই মূৰাই কোলে লৈবে তেবে ।
 ভালে ভালে ফুল পৰিল য়েবে ।
 জয় ধ্বনি কৰি নাড়ি কাটিব ।
 দৃঢ় বুদ্ধি কৰি নাভী বান্ধিব ॥
 গোৱব খুটি সচলু কাঠ ।
 সেকিলে নাড়ী মোহে অনাথ ॥

লোন জালুকেৰে খুৱাব জান।
 তেবে স্তন বস হৈবেক ভাল।
 কলিয়া তুলসী বেলব পাতি।
 মুঠায়ে সহিতে বাটা পটাত ॥
 তপত কৰিয়া জননী পাইব।
 তেবেসে নাড়ায়ে দৃঢ়ক পাইব ॥
 য়েবে স্তৃতিকাৰ বাখিব জীৱ।
 যতন কৰিয়া ঔষধ দিব ॥
 বাসি জয়ন্তীৰ পুষ্পক লব।
 তাৰ ক্ষুদ্ৰশিপা অন্ন মিলাইব ॥
 অন্ন বেঞ্চেনা শিপা তাহাকো দিব।
 ক্ষুধাত খুৱাইবে তেবেসে জীৱ ॥
 অপবাজিতাৰ একেটি ফুল।
 জানি শুনি দিব দশৰ মূল ॥
 অহিত জনে শিশুক নেদেখি।
 অভ্যস্তবে থৈব স্তনকে বাখি
 পূবলৈ শিৰে শিশু সুরাই।
 পোৱাটা বাখিব আগে জুলাই ॥
 দিনত শিশুক নেড়িব জনে।
 বাখিব নিশাত মাৱে যতনে ॥
 সপুত্ৰিনী নাৰী সঙ্গ নেবিব।
 মাজে মাজে মাৱে জাগি দেখিব ॥
 নিসৰ্গ তনু তৃষ্ণাতুৰ জানি।
 স্তৃতিকা নিকটে নথৈব পানী ॥
 স্তমুঢ়ে বান্ধিব কটিৰ বস্ত্ৰ।
 স্তৃতিকা নিকটে বাখিব অস্ত্ৰ ॥
 গৃহ চাৰিটুকৈ দ্বাৰ মুখত।
 বচ সিজু আনি কইব শকত ॥
 অশৌচ বাজে মঙ্গল কৰি।
 সূৰ্য্যক দেখাইব নয়ন-ভৰি ॥

তেবেসে পুত্ৰেৰ হৈব কুশল।
 জয় হবি বুলি কবা মঙ্গল ॥

ধৰ্ম্ম প্ৰকৰণ।

ত্ৰাঙ্কণৰ পিতৃ দেৱ অৰ্জুন।
 ক্ষেত্ৰিয় সবৰ প্ৰজা পালন ॥
 বৈশ্যৰ বাণিজ্য ধন আৰ্জন।
 শূদ্ৰৰ স্বধৰ্ম্ম নীতি সেৱন ॥
 তেবেসে ধৰ্ম্মক কৰিব জানি।
 পুথুৰী ধানিয়া বাখিব পানী ॥
 বৃক্ষ ৰোপণত অধিক ধৰ্ম্ম।
 মঠ মণ্ডপ গুৰুতৰ কৰ্ম্ম ॥
 যিহকে দিবে তাহাকে পাই।
 পৰলোকে গৈয়া বসিয়া খাই ॥
 অনিত্য দেহত নাহিকে আশ।
 ধন জন বস্ত্ৰে কিক বিশ্বাস ॥
 যি জনে দিৱয় অন্নৰ সাবী।
 সিজন নয়াই যম নগৰী ॥
 অন্ন জল জানা অধিক দান।
 তাত কৰি নাহি শ্ৰেষ্ঠ যে আন ॥
 ভাল দ্ৰব্যক দেখনে পাইব।
 দেৱতা দ্বিজক তৈখনে দিব ॥
 কালিৰ ভাগক বাখে যিজনে।
 প্ৰাশংসে তাহাক ববি নন্দনে ॥
 সোণাৰ তুল্য কঁচাৰ দান।
 ডাকে বোলে তাৰ স্বৰ্গেসে স্থান ॥
 দধি ছুগ্ধ দেই অন্ন বিপুল।
 ঔষধ দানত নাহিকে তুল ॥
 ডাকে বোলে জানা সেহিসে সাৰ।
 আপুনি মহিলো কিককে আৰ ॥

ব্ৰহ্মা হব আদি যতোক দেৱ ।
 সকলে কবয় গজক সেৱ ॥
 গয়া প্ৰয়াগ বাবাণসী যাই ।
 গঙ্গাৰ স্নানত সবাকৈ পাই ॥
 ৰূপ সোণা হীৰাৰ মূল্য ।
 গঙ্গাৰ জলত মুহিকে তুলা ॥
 যিজন যত পাপ আচৰে ।
 পবধন পৰ নাবীক হবে ॥
 যদি গৈয়া গঙ্গা স্নান কৰে ।
 সকলে পাতক তেখনে হবে ॥
 প্ৰথমে যবে উপবাস কৰি ।
 তীৰ্থ যাত্ৰা কৰি যাইবেক লড়ি ॥
 গঙ্গাৰ জলত ছাড়িলে প্ৰাণ ।
 হোৱন্ত মুকুতি স্বৰ্গ প্ৰধান ॥
 বুঝিয়া সৃষ্টিয়া বাধিয়া আৰি ।
 তেবেসে শত্ৰুক জিনিতে পাৰি ॥
 সাধী মুখে কথা কৰাই বাজে ।
 যদি ধৰ্ম কৰি শোধন্ত বাজে ॥
 দৃঢ় কৰি থৈব সাধী সকল ।
 সাধিব আয়ত তেবে কুশল ॥
 যেবে ভাল ৰূপে সাধী কহিব ।
 তেবেসে সভাত আয়ে জিনিব ॥
 ডাকে বোলে আগে নিয়াই সাজ ।
 আয়ত হাবিলে অধিক লাজ ॥
 স্বধৰ্ম কথাত যাৰ গোছৰ ।
 ভাল সাধী দিয়া চাপ ওছৰ ॥
 সাধী নৱ সাতাধিক চাৰিজন ।
 তিনি ছই হোৱে যেবে ভ্ৰাম্বণ ॥
 এক এক কৰি সৃষ্টিৰ কায ।
 বসিয়া থাকিব সভাৰ মাথ ॥

ধন আশ এড়ি সৃষ্টিৰ সাধী ।
 বাজাক তেবে ধৰ্মে ফুৰে বাধি ॥
 যিজনো ধৰ্মন্ত নকহে সাধী ।
 ডাকে বোলে তাক থৈবাহা বাধি ॥
 সত্য কৰি যদি সাধী নকৰে ।
 যম দূতে নিয়া নৰ্কত খৰে ॥
 ধৰ্মক এড়িয়া কহয় য়েবে ।
 ডাকে বোলে নৰকে পড়িবে তেবে ॥
 অসন্ত জন যদি হয় সাধী ।
 শপত কৰাৰ তাহাক বাধি ॥
 তথাপিতো যদি অসত্য কয় ।
 পৰিবে নৰকে নাহি সংসয় ॥
 সাধী মুখে যদি ভণ্ডক জানি ।
 মধ্যস্থ জনৰ বচন মানি ॥
 সাধীক দেখাই ঋণক দিব ।
 পত্ৰত নাম লেখি বাধিব ॥
 ঋণৰ সাধী যদি নাহিকন্ত ।
 পৰীক্ষণ কৰি তত্ত্ব বুঝিবন্ত ॥
 স্বামীৰ দোষত ভূতাৰ দণ্ড ।
 জীৱ দোষে স্বামী লণ্ড ভণ্ড ॥
 ভেদ দণ্ড সাম্য কৰন্ত দান ।
 চাৰি কণ্ঠে আয় কৰিয়া জান ॥
 বাপে পোৱে যদি কন্দল বাবে ।
 পুত্ৰক দণ্ডিবে পণ্ডিত বাজে ॥
 শূদ্ৰ জনে যদি বধে বিপ্ৰক ।
 বধিব নৃপতি সিতো শূদ্ৰক ॥
 সজ্জনে যদি গুৰু বধ কৰে ।
 ভিক্ষা ভুঞ্জি ভমে বাৰ বছৰে ॥
 গঙ্গাত গৈয়া য়েবে স্নান কৰে ।
 সমস্ত পাপত তেবে নিস্তৰে ॥

প্ৰায়শ্চিত্ত ছই গৃহক যাই ।
তেবে অন্ন জল জ্ঞাতীয়ে খাই ॥
ধৰ্ম্ম প্ৰকৰণ এহিসে গৈগ ।
নীতি প্ৰকৰণ উদয় ভৈল ॥
শুনা সৰ্বজন ডাক ভণিত ।
বাম বাম বুলি তৰা কবিত ॥

নীতি প্ৰকৰণ ।

বিপ্ৰে বৃষ্টি কৰে যাহাব নীৰে ।
প্ৰত্যেক দিবসে ভোজন ফীৰে ॥
ভক্ত গুৰু বিষ্ণু নাম নিচিনে ।
কাহাত বলে ছয় শত্ৰু জিনে ॥
পিতৃ মাতৃ ছইবো বন্দে চৰণ ।
বোলন্ত ডাকে সাৰ্থক জীৱন ॥
যাচি বছৰত বোলে আই ।
আহাব শাওনত দোহে গাই ॥
পুহত আলু জেঠত শাৰি ।
তেবেসে জানিবা গৃহস্থানী ॥
তেবেসে যশ বখানে আনে ।
তেবেসে গৃহস্থৰ আচিৰ ধানে ॥
যিত্তে পুত্ৰে পিতৃত পুছে কাজ ।
জানিবা নৃপতিয়ে লৱে বাজ ॥
সৰ্ব গুণীয়াক নাটয় ভাতে ।
দুৰ্ঘ পুত্ৰ যাৰ নিতান্ত কান্দে ॥
অপুত্ৰক মন্ত্ৰী নোহয় ভাল ।
দন্ত খসিলে ফিহৰ গীতল ॥
জ্যোতিষ পঢ়ে গ্ৰহৰ নাই থিত ।
দণ্ড ভুক্ত যিনে কিকৰে ৰীত ॥

বৈজ্ঞ ছয়া মৰে আপুনি বিয়ে ।
নৃপতি ছই প্ৰজাক হিংসে ॥
শিৰে নবন্ধে মাধৱৰ পাৱ ।
সবে বিড়ম্বনা জানিবা মাৱ ॥
বাঞ্চন শালত নবাজে পটা ।
স্নান অবসানে নভৈল ফোঁটা ॥
শীতকালে যাৰ নভৈল বস্ত্ৰ ।
যুক সময়ত দুকাইল অস্ত্ৰ ॥
মজ্ঞ অবসানে নাই দক্ষিণা ।
বোলন্ত ডাকে পাৰ্শ্বো বিড়ম্বনা ॥
অদৰ্শীৰ স্থথ নাহি একো কালে ।
দুগ্ধক ভাল নেদেখে মতোৱালে ॥
চোৰে ভাল নেদেখে চন্দ্ৰৰ জ্যোতি ।
দুৰ্ঘা স্ত্ৰীৰ নাই পুজত ৰতি ॥
জুইক দৃষ্টি সূৰ্য্যক পিঠি ।
মাহক খুতি কবাইক মুঠি ॥
ছাইত পড়িলে দূত হয় নষ্ট ।
দন্তহীন হৈলে গঢ় হোৱে লফট ॥
বাঘ চাব লাগিলে বোন্দাকে চাবা ।
ভাল মানুহ চাব খুজিলে আলিলে যাবা ॥
চিত্ত লো খণ্ডে গঢ়ি কুঠাব ।
বক্র ভাবত কৰা ব্যৱহাৰ ॥
উৰুখা ঘৰত বাৰিখা থাকে ।
যুৱতী কণ্ঠাক ঘৰত বাখে ॥
আতুৰ গ্ৰাসে খায় ভাত ।
ধৰুৱা গৃহস্থক নিদিয়ৈ মাত ॥
চোৰে এবে কৰে সঙ্গ ।
ইতিমিৰ জানিবা ভঙ্গ ॥
তিকতাৰ গৰু ৰখা দেখিবলৈ কুচিত ।
মুনিহৰ ভাত বন্ধা মৰণ উচিত ॥

নিশ্ফল জীৱন নিতে লোৰে খড়ি।
 নিশ্ফল জীৱন ধৰুৱা নিয়ে ধৰি ॥
 নিশ্ফল জীৱন পৰত কৰে আশ।
 নিশ্ফল জীৱন খাটে প্ৰবাস ॥
 সবলে নিবলে কিহৰ নিয়া।
 পক্ষে পক্ষ কিহৰ বিয়া ॥
 বাঘৰে ছাগৰে কিহৰ মতাঁমতি।
 হাতৰে মূৰৰে কিহৰ হতাঁহতি ॥
 ছুফা স্ত্ৰীঘলে কিহৰ মার।
 অক্ষমী জনত কিহৰ ভাৱ ॥
 অপৰাধী হলে নকৰে বঙ্গ।
 অকাটন কটাৰিত উঠে খঙ্গ ॥
 ধনীৰ জয় সকলোৰে বঙ্গ।
 ডাকে বোলে হৈল নিধনী ভঙ্গ ॥
 নিধনী জন যি ঘৰে যাই।
 আছোক ভাত মাতকে নপাই।
 ছাগ পাৰ পোহে হাঁহ।
 ছুই সীমাত বোৱে বাঁহ ॥
 বোলন্ত ডাকে মোত দেখ নাই।
 নিতো নিতো সিতো বিষাদ পাই ॥
 জাপি লাঠি টনা।
 ইয়াক এড়িলে দিনতে কণা ॥
 আহে যাই বহে উকুৰ।
 কৰ্ণে আছে চহাল কুকুৰ ॥
 অপৰাধী হলে নপাই মান্ততা।
 বেলি পৰি গৈলে নোহে সোধোতা ॥
 খেৰো পীড়া ফটা পত্ৰ।
 মুখ চাই বান্ধনী হাঁহে মাজ্ৰ ॥
 দুৱাৰ চুকত দিলে ঠাই।
 খালেনে নাথালে সোধোতা নাই ॥

নিধনীৰ ফকা, বেজ্জোৱাৰ পকা,
 দৰিদ্ৰৰ মোদৰব ভাই।
 ঐকাহি দিয়েতে, গল ফাটি গৈল,
 ভাই বোৱাৰীয়ে মুখ চাই ॥
 নফট গৈল কৃষি মাধো হৈল বাট।
 নফট গৈল নাৰী বেহাই হাট ॥
 নফট গৈল আঠুৱা বাপত গোৰে।
 নফট গৈল মাগুৰ জুইত পোৰে।
 মৰে অলপ পানীৰ মাছ।
 মৰে নদী কুলৰ গাছ ॥
 বুঢ়া গৰুৰ শিঙেই ভাৰ।
 ঘৰণীৰ মুখে কপ যুৱাব ॥
 আলু কচু বিচাৰে বৰা।
 বামুণে শঙুণে বিচাৰে মৰা ॥
 বনুৱা ধনুৱা পঁইতা কৰকৰা।
 গণকে বিচাৰে নৰিয়া পৰা ॥
 পাইকক পিয়ল, ভাটৌক নিহল।
 অগ্ৰক শীল, তিবীক কিন।
 যি ঘৰৰ বৈণী নয় নুবুজে।
 সি গৃহস্থক মৰণে মজে ॥
 পানীৰ বাটত নহবা অগা।
 দুখী কুটুমৰ নহবা লগা ॥
 ছুফা তিবীক নিদিবা ঠাই।
 ঘন পোঁৱাটীৰ নহবা জোঁৱাই ॥
 নাহালে নপৰে কিহৰ আছ।
 মাত বোল নহলে কিহৰ শাছ ॥
 অকাৰ্য্যত তুন কাটে।
 অনালোৱে কমাৰ শাল পাটে ॥
 অকাৰ্য্যত ফুৰে বাতি।
 জুই কথত বান্ধে গাটি ॥

টুলুপা নাৱৰ ওপৰে ভবা ।
 বোলন্ত ডাকে তিনিও মৰা ॥
 কি কৰে শবৰ শিঙ্গ ।
 কি কৰে খোৱাৰ বিঙ্গ ॥
 কি কৰে শোলাৰ হাঁহি ।
 কি কৰে অন্ধৰ চাহি ॥
 কি কৰে ঘূতৰ ঘোল ।
 কি কৰে নিধনীৰ বোল ॥
 ঠাঠত তিতা দাতন্ত লোণ ।
 উদৰৰ ভৰিবা তিনি কোণ ॥
 চকুত পানী নাইত তেল ।
 বোলন্ত ডাকে দিগ্ধৰ মেল ॥
 আদাৰে ভোজন, শিলিখাৰে শুদ্ধি ।
 তেবেসে লভিবা আয়ুস বুদ্ধি ।
 যাৰ নাই ওজ্জ্বল ।
 সি কিজানে বাণিজ্যৰ মূল ॥
 বাগৰ মিঠা বড়াৰি ।
 মুৰাৰ মিঠা সহাবি ॥
 তিৰীৰ মিঠা স্বামী ।
 ডাকে বোলে বেষ্টাৰ মাততে জানি ॥
 লাজুকা বামুণ কছৱী চোৰ ।
 জাকফুৱা আলিহি হাবাম খোৰ ॥
 গাইৰ বৰ্জিত ওলোমা বাহি ।
 স্ত্ৰীৰ বৰ্জিত সঘনে তোলো হাঁহি ॥
 আসনৰ বৰ্জিত তিনি খুৰা ।
 মিত্ৰৰ বৰ্জিত যদি খাই স্ত্ৰবা ॥
 নৰৰ লয়ু লেপ লেপোৱা ।
 তিৰীৰ লয়ু বাৰী বেৰোৱা ॥
 বনৰ লয়ু বড়সীবাণ ।
 ৰোগৰ লয়ু কুকুৰি কাণ ॥

অনিত্য দেহত নকৰা আশ ।
 হৰিৰ নামত কৰা বিপ্লাস ॥
 আক জামি লবে আলাস এৰি ।
 সঘনে ডাকিয়া যোষিয়ে হৰি ॥

ৰাজ নীতি প্ৰকৰণ ।

ডাকে বোলে বঢ়া টুটা নমাতি ।
 লগত ফুৰিব দিনে ৰাতি ॥
 তেবেসে ৰজাৰ দয়াক পাই ।
 ধনজন সুখ সবে মিলাই ॥
 যৈতে ৰজা থাকি প্ৰজাক পালে ।
 ভহিতে বসতি কৰিবা ভালে ॥
 ৰজাৰ সেৱাত সবাকৈ পাই ।
 দুফত যেন গুৰ মিশলাই ॥
 এক মন কৰি সেৱিবা ৰাজ ।
 তেবেসে সিঞ্জিবে সমস্ত কাজ ॥
 দেশ কাল ভাৱ বুঝিয়া মনে ।
 সেৱিবে ৰাজাক বহু যতনে ॥
 নীচৰ সম্বন্ধ নহৈব কথা ।
 একো কালো তাৰ নপাই বেথা ॥
 অসত্তি কথা লাগে খণ্ডিত ।
 ধৰ্মক জানে মুৰখো পণ্ডিত ॥
 ফটা কঠাত উৰহ হয় ।
 বেষ্টা তিৰীত থাপ থয় ॥
 খাতিৰ নূপতিৰ পাশ ।
 বেহা কৰিব লোকৰ আশ ॥
 বিহা কৰিব এক সুন্দৰী ।
 স্মৰণ কৰিব কেৱলে হৰি ॥

তেবেসে মাণিক আফাৰে জলে।
 তেবেসে তক হালি যাই ফলে ॥
 তেবেসে সতী স্বামী সজে যায়।
 তেবেসে বিছা ধনধৰ্ম পায় ॥
 বিয়ু যাই যদি কায়ে কুজে।
 প্রজা মৰিব অনাযুজে ॥
 নগৰ মাজত কুঁৱা কুঁই দেখি।
 নবৰ মুণ্ড গণ্ডা গণ্ডে লেখি ॥
 আকাশত ভায়ে পানীৰ গছ।
 পৃথিৱী বুড়াইব জানিবা সফল ॥
 কটা নাকত কিহৰ চাকনী।
 যাচি গলে কিহৰ বাহনী ॥
 অশুক হৈলে কিহৰ পাত্ৰ।
 তিনিকে জানিবা বৰ্বৰ মাত্ৰ ॥
 ৰাজাক চিনিবা দানত।
 ধোৰাক চিনিবা কাণত ॥
 খুবক চিনিবা শাণত।
 তিৰীক চিনিবা স্নানত ॥
 ভোজনৰ বস ভুঞ্জয়ো ভোকে।
 বাণিজ্যৰ বস বেহাই লোকে ॥
 যাত্ৰাৰ বস আনে বয় ভাব।
 কথাৰ বস ত্ৰিভুবনে সাৰ ॥
 নব গজ বিশ ছয়।
 বছৰ বত্ৰিশ ঘোৰা নয় ॥
 চৌবিশ বলধা যোল ছাগল।
 পঢ়ি শুনি বৰাহ পাগল ॥
 জন্ম লগ্ন যাত্ৰা জোৰা।
 বৰাহ মিহিবে নপাৰে শুবা ॥
 পঢ়ে পঢ়াই বোৱে পান।
 এই তিনি নিচিন্তে আন ॥

কমাৰৰ কাণল, ধোৰাৰ বাহি।
 নটে বোলে পাক দিয়াহি ॥
 বাই নগলে কিহৰ লাঠি।
 শাঁত নহলে কিহৰ গাঠি ॥
 ভাগ্যা নহলে কিহৰ ঘৰ।
 স্নেহ নহলে কিহৰ সোদৰ ॥
 বাই মৰা ভিনিহি।
 কঠিয়া মৰা কিৰিহি ॥
 কোন সাধু কোন চোৰ চিনা বৰ টান।
 বিত পালে সকলোৱে এবিবেক মান ॥
 কলিৰ মোকত নথাকিব চিন।
 কথাত এক কাজত ভিন ॥
 হেন জানি লোকে এবিআন কাম।
 কলি দোখে মুক্ত হৱা বোলা ৰাম ৰাম ॥

বন্ধন প্ৰকৰণ।

চিত জেবোৱা চলি কাটি।
 তেবে দেখিবা জুইৰ কান্তি ॥
 উশাস দীৰ্ঘে দিবা ফুই।
 স্তেহে চাবা জুইৰ মুই ॥
 সোকোতাৰ পাত বেসুয়াৰ বোল।
 তেলৰ ওপৰে দিয়া আক তোল ॥
 পোৰোলা শাক ৰোহিত মাছ।
 ডাকে বোলে সেই বেঙ্গন সাছ ॥
 মান্দৰ মাছৰ চিৰকুটিয়া।
 হালধি মৰিচ হিঙ্গক দিয়া ॥
 তৈল লোণ দিয়া কৰিব পাক।
 ভাল ব্যঞ্জন বোলায় ডাক ॥

কাঁৱে মাছক চিৰকুটিয়া ।
 ত্ৰিকটু দিয়া তৈলে ভাজিয়া ॥
 ওলত পালক কৰিবা পিট ।
 খায়া পাইবা জোজন মিঠ ॥
 ছেজা ছেজেলি জানিব বসে ।
 কাছাঁদি দিয়া যেবে পৰিসে ॥
 মুখৰ অকচি দুৰক যাই ।
 আচোক নৰ দেৱ মোছ যাই ॥
 ইলিহি মাছক চিৰকুটিয়া ।
 ত্ৰিকটু দিয়া তৈলে ভাজিয়া ॥
 সেই ব্যঞ্জন যিঞ্জে খাই ।
 আমৰ সদৃশ মুখ গোন্ধাই ॥
 কচ বচ চিতলৰ আদ খান ।
 নেমু লোনদি বুজি পৰিমাণ ॥
 আক খাই পাই তোষ প্ৰচুব ।
 আন ব্যঞ্জন কৰিব দূৰ ॥
 চাউল দিবা যেতেক তেতেক ।
 পানী দিবা তিনি তেতেক ॥
 য়েবে দেখা নিসিজে চাউল ।
 তেবে বুলিবা ডাকক বাউল ॥
 পকা তেতেলি বুঢ়া বড়ালী ।
 বিস্তৰ কৰিয়া দিবাছা জালি ॥
 কাচি থৈয়া দিবা টেপ্পা জোল ।
 খাইবাব খেলা মুগ্ধ নোতোল ॥

গৃহিণী লক্ষণ ।

শুদ্ধ ভাব শুদ্ধবংশে উতপতি ।
 পতি পদ বিনে আনত নাই মতি ॥

। মধুৰ বচন বোলে সদাই ।
 স্বামীৰ বচন কিছু নেপেলাই ॥
 সম সক দাক্ত লাভণ্য মতে ।
 গৃহে বাতি দেই সক্ষা বেলান্ত ॥
 বন্ধন কৰয় বচন মিঠ ।
 সেই গৃহিণীক বোলয় ইষ্ট ॥
 শাস্ত্ৰীত পুছি কৰে অয় ব্যয় ।
 সে নাৰীক সদা লক্ষী নেৰয় ॥
 গুৰু পদ সেৱা অতিথি পুজে ।
 চিৰকালে নাৰী স্ত্ৰথক ভুঞ্জে ॥
 বোদ্ধত কাটি কুটি থৰে শুকাই ।
 বৰ্ষা চাৰি মাসে বসিয়া খাই ॥
 কড়া কড়া কৰি সাক্ষয় ধন ।
 বাখিব বিশ্বাস কৰি যতন ॥
 স্বামীৰ সেৱা গধূলী বাতি ।
 ডাকে বোলে সেই লক্ষ্মীৰ জাতি ॥
 যি নাৰী প্ৰভাতে নিজাক যায় ।
 বাসি শয্যাত সূৰ্য্যক পাই ॥
 উদয় কালত নিলিপে ঘৰ ।
 ডাকে বোলে তাইক ছাৰিয়ো নৰ ॥
 স্বৰ্ণ দস্ত পাতল ওঠ ।
 তাইৰ দেখিয়া দন্দৰ ছোট ॥
 ওঠৰ ওপৰে গোফৰ সাৰি ।
 সিজনী জানিবা বিধবা নাৰী ॥
 বাৰীত কুপ নদীক যাই ।
 সঘনে স্ত্ৰী পৰমুখ চাই ॥
 স্তন কোথ দৰশাৰে পিঠি ।
 বোলন্ত ডাকে হেৰা তাই চিঠি ॥
 কুকুটা মূৰী চকলা পিঠি ।
 খাইবই তাই মেলক দিঠি ॥

ধান বনাই আনোৱাই পানী ।
 বোলন্ত ডাকে সিজনী বাণী ॥
 হেট মুৰিয়া গিৰী ।
 লেকৱা ওঠি তিৰী ॥
 সাঙ্ঘৰ কোবত গাঞ্জে দেৱ ।
 ইতিনিৰ আশয় নেপাই কেৱ ॥
 সকসূতা কাটে বৰে তাঁত ।
 চা চুবুৰিয়া নুশুনে মাত ॥
 বন্ধন গাৱে নলগে কালি ।
 ডাকে বোলে সেই বান্ধনী ভালি ॥
 কাখত কলসি নদীক যাই ।
 তলমুণ্ড কৰি কাকো নচাই ॥
 যি পথে যাই সি পথে আসে ।
 ডাকে বোলে ভাল মনত ভাসে ॥
 কুচ্ছিত নাৰীত যাহৰে বাস ।
 তাহাব কোন জীৱনত আশ ॥
 অন্ন বুলিলে পাৰয় গালি ।
 ডাকে বোলে তাইক খেদা নিকালি ॥
 পৰব গৃহত যাহাব বাস ।
 তাহাব কোন জীৱনত আশ ॥
 যিতোৱে পুৰুজে বাজ কাজ ।
 তাক নপঠাইবা সভাৰ মাজ ॥
 যি ঠাইত থাকে বাজ দৰবাৰ ।
 পুখুৰী পাৰত সাজিবা ঘৰ ॥
 উঠপা কপাল বকতা স্ত্ৰী ।
 একোকালে তাইৰ নাহিকে শ্ৰী ॥
 দিবাভাগে যোগা নুহিকে বতি ।
 নদীৰ পাৰক নযাইব বাতি ॥
 শাক শুকলটি দিনত বাছে ।
 সি ঘবত জাঁদিবা লখিমী আচে ॥

বাপে পোৱে ক্ষৌৰ কৰ্ম কৰি
 মঙ্গলে খাবা কড়াই ।
 আঠে পথে খাবা তিতা
 যমে থাকিব ডবাই ॥
 যি ঘবত অতিথি পূজা নকৰে ।
 লখিমী নাথাকে তাহাব ঘৰে ॥
 প্ৰতি দিনে যিতো বিপ্ৰক ভুঞ্জাই ।
 তাহাব জানা সাফলে আয়ু যায় ॥
 গৃহিনী হৈয়া বোলে কটুৰ ।
 অন্ন নাজানি কৰে পয় প্ৰচুৰ ॥
 ওলাই গৈ নাসে সে কালে ।
 ছুফা স্ত্ৰী বোলে ডাক গুৱালে ॥
 যি গৃহিনীৰ আউল কেশ ।
 কন্দল কৰে বিপবাত বেশ ॥
 অন্ন খাই পেলাই প্ৰচুৰ ।
 ডাকে বোলে তাইক কৰিও দূৰ ॥
 কন্দল শুনিলে বাহিৰে যাই ।
 নাচনী শুনিলে সত্ৰৰে যাই ।
 সে নাৰীৰ সঞ্চে যি কৰে বাস ।
 তাহাব কোন জীৱনত আশ ॥
 অতিথি দেখিলে খঞ্চেৰে চাই ।
 সি জনী মৰিলে নবকে ঠাই ॥
 ভাব বস্ত্ৰ পাইলে আপুনি খাৱে ।
 যমদূতে তাইৰ মুখ নচাৱে ॥
 যি গৃহিণী পুৰুজে হায় ।
 স্বামীৰ নজানে অভিপ্ৰায় ॥
 ভাল বুলিলে কবয় থপ্প ।
 তাইৰ সঙ্গত নিমিলে বপ্প ॥
 বৌজত বান্ধে কাঠে খেৰে ।
 বধাত বান্ধে চালে বাৰে ॥

পাতত যি জনে পৰিশে লোন ।
 তাইব দৰত হৰিব সোণ ॥
 এক বুলিলে দুগুণ বোলে ।
 স্বামীৰ শয্যাক পাৰেৰে তেঁলে ।
 দুনাই বুলিলে কৰয় খন্ড ।
 পণ্ডিত নৰে নকৰে বন্দ ॥
 অতি দীৰ্ঘ ভুঞ্জে হোৱয় বাণ্ডি ।
 যুগপ ভুঞ্জে জানিবা বান্দী ॥
 পিঙ্গুটা নয়নে চঞ্চলা আতি ।
 কেবা নয়নে কুলটা জাতি ॥
 যাব পেট পিঠি উচ্চ ললাট ।
 তাইক দেখিলে চাৰিবা বাট ॥
 স্বামী বধে মাৰে দেওৰ ।
 ডাকে বোলে তাইক চাৰিয়ো নৰ ॥
 দিনত যিজনী থাকে যুগাই ।
 স্বামীক বন্দত বোলে বোপাই ॥
 ধৰণী কাষ্পে পাৱৰ যাই ।
 জানিবা সিজনী স্বামীক খাই ।
 শুকছে যিজনী স্বামীৰ পাশে ।
 পৰমুখ চাই মচুকাই হাসে ॥
 যবত ঢেকি পৰধৰে যাই ।
 ডাকে বোলে তাইক পৰেসে বাই ।
 টিক বলধা ওলাই মাটি ।
 মাক ভালে জীয়েক জাতি ॥
 পৰ যব হস্তে বাখিব নাৰী ।
 তেবেসে ধৰ্ম্মক বাখিবে পাৰি ॥
 যিজনী নাৰী অতি দূৰে যাই ।
 সিজনী সতীৰ ধৰ্ম্ম নপাই ॥
 কথা কহিতে তোলায় হাসি ।
 ডাকে বোলে আমি ভাল নভাই ॥

ধুবনী মালিনী নটি গোৱালী ।
 সদা পৰিহাস বচন তালি ॥
 যাব কোন কথা হাসিয়ে সাৰ ।
 ডাকে বোলে সেই দুফাক ছাৰ ॥
 ঘৰে ছুলি মেলি বান্ধে বাহিৰে ।
 অল্ল ছুলি ফালি বান্ধয় শীৰে ॥
 যব ছাৰি যাই পৰব ঘৰ ।
 ডাকে বোলে দুফা জানিবি নৰ ।
 বাটে ঘনে ঘনে উলতি চাই ।
 পৰ পুকুৰত থাকে অভিপ্ৰায় ॥
 পলকে আহে পলকে যাই ।
 ডাকে বোলে তাইক নিদিবা ঠাই ॥
 মানুহ নহলে গায় গীত ।
 পৰ পুকুৰত থাকয়ে চিত ॥
 অল্ল কৰি লাই ওৰণী ।
 লাসে লাসে যাই সেই দুৰ্জ্জনী ॥
 তাইক নুবুলিবা নাৰীত সতী ।
 যি জনী সততে পৰত বতি ॥
 সততে হাসি মুখত কৰে ।
 ডাকে বোলে তাইক নপৈবা ঘৰে ॥
 যি জনী দিনত নিদ্ৰাক যাই ।
 স্বামীয়ে দণ্ডিলে দোষে নপাই ॥
 যত কাৰ্য্য কৰে কাতো নুপুছে ।
 ডাকে বোলে তাইক মনে শুকছে ॥
 ওচৰত পুখুৰী দুৰক যাই ।
 পৰব আশায়ে বাটক চাই ॥
 বাণ্ডি ছই কৰে ভোগক ইছা ।
 বাৰ্তি ফুৰি মাতো দিনত মিছা ॥
 পৰত খুজিয়া গুৱাক খাই ।
 ডাকে বোলে জ্বল নহৰে তাই ॥

আৰু দৃষ্টি কৰি হাসিয়া চাই ।
 অবসৰ পাইলো বাজক ধাই ॥
 যি নাৰী বাৰীয়ে কৰয় বাট ।
 যুৱতী ছই বেহাই হাট ॥
 চল চাই চাই দেখাৰে স্তন ।
 ডাকে বোলে বেশ্যাব জানিবা মন ॥
 বাৰিষাত জাপি এৰিয়া যাই ।
 পানী বুলি সিতো পৰাসে খাই ।
 শিয়াপাত লৈ খাই দুগুৰ ।
 ডাকে বোলে সিতো নিশ্চয় গৰোধ ॥
 যিজনী আলাস সূতাৰ কাজে ।
 প্ৰভাতে দেখিবা গোহালি মাজে ॥
 ডাকৰ কথা সদায়ে আচৰা ।
 হৰি হৰি বুলি সংসাৰে তৰা ॥

পৰিত্যাগ কথন ।

তিনি নাৰী যাৰ একেটা স্বামী ।
 তাক পৰিহৰ বোলোহো আমি ॥
 পৰিহৰ সততে পৰ গন আশ ।
 পৰিহৰ শূন্য নগৰে নিবাস ॥
 পৰিহৰ শুকটী মৎস্তৰ জোল ।
 পৰিহৰ অসতী জনৰ বোল ॥
 পৰিহৰ মন্দিৰ সমুখে বাট ।
 পৰিহৰ যুবতী যি কৰে হাট ॥
 পৰিহৰ যতনে নিদাকণী মার ।
 পৰিহৰ মন্দিৰ যদি ফটাপাৰ ॥
 পৰিহৰ গুৱা কৰে বুন বান ।
 পৰিহৰ নৃপতি যদি নাই গুণ ॥

পৰিহৰ অতি ধনী বাহুৱৰ স্ত্ৰ ॥
 পৰিহৰ বাঞ্জন বাসিৰ স্ত্ৰ ॥
 পৰিহৰ কিৰিযি যদি নদী পাৰে ।
 পৰিহৰ নাৰীত বতি থাকে যাৰে ॥
 পৰিহৰ দুতৰ গ্ৰামত বাদ ।
 পৰিহৰ দুমুঠ তনয়ৰ আশ ॥
 পৰিহৰ কড়ি যদি নাই হাট ।
 পৰিহৰ ছাতি বিনা চলে যিতো বাট ॥
 পৰিহৰ পুখুৰীৰ পিচলা ঘাট ।
 পৰিহৰ কুযি মথো যদি বাট ॥
 পৰিহৰ বুদ্ধ বয়সত কাশ ।
 পৰিহৰ দস্তৰ বিহিনে সৰে আশ ॥
 পৰিহৰ দস্ত মেঘৰ মালা ।
 পৰিহৰ গ্ৰীষ্মত মেঘৰ শালা ॥
 পৰিহৰ অন্য দেৱতাৰ আশ ।
 ধৰ হৰি পাৰে কৰি বিশ্বাস ॥

কুযি লক্ষণ ।

হালোৱা লবা বিভাৰ মূৱা ।
 দোভাগ নিশাত বিচাৰে গুৱা ॥
 শত ভাঙ্গি কৰ প্ৰকাশ ।
 দয়ে বামে কৰিয়া চাষ ॥
 ছাত আহিবি ছাত যাৰি ।
 তেবে ভাত আতি খাৰি ॥
 তেঁও যদি নহয় শালি ।
 তেবেসে পাবিবা ডাকক গালি ॥
 কি কৰিব চাহ পুৰণা ।
 যদি কৰে বতৰ কেনা ॥

বদে বৰখুণে মমে যাই ।
 তেবেসে কৃষিৰ লাভক পাই ॥
 মাঘি মগুমীত বৰিষে দেৱ ।
 বেহা এৰি কৰা নাঞ্চল সেৱ ॥
 এক মন কৰি বৰিষা ভাটি ।
 তেবেসে নাই কৃষিৰ ঘাটি ॥
 বৰি বৰিষুত ভূমি নন্দনে ।
 মাঘৰ আওসী তৃতীয়া দিনে ॥
 ইহাতে উত্তৰা য়েবে পাই ।
 অৱশ্যে জানিবা আছ হবাই ॥
 কাণ্ডণৰ শেষে চৈত্ৰ প্ৰবতে, য়েই হৰে বাৰ ।
 আকে শিতলী, শনিৰে পাতলি, মুক্তি এন্ধাৰ ॥
 সোমে বহু জল,
 কৃষিৰ বিফল ডাকৰ বচন সাৰ ।
 যদি হোৱে বৃথ, বিৰচতি শুক্ৰবাৰ,
 মেদিনী নসহে শত্ৰুৰ ভাৰ ॥
 মাহ সৰিয়হ কপাহ বাঁহ ।
 চাৰিকে খালে নাহিকে আশ
 যত লাভ পাই সৰিয়হ মাহে ।
 তত লাভ পাই কলা কপাহে ॥
 যথাত কলা কপাহৰ বাবী ।
 তথাও লুভিয়া সকল নাৰী ॥
 কলা কপাহ আজিৰ দুৰ ।
 ওচৰত তৈলে দোম প্ৰচুৰ ॥
 পুৰে বেণু পশ্চিমে ছায়া ।
 সেহিসে শস্ত্ৰ ভ্ৰমৰ কায়া ॥
 য়েৰে কৃষিক কৰিবা আশ ।
 তেবে নকৰিবা শাওণত চাষ ।
 আগৰ শাওণত নকৰে ধান ।
 তাহাৰ কৃষিত কিমত মন ॥

যদি পানী জন দিটিকৰ হয় ।
 তেবেসে কৃষিৰ ফল সি জয় ॥
 শীত সৰিয়হ মিত মাহ ।
 শবণত নাকাটি বেত বাঁহ ॥
 ভাদৰ চাৰি আহিনৰ চাৰি ।
 মাহ বৰা সিমান পাৰি ॥
 শীত সৰিয়হ মীত মাহ ।
 গণ্ড যোগত নুকইবা বাঁহ ॥
 তিনি হাত তিনি মুঠি, কোবৰ নাল ।
 আঠাৰ মুঠিয়া টোকোন ভাল ॥
 কাচি খশ্বৰ ছুটা মুঠি ।
 এহি বুলি ডাক গৈলন্ত উঠি ॥

বৃষ লক্ষণ ।

গৰু কিনিবা চিকণ জালি ।
 দুই চাৰি ছয় দন্তীয়া ভালি ॥
 হৰিণৰ সমান জিহবা কাণ ।
 হেম বলদ বিচাৰি আন ॥
 বলদ কিনিবা বহু বুজিয়া ।
 বাচি স্থিৰা ধোৰা তেলিয়া ॥
 দহ চাৰিত সোধা পোছা ।
 তেবেসে কিনিবা বলধ গোটা ॥
 ছয় নব দন্তী ভাগোসে পায় ।
 সাত দন্তীক দেখি পলাই ॥
 গাঁৱৰ বলদ নিকটৰ ভুঁই ।
 ইহাক মেৰিবা জানন্তা ছুই ॥
 জিকাৰ বিছাৰি কিনিবা গাই ।
 সৰু মুই পাচ ডাঙ্গৰী চাই ॥

নেজ টকা সক মুৰ ।
 লাওমুখা হলে তেজিবা দুৰ ॥
 বিছা নেজিয়া কলিয়া চুটা ।
 কিনিবা বিছাবি বলদ গোটা ॥
 যাৰ নাই ধাৰ খাণ ।
 মি গৃহস্থে বুঢ়া গক কিন ॥
 বলদক ভাই নিদিবা দুখ ।
 তাহাতে আছে ভাতৰ পুখ ॥
 গক কিন চিত পাখৰ ।
 তাক মেলিবা একে আখাৰ ॥
 টকা মেজা চুটৰী চুটি ।
 সেইটো জানিবা গবিয়াপুটি ।
 শৰখীবাৰে গীয়ে পানী ।
 গোসচকৰিয়াক ঘৰলৈ নানি ॥
 তাপজুৰিয়া বৰে হাল ।
 ভাতে নাতে সৰ্ব্বতি কাল ॥
 গক কিনিবা নিযুগ বগা ।
 বোলন্ত ডাকে মই হওঁ লগা ।
 গক কিনিবা দীঘল নেজা ।
 মৈত উঠিলে নহয় কুজা ॥
 শিঙ্গ ভগা গক নুমুৰি হালে ।
 বঙ্গা ববনীয়াক চুৰিয়ে হালে ॥
 কাল বলদক যতনে যুৰি ।
 আয়ুৰিব জোবা দুই ডামুৰি ॥
 যদি হালে হৰে নাঙ্গল ভঙ্গ ।
 বৎসবত তাৰ নিমিলে বঙ্গ ॥
 তাত যদি গোৱে যোন্ত চিৰে ।
 মাৰে গৃহস্থক অতিশয় পীড়ে ॥ * ॥

জ্যোতিৰ প্ৰকৰণ ।

মেঘত আদিত্য তুলাতে খোৰ ।
 যিমত ভৌম নাহিকে জোৰ ॥
 বুধত চন্দ্ৰ অংশকে পাই ।
 চকুদৌলে সিতো গাৱ খেলাই ।
 অক্ষমে ৰাজ সপ্তমে বোহিত ।
 তৰঙ্গা ভূমিত হৰাৰে বিত ॥
 একডা কড়িয়ে মুতুইবে যৰে ।
 সৰ্বদুৰ্গালে তাক খাইবে পাৰে ॥
 আক শনিয়া মঙ্গল মাতে ।
 কৰ কঙ্কালত ধৰিবে বাতে ॥
 ইজাক যাৰ গণিততে পাই ।
 হাততৰি তাৰ শুকাই যাই ॥
 দুই ভিত্তি শুভ মধো আক ।
 হস্তীৰ কক্ষত দেখিবা তাক ॥
 জীৱন্ততে ধন জনক পাই ।
 মৰিলেও হোৱে স্বৰ্গত ঠাই ॥
 লগৰ লগত শনিৰ মেলা ।
 সকলো কাৰ্য্যত কৰাৱে হেলা ॥
 সপ্তমত মঙ্গলে দেখয় য়েবে ।
 মেঘৰ নাদত মৰিব তেবে ॥
 দুই ভিত্তি মন্দ মধো লুগা ।
 তাৰ কেটীৰ ছেদ যোগা ॥
 অক্ষমে ৰাজ চান্দক য়েবে ।
 তাৰ শিৰছেদ হৈবেক তেবে ॥
 শৰণ লাগিলে নামাজিব ঘৰ ।
 অগ্নিৰ যত ধানত খৰ ॥
 বাগ মাজানি গাই গীত ।
 পৰৰ নাৰীত সদায়ে চিত ॥

উৰে যাৰ খজাই খজ ।
 বোলন্ত ডাকে তিনিয়ো পজ ॥
 দৈইৰ পানী পছিলৰ কানি ।
 কায়াস্ব জনৰ অপৰাণী ॥
 আপদ কালত স্মৃতনী বাণী ।
 নাইকিয়াত কৈ ভাল মানি ॥
 লবু হবু লবুৰ সপ্তে ।
 মৰিলো সপত ভপ্তে ॥
 উতো বুক তল যাওঁ ।
 মিচালৈলো শাল কাঠৰ নাও ।
 মেঘ কাকৰ তুলা মকৰ ।
 এই চাৰি বাশি গণিতা মাগৰ ॥
 হৰি হৰি দৈ তলে যাই নৈ ।
 আমাৰ কপালে-ঘিভেল সিভৈল পক্ষাগণ থাকিব কৈ ॥
 ভাল ভাঞ্জিলো ফল ভক্ষিলো
 লাভে পুটিলো কায় ।
 স্তব্ধক আশ্রয় কৰিলো মৰিতেও
 নেবাইলো দায় ।
 বে বে চন্দন নকৰ ফেন্দন
 বৰতেসে বৰ পাই ।
 অছিল নগৰে পশিল মাগৰে
 এবে ভৈল যুৱতী সহাই ॥
 জাঁওসীৰ প্ৰতিপদ পূৰ্ণিমাৰ বাতি ।
 মাকৰ ঘৰলৈ নমাই জী ॥
 হাৰ্দ্দী জেঠি উজষ্টি খালে ।
 মিচা মাতে সৰ্বকালে ॥
 যাওঁকি নামাওঁ কৰে মনত ।
 যাতোকৰে শনিৰ ক্ষণত ॥
 যদি নমৰে পায়ৰ ভয় ।
 ফুবন্তে ফুবন্তে হাবা শান্তি হয় ॥

দধি মধু যত শুক্ল ততুল ।
 শুকুলা চামৰ শুকুলা ফুল ॥
 হংস দৈবজ্ঞ সুন্দৰী কথা ।
 যাত্ৰাৰ কালত সকলো ধন্য ॥
 দিছ মুগ মীন দেখিয়া থৈবা ।
 অগ্নিৰ তবল্ল বামত পাইবা ॥
 আগ কৰি দক্ষিণ পাও ।
 যৈকে লাগে তৈকে যাও ॥
 ক্ৰন্দন ভাল দীঘল কৰি কান্দে ।
 শকুনিয়ো ভাল উড়ি যাই কান্দে ॥
 হৃদা কুণ্ডো ভাল পানী বাগি যাই ।
 সৰ্পো ভাল ডাৰ্হিনত পাই ॥
 নাম অক্ষৰ দুই মাত্ৰে কৰি ।
 নাম স্থিৰ কৰি পৃকম নাৰী ॥
 বেদে হৰি পাইব ভাগ ।
 তেবে পাইব জীৱন মৰণ লাগে ॥
 শুল্কো একে মৰে পতি ।
 দুই পালে মৰে যুবতী ॥
 তিনি পাইলে উভয় মৰণ ।
 ডাকৰ এই নিশ্চয় বচন ॥
 যোগীৰ অক্ষৰ গ্ৰাহে গণিয়া ।
 তিনি বাৰ লৈব সম কৰিয়া ॥
 বহু দিয়া তাক হৰিৰ ভাগ ।
 জীৱন মৰণ পাইব লাগে ॥
 চক্ৰনেত্ৰে পাইব বান ।
 যমৰ পুৰব বাহুবি আন ॥
 ভূত বেদ পাইব ছয় ।
 দিনা চাৰি পাক মিলন হয় ॥
 সপ্ত শুল্ক পাইব য়েবে ।
 ৰোগীৰ মৰণ কহয় তেবে ॥

আছন্তে বুদ্ধি কালে বিনাশিল ।
 নগাজাটীয়ে ছুল বাস্কিল ॥
 সোমে শনি পূবে বাস ।
 ছুটি গলে এটি নাশ ।
 উত্তবে কৰিবা শঙ্কা ॥
 গাৰ লতি ঘটি ভৰিবা টঙ্কা ॥
 হেট মুণ্ড পাৰ উপৰ কৰি ।
 জলৰ মধ্যত থাকিব মৰি ॥
 দক্ষিণে বুধে নযাই শঙ্কা ।
 উত্তবে মঙ্গলে কৰিবা শঙ্কা ॥
 গাৰ লটি ঘটি ভৰিবা টঙ্কা ॥

বৰ্ষালক্ষণ

মেবে জলধৰে বৰিষে ধাৰে ।
 তেবে কি কবিৰ গণিতা কাৰে ॥
 তথাপিতো তিথি বাবক চাই ।
 ডাকে বোলে কিছু বোলন যাই ॥
 আছাৰৰ নবমী শুক্লা পক্ষত ।
 যদি নবৰিষে ভূমি তলাত ॥
 হাল বাখিয়া চিন্তিয়ো দেব ।
 বাজাৰ গৃহত কৰিও সের ॥
 যদি বৰিষয় জলৰ কণা ।
 বঙ্গ কবি নাচে কৃষক জনা ॥
 বোলন্ত ডাকে ঠিল মাটি পাই ।
 কাঙ্কত নাঙ্গল ধৰিয়ো যাই ॥
 মেথক দোখিয়া হাল কোবাই ।
 জানা শস্তা তাৰ অধিক পাই ॥

ডাকে বোলে কেনে ধৰণী চহ ।
 কঠিয়া নাঙ্গল নষ্ট কৰহ ॥
 মাঘ মাসত বোহিণী নক্ষত্ৰ
 যদি নবৰিষে দেব ।
 হাল ডোপ বেছি কৰা সব লোক
 দেবী মহাদেৱক সের ॥
 বৰ্ষা কালত বেঙ্গৰ বাও ।
 হাল গক লৈয়া পথাৰক ধাও ॥
 মাঘত বোজ বৈশাখত শীত ।
 চাৰি মাহ অল্প বৃষ্টি জুমিত ॥
 মাঘৰ শেষত বৰিষে পানী ।
 অল্প বৃষ্টি আগলৈ জানি ॥
 উদয়ে সিদ্ধুৰ পচিমে কালি ।
 তেবেসে হৈব বৰিষণ ভালি ॥
 প্ৰকাশিয়া ৰবি উঠিয়া নামে ।
 ডাকে বোলে বৃষ্টি হৈব আকাশে ॥
 ধনু মীন কক্ষাত শনিৰ বাস ।
 হাতী যোবা গক মানুহ নশে ॥
 নহৰে নবীন পুৰাতনো নাশ ।
 যুদ্ধত লোক যমপুৰে বাস ॥
 আকাশত ভাসে পানীৰ গছা ।
 পৃথিৱী বুড়াইব জানিবা সৰ্বা ॥
 ভূমিক চহিবা ডাকে বোলয় ।
 বীজ পাব শালী বহুত হয় ॥
 মেঘ কাকৰ তুলা মকৰ ।
 এই চাৰি বাশি গণিতা ভিতৰ ॥
 ইহাত যদি উত্তৰা পাই ।
 গহিন বাৰিষা আছ হৰাই ॥
 ডাকে বোলে বাপু শুনা উপাই ।
 বাণিজ্যৰ ফল কুণিত্তে পাই ॥

যি নৰে সদা কৃষিক কৰে ।
 বেহাৰ ফল পাইব স্বৰে ।
 সোণা কপা কিবা কৰি ।
 ভাত নেখালে ভোকতে মৰি ॥
 হীৰা মাণিক থাকে অপাৰ ।
 খুদ নহলে মৰণে সাৰ ॥
 ধনৰ মধ্যত ধনেসে শোভন ।
 ধান নহলে মৰা তেতিফণ ॥
 এতেকে কৃষিক কৰিবা সাৰ ।
 দুৰ্ভিক্ষত কৃষি কৰে নিস্তাৰ ॥
 নাঞ্চল নগদত সবাবে আশ ।
 যাৰ নাই তাৰ সকলে নাশ ॥
 জেঠ মাস গৈল বিনা নাঞ্চলে ।
 তাহাৰ কি মতে কিবিধি কলে ॥
 কিবিধিত যদি কৰিবা মন ।
 হাল গৰু বাখি কৰা যতন ॥
 মাজে জান যদি খাই বহিয়া ।
 খাই সুখে থাক ঘৰে বসিয়া ॥
 ধান হলে হোৱে সবে সাফল ।
 ধান নহলে সকলে বিফল ॥
 দেখিয়া ভূমিক লৱে সুবুধি ।
 ঘন আলি দিবা সৰাক সুধি ॥
 শাওনৰ কঠিয়া নহয় ধান ।
 আহিনৰ গোছ বিফল জান ॥
 যেনেকৈ বাখে বজাই বাণী ॥
 আলিৰ ওপৰে দিবাহা আলি ।
 খেতি হল বুলি জানিবা ভালি ॥
 কিবিধি কৰিবা একান্ত মনে ।
 নফলে কিবিধি বিনা যতনে ॥

গোচৰৰ নিফল শকৰে কাণ ।
 খেতিৰ নিফল পথাৰত নহয় ধান ॥
 লবৰ নিফল আগত আছে নৈ ।
 তিৰী ব নিফল পাটীত নাই পৈ ॥
 আছ কৰা খোজত বুৰি ।
 শালি কৰা বেগত জুৰি ॥
 আঠুৰ ওপৰে থাকে পানী ।
 হাতেকতে গোছ দিবা জানি ॥
 কৃষি বাখিবা বেড়ি যতনে ।
 সকল কৃষি মানিবা মনে ॥
 কৃষি কৰিবা ওচৰ ভাগে ।
 ডাকে বোলে মোৰ-মনে-লাগে ॥
 ঘন সবীয়হ পাতল মাহ ।
 আৱৰণ দিবা কপাহ বাঁহ ॥
 তিনিশ যাঠি জোপা কৰা কল ।
 মাসেকে পথেকে চিকুমাৰা তল ॥
 পাত পচলা লাভত খাবা ।
 লক্ষ্যৰ বাণিজ্য ঘৰতে পাবা ॥
 আঠীয়াত গোবৰ মনোহৰত জাবৰ ।
 পূৰ্বাত খাই মালভোগত ছাই ॥
 সাতে পাতলা পাঁচত ঘন ।
 ছয়ত তামোল নদন বদন ॥
 জালুকত গোবৰ পানত মাটি ।
 কলাপুলি কৰা তিনি বাৰ কাটি ॥
 তিনি শাঁওনে পান ।
 একে আছিলে ধান ॥
 পূৰ্বে হাঁহ, পচিমে বাঁহ ।
 উত্তৰে গুৱা দক্ষিণে ধুৱা ॥
 ডাকৰ বচন বেদৰ বাণী ।
 পো লগা তিৰী ঘৰলৈ মানি ॥

তোকো বন্ধে মোকো বন্ধে ।
 ভাল ভাল বস্তু পিতেকলৈ সাধে ॥
 ছাগ পাব পোহে শাঁহ ।
 দুই সীমাত বোৱে বাঁহ ॥
 যাৰ থাকে মহ গৰু ।
 ইতি নি কথাত হবা সৰু ॥
 যদি সৰু নোহোৱা হোৱা ঠাকুৰ ।
 লোকে বুলিব নিলাজ কুকুৰ ॥
 জাপি লাগি উন ।
 ইয়াক এৰিলে দিনতে কণা ॥
 শিয়ে পিয়ে গিয়ে ।
 এই তিনি ওপৰতে জীয়ে ॥
 পঢ়ে পঢ়াই ৰোৱে পান ।
 এই তিনি নিচিন্তে আন ॥
 তিব্বাৰ চিকণ ওবনি লোৱা ।
 গৰুৰ চিকণ হামোৰে কামোৰে খোৱা ॥
 কটাৰি চিকণ গুৱা ।
 টোপনি চিকণ পুৱা ॥
 ব্যঞ্জন চিকণ হালধি ।
 কুটনে চিকণ খাবধি ॥
 লিখনে চিকণ কাপ ।
 বাউীৰ চিকণ ধাপ ॥
 কমাৰৰ চিকণ অঙ্গ ।
 ধোবাৰ চিকণ বস্ত্ৰ ।
 মজ্জাৰ চিকণ ৰাজ্য ।
 জলৰ চিকণ মৎস্য ॥
 খণিকৰ চিকণ লিখনি ।
 থাপত চিকণ ছিলানি ॥
 কত জন্মে পুত্ৰৱতী নাৰী ।
 কত জন্মে টামোলনী বাৰী ॥

কত জন্মে ভাতে ভাতক খাই ।
 কত জন্মে পৰে পৰক বায় ॥
 জানীক ভাত দিয়ে তলমুকৈ খায় ।
 অজ্ঞানীক ভাত দিলে চাল বাৰ চাই ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

প্ৰাক্ বৈষ্ণৱ যুগ ।

বক্তা কন্দলী ।

মহাভাবত । দ্ৰোণপৰ্ব

সাত্যকী-প্ৰবেশ ।

দ্ৰোণে বুলিলন্ত হেন দাক্ষণ বচন ।
শুনি যেন ছুশুমিলা তোমাৰ নন্দন ॥
ভাল ভাল য়েচ্ছ সেনা বাচি বাচি লৈলা ।
আতি শীঘ্ৰ কবি সাত্যকীক খেদি গৈলা ॥
দ্ৰোণে পুণৰপি পাক্ষালত পশিলন্ত ।
সোমক পাক্ষাল সঞ্জয়ক সংহাৰন্ত ॥
পাক্ষাল বাজাৰ তনয়ক বিবকত ।
দ্ৰোণক মাৰিয়া বৰ দেখাইলা বাবদ্ব ॥
দ্ৰোণৰ হৃদয়ে ভেদিলেক পঞ্চ শৰ ।
সাত শৰে সাৰথিক কৰিলা সংহাৰ ॥
এক শৰ মাৰিয়া প্ৰজক কম্পাইলা ।
চাৰি শৰ মাৰি তাৰ বথক তন্তাইলা ॥
বথ তন্তিবাৰ দেখি সকলে পাক্ষাল ।
শুভ্ৰ সিংহ নদে কৰে কৰিয়া ঘণ্ডাল ॥

বৰ বৰ বীৰে দিলে অস্ত্ৰ ঝাকে ঝাকে ।
শৰ হানি গুৰু কণে কাটিলন্ত তাকে ॥
তাসম্বাক ভগ্নাই এক শৰ লৈলা তুলি ।
বিবকত বাৰক মাৰিলে ক্ৰঃ বুলি ॥
বৰ ছোটে শৰ পাত পৰিল ছুদিত ।
ভূমিত পৰিল প্ৰেয়া দাক্ষণ বেগত ॥
ভূমিত পৰিল গৈয়া মদা কলেবৰ ।
বস্তাসে ভাঙ্গিলা যেন বুফ চম্পকৰ ॥
বাজাৰ কুমাৰ এক বাণে যে পৰিল ।
পাক্ষাল বাজাৰ যেন ছুদয় কৰিল ॥
তানে চাৰি সোদৰ ভীত্বৰ সন্তাপত ।
দ্ৰোণক ধাইলেক আক সেনা অপৰ্ণাশু ॥
শৰ ছোটে শুভ্ৰাইলেক দ্ৰোণ সেনাপতি ।
ক্ষণেকতে কৰিলন্ত চাৰিকো বিৰথি ॥
পুৰ্ণ চন্দ্ৰ সমজলে চাৰিবো বদন ।
ভুলে কাটিলন্ত ভবধাজৰ নন্দন ॥
চাৰিবো বদন ধবধীত পাৰি ভাসে ।
লাল চিহ্না পশ্মো যেন কৰয় প্ৰকাশে ॥
আগত পৰিল যেন সোদৰ পঞ্চ ভাই ।
প্ৰুট্টহাম কান্দন্ত লোকক বহি বাই ॥
হাঁ কি কৰিলোঁ মই কোথাই সন্ধ্যোঁ ।
সহোদৰ পঞ্চ ভাইৰ সন্তাপ এৰায়েঁ ॥
দ্ৰোণক নমাৰি কেনে থৈয়া আছোঁ বাথি ।
নিতে নিতে ব্ৰহ্মবধী ভাঙ্গে মোৰ পাথি ॥
সাৰথিক বোলোঁ মোৰ ক্ৰতে বাহ্য বথ ।
আবে ব্ৰাহ্মণক মাৰি পোশো যম পথ ॥
সাৰথিও ক্ৰত কৰি বাহিলন্ত বঞ্চে ।
প্ৰুট্টহামে দ্ৰোণক মাৰিলা শৰ খঞ্চে ॥
বহু ছুদি ললাটে ফুটিলা গুৰু দ্ৰোণে ।
হাহাকার কৰয় সকলে কুকণে ॥